

BALANÇADES

JA pena de contemplar les balançades violentes que fa el món de l'anarquia a la tirania i viceversa. Hom diria que les comunitats polítiques i supra-polítiques tenen una fisiologia semblant a la de l'individu. Es fàcil de veure que l'equilibri orgànic és el resultat d'un joc de forces antagòniques que només harmonitza l'home dotat de salut. El nostre organisme és un feix d'energies impulsives dominat en la freqüència rítmica de les petites explosions útils per una força inhibidora general. Són dos sistemes nerviosos distints, però connectats, l'un dels quals, el ganglionar, que depèn de la medul·la espinal, presideix les forces impulsives, sobretot de la vida vegetativa i de la motriu, i l'altre, el cerebral, presideix les forces inhibidores, l'acció de frenatge. Són el símbol material de la vida inferior i la vida superior. Visceres i músculs són impulsats al moviment pels nervis del primer sistema i continguts en l'ordre i el ritme normal per nervis del segon sistema. Per això l'infant, l'alienat, el vell, el qui, per una causa o altra, té el sistema nerviós superior debilitat, perd el control dels seus moviments, d'algun d'ells, si més no. Els tremolins de mans i de cap, l'excés de pulsacions, fins les incontinències de la llengua, són defectes deguts a feblesa del cervell.

L'educació, tant la fisiològica com la moral, consisteix en el domini perfecte de les energies inhibidores, més potents i més difícils de posseir bé que les impulsives. La mateixa relació que hi ha entre els tremolins del vell i la fermesa de pols del jove hi ha entre els arrauxaments i les intemperàncies del salvatge o del plebeu i la mesura del home ben educat que ofega els moviments primaris de la natura. La màxima força no és la disbauça de les tendències naturals, sinó la serenitat que les té sempre sota seu

i n'administra sàviament les petites descàrregues que cada moment necessita.

Aquest fenomen humà, d'una transcendència moral ben evident, es troba imitat o reproduït en infinitat d'ordres, per no dir en tots. Totes les màquines són verificacions d'aquesta llei. Però el més sorprenent és de trobar-ne un respost en la vida col·lectiva. Els pobles són grans acumulacions d'energies que cal contenir dins els límits del seny, per un joc d'idees i habituds col·lectives i per una intervenció amesurada i oportuna de l'autoritat que no permeti a aquelles energies d'engegar-se sinó dintre les roderes de l'ordre social, calcat fidelment en l'ordre ètic, del qual és perill de mort de prescindir. Com en l'individu, el que costa en la societat no és despertar ni engegar energies, és frenar-les, inhibir-les, si cal, contenir-les dintre el ritme establert per les lleis, divines i humanes. Si s'aflueix l'acció de la llei, si es debilita el sistema cerebral de les idees i les habituds morals i ciutadanes, el que en pervé no és pas un col·lapse de les energies socials, sino un desbordament tempestuós, com el de totes les energies naturals que esclaten fora de l'ordre. El poble esdevé infant, o salvatge, o epilèptic. Si un dia s'engegaven fora dels còrrecs de la Providència les forces de la Natura, tindriem una imatge aproximada del que és un poble sense moral, ni religió, ni respecte a l'autoritat. Perquè l'univers és també un gran sistema de forces governat per aquesta mateixa llei. Si el món podia existir un moment sense ésser governat per una Intel·ligència infinita, aquest moviment li bastaria per a esclatar a bocins, com una fàbrica engegada i abandonada a ella mateixa.

Però cal, per a ésser just, completar l'exposició dels perills de negligir aquesta llei. No són tan sols de part del poble, ans també de part de les autoritats. També l'autoritat és una acumulació d'energies. És evident, però, que a més energies acumulades, més necessitat de força moderadora. L'autoritat que, enorgullida per la possessió de forces comparables a les còsmiques, s'oblidés d'aplicar-los una contenció rectora proporcionada, provocaria catàstrofes iguals, si no pitjors, a les provocades per l'explosió de les forces populars incontrolades.

Tot el món actual és un exemple dels estralls d'aquesta manca d'energia cerebral en el poble o en els dirigents. La democràcia, sense un fortíssim sentit moral, degenera fàcilment en demagògia. Els assedegats de poder i de les folgances que comporta, en comp-

te de merèixer el mandat conferit espontàniament pel poble obrant amb tota normalitat i capacitat, apel·laren al mitjà deshonest d'enterbolir-li el seny, exacerbar-li les passions, prometre-li el paradís de l'amoralisme, extirpar-li, en un mot, aquella facultat rectora de les forces jussanes, sense la qual el món humà és igual que el món material en hores de cataclisme. El resultat ha estat la mort del principi d'autoritat i l'explosió de totes les malures anàrquiques imprudentíssimament sembrades.

Quan aquesta societat privada de la facultat inhibidora representada en l'individu pel sistema cerebral es cansa de l'anarquia, no té aquella alta energia moderadora que la privi de moviments espasmòdics excessius, i per això no s'atura en l'equilibri saní entre l'energia espontània i la moderació reflexiva, entre l'impuls vital i la frenada moral, entre la impetuositat i el seny, en mots propis, entre la llibertat i l'autoritat. Cansada dels excessos de la llibertat, es llança cegament — com un infant, com un boig, com un malalt — en braços de l'autoritat il·limitada. I llavors l'autoritat il·limitada, també, per gènesi, privada de la facultat rectora, s'engega desfrenadament pels camins de la tirania, i provoca catàstrofes no menors. Un altre argument, si calia, contra la teoria de la catàstrofe prèvia.

Per això avui el món està partit entre anarquies i tiranies en moviment bruscament ondulatori. Per frenar aquestes balançades, cal la possessió d'un sistema cerebral robust. Si algú en sap cap altre que el Cristianisme, que ho digui i que ho provi.

La tradició de la santedat del Príncep de Viana

El dissortat Carles d'Aragó, més conegut amb el nom de Príncep de Viana, fill primogènit del comte-rei Joan II, és una figura de tal relleu i interès, dins la seva època, que molts autors, en gran part estrangers, s'han ocupat de la seva història i de la seva biografia (1). Dintre la nota tràgica dominant en tota ella, se'ns presenten múltiples aspectes i consideracions. Jo no em referiré més que a una qüestió incidental, però, que tot i el seu interès, i oferir una manifestació del caràcter del Príncep, de la seva accepció popular i de l'esperit del poble en aquella època, no ha estat tractada en un sentit general pels autors que directament o de passada s'ocupen de la seva figura.

Carles de Viana, malgrat ésser navarrès de naixença i haver passat a Navarra gairebé tota la seva vida, esdevingué ben tost un personatge català, quan els atzars de la seva vida i les dissorts de la guerra que ja de temps sostenia amb el seu pare el feren refugiar, de primer a Nàpols, al costat del seu oncle, Alfons, rei «Magnànim», i després de la mort d'aquest, a Catalunya, en espera de la declaració de Primogènit, a causa d'haver passat a ocupar el tron el seu pare Joan II. Aquí, a la nostra terra, passà el Príncep la resta de la seva vida; aquí sofri les persecucions, vexacions, l'empresonament, i, finalment, aquí morí, al Palau reial de Barcelona.

Però el poble català rebé el Príncep, l'estatjà delirosament per un sentiment d'afecte, de simpatia personal envers ell. Ca-

(1) Com a principals obres que estudien la figura del Príncep, cal esmentar les de Desdevizes du Désert: *D. Carlos d'Aragon*, París, 1889; J. Massó i Torrents: *El Príncep de Viana i les seves relacions literàries*, Barcelona, 1926; Quintana: *Vida de Españoles ilustres*, Madrid, 1807; a més d'altres que sols en tracten en algun aspecte, o incidentalment.

talunya s'obrí a Carles de Viana per natural compassió i sentiment de desgreuge envers un Príncep, hereu de dos regnes, desposseït d'ells, odiat i perseguit per l'ambició d'un pare i d'una madrastra que li prenien les corones ben legítimes, per lliurar-les al fill darrerament nascut. No és estrany, doncs, que el Príncep Carles, en veure's avorrit i menyspreat pels qui havien d'estimar-lo més, es llancés en braços de catalans que l'aclamen i victorejaven com pertany a un fill adoptiu, precisament com a protesta—la més enèrgica i resolta—contra l'actuació de Joan II. Aquest afecte i simpatia anà augmentant fins a esdevenir una veneració de virtuós i sant quan a aquells disfortunis s'afegiren noves persecucions, empresonaments i una mort tan prematura i sobtada com embolcallada amb sospites d'emmetzina-ment.

Jo vull ací estudiar solament aquest darrer aspecte que ens ofereix la desgraciada vida de l'infant Carles. Em refereixo a la seva santedat. Cal entendre, però, que el meu treball és purament i simplement històric, és a dir, no és altra cosa que una investigació i exposició dels fonaments històrics, documents i altres testimonis que certifiquen i donen fe de l'accepció popular i de la creença de la gent d'aquella època envers la santedat de Carles de Viana, i els fets que s'esdevingueren fills d'aquesta creença, dels seus mateixos afectes (2), etc. Com ja veurem, tenim un bon nombre de testimonis històrics que ens parlen de tots aquests fets al voltant d'aquella creença i que podem agrupar o considerar com a bastidors d'una tradició històrica, dominant durant uns quants segles i incorporada definitivament dins la història de Catalunya, adés com a tradició, adés com a llegenda (3).

Però, per a ésser lògics, en aquest treball cal que considerem els antecedents, les causes, els fets que originaren un estat d'opinió i una actitud tan resolta com singular per part de tot el poble, amb els seus òrgans de govern al davant, envers el Príncep Carles. Cap comentari no caldria fer amb la detallada relació de la seva història i, en general, de les agitacions i revoltes

(2) A l'Església correspon de parlar sobre la realitat d'unes virtuts o miracles, i proclamar la santedat d'un fidel, i nosaltres no hem pas de prejudicar ni d'intervenir en res que afecti aquest punt.

(3) Els autors moderns (Rovira i Virgili, Aulèstia, Valls i Taberner, Careres Candi, i també Gebhard, Lafuente, Ballesteros) no dubten gens a referir-se a aquests fets i aquesta santedat, sempre, certament, des del punt de vista històric merament.

de Navarra i Aragó, ni, d'altra banda, la crec necessària, car de tothom és ben coneguda l'agitada història del Príncep, i de les incidències i esdeveniments ocorreguts fins a la seva mort. Diguem-ne solament quatre mots.

Carles d'Aragó (1421-1461), fill de Joan i Blanca (4), reina de Navarra, heretà, a la mort d'aquesta, la corona navarresa, que havia de dur en companyia del seu pare, mentre aquest visqués (5). El rei Joan no es conformà amb la novella importància que prenia el seu fill i trameté a Navarra com a governadora la seva darrera muller Joana Enríquez, la qual fou mal rebuda i provocà molt aviat la guerra civil, i es formaren dos bàndols, el del Príncep i el del rei (*beaumontesos* i *agramontesos*), i fou empresonat el Príncep per ordre del seu pare, fins que, gràcies a una treva entre els dos exèrcits, pogué sortir de Navarra i refugiar-se en la cort del seu oncle Alfons, el «Magnànim», aleshores resident a Nàpols, que li féu una afectuosa acollida i protecció, censurant la conducta del seu germà envers ell (6). Però la mort del comte-rei Alfons (1458) tornà a fer reviure les desavinences entre pare i fill, perquè, en succeir aquell el seu germà en la corona d'Aragó, calia proclamar el Príncep primogènit del regne, a la qual cosa s'oposà Joan II, incitat per la seva muller Na Joana.

Carles de Viana vingué d'Itàlia a Sicília, Mallorca i Barcelona, i d'aquí a Lleida, on fou traïdorament empresonat pel seu pare, i conduït a Saragossa, Miravet i Morella, fins que, davant les amenaces resoltes de la Generalitat i l'anunci de guerra (7), l'alliberà d'aquesta darrera presó, entrant solemnement a Bar-

(4) El Príncep Carles nasqué a Peñafiel, de Joan, llavors rei consort de Navarra i després rei d'Aragó, i de Blanca, filla de Carles III. Aquest monarca instituí, amb aquest motiu, el Principat de Viana, i l'adjudicà als primogènits de Navarra.

(5) En el testament de la reina Blanca (cf. *Desdevizes du Désert*, pàgina 127), aquesta pregava al seu fill que, per respecte al seu pare, Joan II, no prengués el títol de rei, fins a la mort d'aquest. Fan observar els autors que no li ho manava, sols li ho pregava, i per tant, encara que el Príncep no hagués obeït aquesta disposició, no podia Joan II prendre l'actitud hostil contra el seu fill, molt menys accedint aquell a tal súplica, prenent únicament el títol de Lloctinent.

(6) El rei Alfons trameté a Aragó un enviat, Roderic Vidal, qui finalment aconseguí que el rei Joan deposés la seva actitud, i ambdós bàndols possessin les seves discòrdies en mans del rei Alfons, el qual dins un breu termini havia de donar definitiva sentència (*Curita, Annales*, t. IV, c. 41).

(7) Després de dos mesos de constant súplica al rei Joan II, per part dels ambaixadors de la Generalitat, reclamant la llibertat del Príncep, aquesta aixecà un exèrcit que arribà a prendre Fraga. Així mateix, la Junta dels 27 manà armar i preparar vint-i-quatre galeres que s'uniren a les que ja estaven disposades a Drassanes per tal de defensar les costes del Principat. *Dietari de la Generalitat de Catalunya*, 8 febrer 1461.

celona (8), on visqué en pau, i reconegut lloctinent del regne fins a la seva mort, esdevinguda el 23 setembre, 1461.

Amb les precedents notes, hom ja veu i comprèn quina havia d'ésser l'actitud del Principat envers el rei Joan, que conculcava les lleis i privilegis de Catalunya, i per contra, envers Carles de Viana, que era, així mateix, la seva víctima. Augmentà la seva popularitat amb la demostració de les seves bones qualitats: afabilitat i bon tracte, però d'això no se n'hauria seguit una veneració de sant, a no ésser pels darrers actes de la seva vida i per fets esdevinguts després de la seva mort.

Però vegem, abans d'arribar a aquesta, les mostres de simpatia i afecte, i la veneració que ja de viu atorgà el poble català al dissortat Príncep. La primera entrada que féu aquest a Barcelona, fou el 23 de març de 1460, venint de Mallorca, després de la mort del seu oncle a Nàpols. La bona fama que ja aleshores tenia Carles, el féu digne d'una excel·lent rebuda (9). Una gran gentada l'esperava davant de Llotja, i encara que el Príncep es retirà de seguida a Valldonzella, no pogué evitar que pocs dies després els Consellers de Barcelona li organitzessin una pomposa entrada pels Portals de la ciutat, recorrent els principals carrers fins a la plaça de Fra Menors, on, des d'un tron aixecat damunt un cadafalc, presencià, acompanyat de totes les autoritats, una desfilada dels cossos gremials amb llurs ensenyes i penons, i d'aquí es dirigí a la Catedral, il·luminada d'una manera magnífica i sumptuosament ornada, repicant campanes, i tocant l'orgue sense repòs. Durant totes les nits es feren a la ciutat grans lluminàries.

Però poc havia de durar la pau del Príncep, i així ens trobem que ja en 22 d'octubre del mateix any, de Girona estant, fou detingut per les hosts del senyor rei, i dut a Barcelona, per

(8) L'entrada del Príncep a la Capital, de la grandiositat de la qual ja parlaré més avall, tingué lloc el dia 12 de març de dit any. *Dietari de la Generalitat*, *Dietari del Consell barceloní*, i també el *Llibre de Coses assenyalades* de Pere J. Comas.

(9) *Dietari de la Generalitat*, XXVIII de març de l'any 1460.

El *Llibre de Coses assenyalades* ens dona la següent apuntació en dit dia: «Divendres a XXVIII del mes de Març del any MCCCCLX vers les III o IIII ores apres mitjorn arriba en la platje de la mar de la present ciutat lo inclit príncep Don Carles fill primogenit del Il·lustríssim Don Joan Rey de Aragó e de Navarra ab la nau d'En Amat acompanyat de les naus d'en Llombart e d'En Micalot e galera de Mossèn Sureda e tres barques e vers sinch e sis hores isque a terra a cavall ab alguns secret ana al monastir de Valldonzella.»

bé que al cap de pocs dies era alliberat (10). És amb motiu d'aquesta detenció que veiem per primera vegada atribuir al Príncep el nom de sant, que repetidament trobarem després. Bernat Sacoromina ens diu que ... **fonc pres nostre Sanct Senyor... e lo sanct fill fonch empresonat**. E era tanta la devoció de los gironins per lo príncep que se alocà molta gent. En aquestes paraules, hom endevina una expressió d'un afecte o veneració envers un home que és enlairat des del punt de vista purament humà.

I passant per alt, perquè no ens intressa, l'empresonament del Príncep a Lleida, que provocà aquella reacció ciutadana i aixecament popular vertaderament admirables, ens trobem amb la magnífica rebuda que li féu la ciutat de Barcelona, en arribar-hi després de la seva alliberació. Les relacions dels Dietaris de la Generalitat, del Consell Municipal, i el Llibre de Coses assenyalades, d'en Pere J. Comes, reflecteixen ben palpablement que es tracta de quelcom extraordinari i mai no vist fins llavors (11). El Príncep, aclamat per la multitud, passà des del pont de Sant Boi a la ciutat per una doble filera d'armats i amb estendards, penons, trompetes i tamborins. Grups d'infants precedien la comitiva, cridant: **Carles, primogènit d'Aragó e de Sicília, Deus te mantenga**. Fou rebut per totes les autoritats, diputats, consellers, prelats, gremis, nobles, cavallers i un grandíssim aplec de gent que no baixava de dos mil. El seguici travessà els principals carrers de la ciutat enmig de les delirants aclamacions de la gent que el presenciava (12).

(10) Vegeu, sobre l'estada del Príncep a Girona i detalls d'aquest empresonament, Mn. J. Palomer: *L'empresonament de Carles de Viana* («D'ací i d'allà», agost 1918).

(11) Tingué lloc el 12 de març de 1461. En la impossibilitat de transcriure íntegrament, per la seva extensió, la relació d'aquesta arribada, reproduïrem tan sols algun fragment.

«Dijous, a XII. Aquest die de dijous a XII de Marc a IIII hores apres migjorn entra en Barchinona lo illustre senyor Don Karles primogènit d'aragó... E fonch-li feta molt gran festa car del pont de Sent Boy fins en Barchinona tot lo cami d'aca e d'alla a dos cors fonch ple de ballesters e de gent armada... E ultra aço de lochs en lochs li eixien los infants ab canyes en les mans e ab penons altres ab ballestes fetes de vergues de magraner ab los arbres de canya e spases e broquers de fust e altres infanteses... E isqueren-li a rebre'l los deputats e los Consellers... lo Archabisbe de Terragona, los bisbes de Barchinona e de Vich...» (*Dietari de la Generalitat*, VII, fol. LXXVIII).

(12) No podem resistir la temptació d'inserir com a mera curiositat la notícia que ens dona el *Dietari de la Generalitat*, referint-nos que al seguici, en passar per davant l'Hospital de la Santa Creu, «li hagueren tret tots los horats e ignoscents alt sobre un cadefal ab les cares pintades de vermelló e d'altres colors armats ab llances e cervelleres e ab mitres de paper blanch sobre lur cap a forme de bisbes» (*Dietari de la Generalitat*, VII, fol. 78).

Novament restava ben palesa la popularitat del Príncep i la simpatia de què era objecte per part del poble català. Aquesta simpatia esdevingué veneració en el moment que la mort d'aquell el féu passar al catàleg històric dels desventurats.

Malalt ja de temps el Príncep de Viana, morí a Barcelona el 23 de setembre de 1461 (13), assistí dels consellers que el vetllaren en els dies de la malaltia i causant grandíssim dol en els ciutadans de Barcelona i de tot el Principat. La mort edificant del Príncep, verament digna d'un sant, devia commoure els esperits d'aquella gent, inclinats ja envers ell, i li augmentà la seva veneració. Segons el *Llibre de les Solemnitats* (14), «el Príncep, sentint que la seva hora s'aproximava, dix tals paraules: **Mi proceso se va a publicar...**» I més avall: «pero ell conaxent-se dix amb paraules congoxoses que li liurassen lo Corpus, dient per tres vegades: **Lo Corpus, lo Corpus, lo Corpus**, e de fet li fou liurat lo Cors preciós de Jhesu Xpist... lo qual rebé ab grandíssima devoció e contricció e volch li levassen los anells que tenia en les mans, dient que ab vanitat del mon no s'en volia anar. E demanà perdó a alguns del concellers e deputats e molts familiars seus qui alli eren presents, e foren aquí tan grans plors, crits e lamentacions que era gran tristicia e congoxa de cor».

Aquestes manifestacions de Carles, i aquests actes fets instants abans de morir, produïren una pregonia emoció en tota la ciutat, i Carles aparegué de seguida com a Sant. El *Dietari de la Generalitat*, en el mateix dia de la seva mort, ens parla ja de la santa ànima del Senyor Don Carles (15), i l'anomenà **Sanct Karles**. Coincideixen en això tots els altres dietaris contemporanis, la redacció dels quals es feia dia per dia, i, per consegüent, aquestes expressions a què ens referim, escrites el mateix dia de la mort del Príncep de Viana, no podien menys que re-

(13) «A 23 de setembre dit any 1461 morí en la present ciutat de Barcelona lo Il·tre sennor Don Carles Primogenit fill del dit Señor Rey Don Joan» (*Catàleg de Consellers de Barcelona*; Barcelona, Biblioteca Universitaria, ms. 21-1-4).

(14) *Llibre de les solemnitats de Barcelona*, A. Duran i Sampere i Josep Sanabre, prev. (Barcelona, Fundació Patxot, 1931), I, 240.

(15) «Septembre. Dimecres a XXIII. Sanct Karles, Primogènit d'Aragó i Sicília. Aquest dia entre III i IIII del matí passà desta vida a la gloria del Paradís la santa anima del Il·lustríssim Señor Don Karles Primogenit d'Aragó e de Sicília que finí sos dies en lo palau maior d'aquesta ciutat de mal de pleusulis e moch sen grandíssim dol en Barcelona e per tot lo Principat de Catalunya... i al final: «... Loat e beneyt sie lo nom de Deu a qui s'a plagut separar tant sanct i virtuós Senyor d'aquells qui tan l'amaven e'l volien».

flectir el sentir i l'esperit de la gent que en aquells moments. Adhuc els poetes, que tant havia estimat en vida, ploraren la seva mort. Guillem Gibert compongué la seva famosa *Complanta*, on descriu admirablement els darrers moments del Primògenit d'Aragó:

«Ab dolor gran passa d'aquesta vida
Lo excellent princep d'Aragó
Ab dolor gran lo poble tots jorns crida
Molt fort plorant, dient —Déu li perdo—»

i així continua en llargues estrofes plenes de sentiment que acaben amb una bellíssima tornada a la Mare de Déu, i una endreça per «Que'n paradís nos vulla col·locar» (16).

Així que fou mort el Príncep, els consellers curaren del seu cos, i l'exposaren en la sala major del Palau reial de Barcelona. Allí romangué fins el jorn de l'enterrament, que fou el 5 d'octubre, 13 dies després de la seva mort. Durant aquest temps fou visitat per tot Barcelona i per gent vinguda d'arreu de Catalunya, desitjosa de contemplar per darrera vegada aquell Príncep desgraciat. Dos dies després de la seva mort ja corria per la ciutat la veu que el seu cos feia miracles i prodigioses curacions en les persones que acudien a visitar-lo. Efectivament, tant en el *Dietari de la Generalitat*, com en el *Manual de Novells Ardits*, el *Llibre de Coses assenyalades*, les *Rúbriques d'En Bruniquer* i en tantes altres fonts contemporànies i en una infinitat de posteriors, veiem la consignació unànime dels miracles del Príncep Carles, algunes d'elles amb més profusió de detalls.

El 25 de setembre, l'endemà passat de la seva mort, començaren els miracles fets per la seva invocació (17). Segons l'escriu Safont, en aquest dia guarí una dona contreta i una altra de paralítica. Al jorn següent, multiplicà els miracles, il·luminant alguns orbs, i guarint contrets, i més encara el diumenge, el qual dia «gorí dos infants geperuts que staven prop l'hospital,

(16) Vegeu aquesta complanta com a apèndix en Joan Codina, *Guerras de Navarra y Catalunya*, Barcelona, 1851, p. 96; i en Andreu A. Pi i Arimón, *Barcelona antigua y moderna*, II, 584.

(17) «Divendres a XXV.—Aquest dia començà a fer miracles lo beneyt Senyor Don Karles i gori una fadrina contreta e sana una dona paralítica.

Divendres a XXVI.—Aquest dia continuant de fer miracles lo dit Sr. D. Karles Primogènit d'Aragó il·lumina alguns cecs, gori contrets, e feu molts altres miracles en gran quantitat» (*Dietari de la Generalitat*, trienni 1461-1464. VII).

e gori una dona de cranch, e feu parlar un mut e feu molts altres miracles cascun jorn incesantment».

En els dies següents, per no posar una altra llista de miracles, l'escrivà hi consignà tan sols: «Dilluns, a XXVIII, Item, miracles ut supra», igualment que en el dimarts i dimecres. Però no cessaren pas aquests, car el *Turbationum Cathaloniae* (18) ens esmenta el cas d'un boig que, acostant-se al Príncep i besant-li la mà, fou sanat de la malaltia, «de que dona manifestament gloria e laor a Deus Omnipotent», i continuà guarint diverses persones de malalties incurables «per medi del dit benaventurat Don Karles de beata memòria».

El mateix testimoni d'aquests fets miraculosos ens donen altres fonts, de mans diverses (19).

Però àdhuc sense entrar en l'examen crític d'aquests documents i de veure'n el comentari i contratestimoni d'altres autors — cosa que farem cap al final del treball — diguem que a la credulitat pròpia d'aquell temps i a la seva veneració per un Príncep Sant, s'afegia un altre factor d'aquella creença en els fets miraculosos. Hi havia, en efecte, certes persones, eclesiàstiques especialment, que ajudaren a aquella suposició amb la seva col·laboració i entusiasme, per la glorificació de Carles de Viana. Entre aquests cal esmentar el que havia estat el seu confessor, Fr. Domènec de Queralt, de l'Ordre dels Predicadors, que proclamava a grans veus les virtuts i miracles del Príncep, tot atiant el poble contra Joan II. Semblantment, el bisbe de Vic, Cosme, de Montserrat, gran partidari de Carles, i que, irritat contra el comte-rei per haver estat causa que no assolís el bisbat de Segorb, afirmava ésser testimoni de molts miracles que Déu havia obrat per intervenció del Príncep (20). Coroleu (21), es lamenta que la clerecia barcelonina es prestés a secundar el que ell creu impia comèdia (22).

(18) És el nom dels registres que contenen tota l'actuació de la Comissió especial de la Generalitat en la guerra contra Joan II. (Publicat per M. Bofarull, *Colección de documentos inéditos del Archivo general de la Corona de Aragón*, XVIII, p. 58).

(19) Així, per no citar-ne més que una, el *Dietari del Consell Municipal*, corresponent al dia 24 (un dia abans que en el de la Generalitat), consignà: «lo dit dia, lo cors de l'il·lustre primogenit feu diversos miracles segons fou reportat a mi Joan Mayans, scrivà del racional per persones dignes de fe». *Manual de novells ardots*, II, p. 392; igualment en el *Llibre de les Solemnitats*, I, p. 240.

(20) J. L. Montcada, *Episcopologio de Vich*, continuat per Lluís B. Nadal, II, p. 446.

(21) *Los Dietarios de la Generalidad* (comentari a textos seus, p. 94).

(22) També es distingí en aquesta actitud, Fr. Cristòfor de Gualbes, que

Sense aturar-nos a esbrinar la certesa del fons de la qüestió, que per pertànyer a un aspecte teològic no ens interessa aquí, el que és cert històricament és que, degut a la fama de tals miracles que de bona hora s'escampà arreu de Catalunya, la gent afluí més encara al Palau on estava el cadàver de Carles, i augmentà extraordinàriament la veneració envers ell, fins al punt que li foren esquinçades les robes i vestits que la gent s'endua com a relíquies i començà d'abocar-se tanta de gent damunt el dit cos, que els consellers es veieren obligats a fer construir a l'entorn del llit una tanca de fusta amb dos portals, un per entrada i l'altre per sortida (23). El vellut del príncep fou també esquinçat.

L'enterrament del Príncep tingué lloc el 5 d'octubre. Fins aquest dia, el seu cos, exposat en el Palau major, «havia stat faent infinits miracles» (24). L'acte del sepeli constituí una altra manifestació popular. Es compta que els assistents no baixaven de 15.000 (25), concorrent-hi, després de les autoritats, clergues, ordes religioses, gremis i ciutadans, i una «gran multitud d'omens, de dones e d'infants, uns descalços, altres en camisa e panys, e en altres diverses maneres fort devotament, que havien rebuda miraculosament curació de diverses malalties per intercessió de la santa anima del beneyt senyor Primogènit» (26). Per cert que en aquest enterrament, per motius de preferència i d'honors, s'esdevingué un incident amb una llarga discussió entre dos convents de Monges, el de Sant Pere i el de Jonqueres (27).

El cadàver de Carles fou portat a la Catedral i enterrat junt a les escales de la cripta de Santa Eulàlia. Encara allí continuà fent miracles, fins que, al gener de l'any següent, el Capítol designà un notari per tal de prendre els miracles de «sanct Carles» i sufragà una clau per a la capella (28). La veneració envers

predicava així mateix miracles de Carles i contra el rei. Abarca—a qui cal creure amb reserves—diu que Gualbes va escriure un llibre explicant les virtuts del Sant.

(23) «... la devoció de les gentes era tanta que sobre lo dit cors se abocha tante gent que covench als dits honorables consellers fer fer al entorn del dit lit una tanca de fust ab dos portals per ço que hagués orda» (Llibre de les Solemnitats, I, p. 240).

(24) Dietari de la Generalitat, dia V d'octubre de 1461.

(25) Rovira i Virgili, *Història Nacional de Catalunya*, VI, p. 493.

(26) Dietari de la Generalitat, dia V d'octubre de 1461.

(27) Llibre de les Solemnitats, I, p. 245.

(28) Arxiu Capitular de la Seu de Barcelona. Llibre d'Obra, 1461-62, fol. III: «Item a XV de Gener any MCCCCLXII, pagam a un manya qui feu una clau a la capella dels Ignocens per lo notari qui pren los miracles del Sanct Karles».

aquest continuà augmentant, com veurem després, amb diverses manifestacions.

Però cal que ens deturem per fixar-nos en un aspecte especial d'aquest poder miraculós del Príncep de Viana, que era el de guarir del mal de porcellanes. Aquesta facultat es considerarà en l'Edat Mitjana com a privativa dels reis de França, que l'exercien molt de temps. Segons Carreras Candi (29), al nostre Príncep li venia el poder guaridor per estar lligat per vincles de sang amb la família reial de França, per tal com la seva mare, Blanca de Navarra, filla de Carles III, era neta de Carles II, el qual era nét del rei de França, Lluís X.

La tradició del Príncep, guaridor de porcellanosos, ens és testimoniada per fonts no tan directes, però acceptades per diversos autors posteriors, molt escampada i estesa, conservada àdhuc per testimonis gràfics. Ja en vida, Carles de Viana exercí aquest poder, segons es diu en unes instruccions per als ambaixadors de la ciutat a Roma, de què parlarem al seu lloc pertanyent (30). Després de mort, per la seva intercessió, se'n guariren molts més, segons Cardedera (31), el qual afegeix que fou considerat com advocat per les escròfules i porcellanes. Com he insinuat més amunt, d'aquesta creença o poder miraculós n'han romàs dos gravats, més ben dit, un gravat i un dibuix. Aquest darrer, molt conegut i reproduït (32), representa el Príncep a peu dret, vestint una senzilla túnica cenyida, i té posada la mà dreta en el coll d'un infant, en actitud de guarir-li l'escròfula. D. Carles representa estar en el fons d'una arcada o glorieta, d'ordre dòric amb els blasons del seu llinatge i de Catalunya. A un cantó i altre del gravat, es llegeix la inscripció: *beatus i Karolus*. L'estil denota ésser de finals del segle XV, i així ho creu Cardedera, el qual afegeix que ben segur fou fet aquest dibuix arran de la seva mort per a construir un petit retaule on donar-li culte, degut a la gran fe que hom tenia en els seus miracles.

Molt posterior a aquest és l'altre gravat a què ens referim. Aquest és del segle XVIII, i fou un quadre tramès pels monjos

(29) *Efemerides históricas* (Barcelona, 1893), p. 126.

(30) «feu miracles... com era... guarir de mal de cranch, e de polipus, e de porcellanes, del qual ya en vida molts havia guarits» (cf. Bofarull, *Colección documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón*, XVIII, p. 748).

(31) *Iconografía Española*, II, p. XLVII.

(32) En Cardedera, *Iconografía Española*, en moltes obres referents al Príncep, i darrerament en «*El Correo Catalán*», 8 gener, 1931.

de Poblet al Monestir de Valldonzella, de Barcelona, en 1835, juntament amb la relíquia del Príncep (de què parlarem al seu lloc). Carreras Candi l'inserí en la seva obra *Dietari de la guerra a Cervera, 1462-1465*, publicada l'any 1907, però en 1909 fou cremat el tal monestir i amb ell el susdit gravat, de manera que avui sols en tenim una còpia publicada en la citada obra. S'hi representa el Príncep agenollat, sostenint un gran Sant Crist a la mà dreta. Una mica lluny d'ell es veuen apropar-s'hi una file-ra de malalts, sens dubte en cerca d'una guarició que creuen segura. Sembla ésser de mitjans del segle XVIII.

Juntament amb aquest quadre, les Monges de Valldonzella en reberen un altre, més ben dit, una pintura a l'oli, també referent al poder miraculós del Príncep; però seguí la mateixa sort que l'anterior, i com que no fou reproduït enlloc, no en resta més que una referència o descripció feta per Carreras Candi (33). Per ella sabem que representava el Príncep Carles de peu dret amb la mà dreta damunt el cap del malalt, en el coll i cara del qual volia venir assenyalada l'escròfula per una gran i estesa taca roja. Amb la mà esquerra aguantava un Sant Crist al qual dirigia el seu esguard con demanant-li la guarició dels porcellanosos. Com l'anterior, era obra del segle XVIII, possiblement de 1765.

La persistència dels miracles del Príncep continuà durant alguns segles, especialment en la guarició de les porcellanes, que restà com la típica facultat seva miraculosa. L'ordre cronològic que seguim en aquest estudi fa que haguem de deixar per a més endavant la consideració d'aquest poder, i la veneració per Carles d'Aragó en els segles XVII i XVIII, principalment aquest darrer.

Reprement el fil, totes aquestes curacions que el Príncep continuava obrant, des del seu sepulcre de la Catedral, mantenien viva la devoció i la fe de molta gent envers ell. No és d'estranyar que la seva tomba fos molt visitada i coberta de presentalles, com hom pot deduir de les factures que pagà el Capítol en 1463 (34) a Mn. Alóy Blanch, per dues cordes de canem «per metre les presentalles de S. Carles». I nou anys més tard, devia durar aquesta veneració, quan, en 15 de febrer de 1472, el mateix Capítol féu «netejar y emblancar les presentalles del Car-

(33) *Efemérides històriques de Catalunya*, p. 126.

(34) Arxiu Sagristia de la Catedral de Barcelona, 1463-65, fol. 54.

les» (35). Però a part d'aquests presents de la gent, els consellers volgueren honorar el Príncep amb una caixa per al seu enterrament, que devia ésser valuosa, quan en Bruniquer (36) ens diu que la ciutat, en ajuda de fer-la, donà «50 marchs d'argent»; el Capítol catedral volgué encara honorar-lo més i féu construir pel seu compte una urna de plata per tancar-hi el seu cos (37). També el 3 de març de 1466, hi féu penjar una llàntia, «se posà la llàntia del benaventurat Carles» (38), i ja abans hi tenia un canalobre, car consta que el ferrer Saperà l'adobà en 20 de juny de 1463 (39).

Tots aquests fets i documents denoten com la veneració de la gent pel Príncep, nascuda arran de la seva mort, continuà viva durant molts d'anys i fins alguns segles, com ja veurem després. Apuntem, però, abans de passar endavant, un altre factor que féu créixer aquella veneració, fundada en una mort violenta, un emmetzinament de què fou víctima Carles d'Aragó. Aquesta creença començà a córrer pocs dies després de la seva mort, quan, segons es digué, en obrir el cos del Príncep per embalsamar-lo, trobaren podrits alguns òrgans interiors. La veu popular acusà la madrastra d'aquest emmetzinament, com a manera d'acabar amb la vida del Príncep, i la mateixa suposició servi per a col·locar aquest en la consideració d'un màrtir o víctima, consideració que féu augmentar la seva veneració per part del poble. Segons aquest, a la presó de Morella, li fou donat una metzina d'efectes lents, que minà a poc a poc la seva vida, fonamentant aquesta suposició en el fet que mesos després de la mort d'aquest, morí també Antoni Janer, reboster seu, del mateix mal que Carles (40). Esmenta Bofarull, encara, que el metge del Príncep havia dit a aquest, abans de l'empresonament, que si el seu pare el prenia, ja es podia tenir per mort, i encara no del tot. Aquesta creença, **tinguda un temps per lle-**

(35) Arxiu Sagristia de la Catedral de Barcelona, 1471-73, fol. 63.

(36) Rúbriques d'en Bruniquer, I, p. 332.

(37) La féu fer, per contracte, a Berenguer Palou, en 6 d'abril de 1474. Arxiu Capítular, Llibre III, fol. 13.

(38) Arxiu Sagristia, 1465-67, fol. 46.

(39) Arxiu Sagristia, 1463-65, fol. 53.

(40) Dietari de la Generalitat, 18 de desembre de 1461. Consigna el Dietari en aquest dia la mort del susdit reboster, però la inscripció està tatxada per damunt, cosa que seria feta temps després, quan la victòria de Joan II féu canviar l'estat de coses i l'ambient de la Generalitat. Antoni de Bofarull (*Historia crítica, civil y eclesiástica de Cataluña*, Barcelona, VII, p. 77) n'ha pogut treure en clar amb dificultat bona part del contingut en aquesta inscripció.

car aquest li barrejaria amb els menjars una metzina que el mataria sense adonar-se'n. Per això, el primer dia que el Príncep sojornà a la presó de Lleida, no volgué sopar de cap manera, obsessionant per aquesta temença, i fou necessari que mengés juntament amb l'infant Ferran, per tal de tranquil·litzar-se, gendària, ha estat, però, acceptada per diversos autors, i té el seu fonament històric, puix que, a part de la inscripció en el Dietari, no prou concloent, hi ha el testimoni del comte de Pallars, que en una carta dirigida a la Diputació, en 15 de juny de 1462, quan comandava les forces de Girona, en la guerra contra Joan II, deia als diputats que havia experimentat gran plaer en la captura del mestre Vesach, el qual convindria que sofrís un bon càstig, car era autor de moltes coses «damnatíssimes», especialment de l'emmetzinament del Primogènit (41).

Vesach era, en efecte, el metge que es creia ésser l'autor de l'envenenament de Carles de Viana. El seu origen gascó fa sospitar encara més aquesta condició, recordant l'aliança feta entre Joan II i Gastó de Foix, precisament per arrabassar els drets del Príncep.

Fr. Cristòfor Despuig, autor del segle XVI, en la seva obra: *Los Coloquis de l'insigne ciutat de Tortosa*, Barcelona, La Renaixensa, 1877, fa referència a Carles d'Aragó, i a la seva mort, i posa en boca d'un dels personatges (l'obra està escrita en forma de diàlegs o converses), les següents paraules: «lo que es troba en escriptura i proses es que la anima del Príncep pochs dies després que fonch fora del cos, ana moltes nits per Barcelona, cridant a veu plena y publicant que la reyna sa madrastra lo havia fet morir a metzines y de aso feya grans queixes com que demanava vengansa» (42).

Aquesta versió indica la creença i estat d'opinió en aquell temps respecte a aquesta tràgica mort, i com es tenia per una cosa segura i indubtable. És això el que ens interessa en aquest moment. I no cal pensar gaire per comprendre com aquesta consideració de màrtir que aquest fets donaven al Príncep, li devia augmentar l'aurèola mística de què ja anava cobrint-se. Al ma-

(41) *Turbationum Cathaloniae*, VII, fol. 192: «Pler trop singular en la presa del mestre Vesach de que man sus ara avisat. Certament deu portar la pena que mereix e si be sera stret a deu-se fer en tot cas sabreu moltes coses damnatíssimes e singularment lo fet de les metzines del Sanct Primogènit de que ell es stat principal factor.»

(42) Despuig, c. 5, p. 125.

teix temps, el poble devia agafar, encara més, una aversió profunda i una hostilitat tantes vegades manifesta envers el seu pare, i especialment envers Joana Enríquez.

De llavors endavant, la veneració pel Príncep, fou un motiu més d'aquesta aversió per a la família reial, i en la guerra dels catalans contra Joan II, fou Carles de Viana penó de les aspiracions i símbol del sentiment general contra l'avorrit monarca. (La Diputació aixecava els ciutadans sota la invocació del Príncep, i un moviment sentimental envers ell, la consideració de la seva trista fi i tràgica mort, eren els incentius que els animaven a mantenir la guerra.) Ja al seu bon començament, és freqüent de trobar, en la documentació, ésser invocat al costat de Sant Jordi (43); els catalans acudien al combat «ab lo crit de Mosse-nyor St. Jordi e del benaventurat Karles» (44). Així que el comte de Foix envai les terres del Principat, la Junta de la Diputació acordà, en sessió de 24 juliol, 1462, que per defensar l'atac es fes una crida per tal que tothom, així gent de cavall com de peu, anés al lloc envaït per l'enemic «en nom de Deu, e de Mosse-nyor St. Jordi e del benaventurat Karles». I en la mateixa sessió s'acordà que la bandera o estendard del Príncep Carles, que era a la Seu, es prengué per bandera d'aquest exèrcit (45). Però, durant les incidències de la guerra contra Joan II, el Príncep Carles no solament fou invocat amb fe i entusiasme pels combatents en llançar-se a un encontre, sinó que sovint s'aparegué a aquests durant el fort de la lluita o en altres ocasions, com donant-los testimoni de la seva assistència i auxili a la causa que defensaven. En el curt terme de dos o tres dies, arribaren a la Diputació cartes dels caps dels dos exèrcits que havia aparellat el Principat, referint i detallant semblants prodigis i aparicions. Així, en 7 de juny, el Comte Pallars, que comandava la tropa a les terres gironines, escrivia als Diputats: «Mes avant senyor vos avis com lo beneyt Charles fa tots temps miracles. Air mentre donaven la batalla lo veeren en l'ayre». La batalla a què es referia era l'assalt a les muralles de Girona. Però diu a continuació: «La veritat es que yo nol viu, perque crech que per mos

(43) J. Calmette. *Louis XI, Jean II et la Revolution Catalane*, Toulouse, any 1902.

(44) *Dietari de la Generalitat*, trienni 1462.

(45) «Item que sia hauda lo standart o divisa que es a la Seu de les armes del gloriós de gran memoria don Carles, primogenit, perque aquella vaja o sia portada al exercit e fahent-ne altre consemblant qui stigua a la dita Seu» (*Turbationum Cathaloniae*; Bofarull, Colección, XXII, p. 110).

pecats non so mereixedor. Mas so cert que per mitja de mossen Sent Jordi e del dit benaventurat Charles, aquest exercit no pot haver sino victoria car per ell som en aquestes congoixes» (46). És a dir, que el Comte creia que defensava en aquella lluita la causa del Príncep, i que per força els havia d'assistir usant de la protecció i poder inherents a tots els Sants, puix que com a Sant el tenien, i les aparicions després de mort no podien revelar altra cosa que aquesta santedat, no ja com a qualitat o virtut subjectiva, com fins llavors l'havien considerada, sinó com una realitat consagrada ja, i manifestada en aquells miracles i prodigis.

Al dia següent tornava a escriure el Comte Pallars, reiterant-se en les seves visions o aparicions del benaventurat Carles, el qual dirigia i animava les tasques de la guerra (47). Al mateix temps que el Príncep s'apareixia a les terres de Girona, el cap de les forces de la Generalitat a la Segarra i comarques lleidatanes, Joan d'Agulló, referia als Diputats, en lletra de 8 de juny del mateix any 1462, un succés extraordinari esdevingut a Cervera, on ell es trobava. Segons aquest testimoni, el dit dia, a la una de la tarda, estant pregant molta gent, davant la capella de «Sant Charles», es mogué el seu retaule, aixecant l'espasa que sostenia amb la mà, mentre es sentien veus que pronunciaven «Charles, Charles», esmentant a més que es mogueren també unes imatges d'àngel, de la Verge i un canalobre de fusta. I en acabar la carta, com volent assegurar als Diputats de la certesa dels fets que els narrava, els afegeix: «Mossen, lo fet del miracle es autentic com lo Evangeli» (48).

Les manifestacions populars i els fets més o menys verídics,

(46) *Turbationum Cathaloniae*: Bofarull, Colecció XX, p. 79.

(47) Bofarull, Colecció XX, 119: «e crech jo indubítadament que no sens causa fra Alemany stava l'altra dia en la plaja ab la sua galea que numqua volgué exir en terra sempre veig lo benaventurat Karles endreça grantment aquestes faenes.»

(48) Reproduim la lletra íntegra, interessant per la descripció del fet: «Significant-vos com vuy... a la una hora après mig jorn sich ha seguit un gran miracle en una capella quey ha del Sant Charles, la qual es en la sglesia major de aquesta vila, ço es que en presencia de ben dotze de l'exercit e altres de aquesta terra haver feta oració al altar major, anaren fer oració a la dita capella del Sanct Charles e feta oració digueren altes veus: «Charles, Charles», e encontinent la image de Sant Charles alça la espasa la qual té pintada davant, movent-se tot lo retaule a manera que se acostàs a ells; e una image d'àngel que es de fust, li feu una gran reverencia e una altra image de la Verge Maria queus ha a altra part del altar visiblement veeren moure e un canalobre gran de ferre que pesa mig quintar per semblant ab una luminaria de grans brandons blancs quey ha tots se movien; e en açó los dits homens quey eren admiraren-se e se spaordiren e la hun caygué en terra que apenas lo pogueren tornar segons totes aquestes coses pus stesament son contengudes en certa informació que solemnement se'n ha presa.» Cf. F. Careres Candi, *Dietari de la Guerra a Cervera*, p. 23.

atribuïts al Príncep, que fins aquí hem estudiat, són reveladors—com ja hem pogut veure—d'una veritable admiració i veneració, convertida després en adoració (valgui el mot usat convencionalment) quan el poble el prengué definitivament per Sant. Però els catalans sabien prou que Carles de Viana no estava proclamat com a tal per l'Església, que era l'única autoritat en aquest afer; per això, al mateix temps que li retien culte públic com a sant—car així s'havia manifestat per ells—curaren gelosament i diligent d'instar a Roma la causa de la seva canonització, i les autoritats, així les de Barcelona com les de tot el principat, no es cansaven d'enviar ambaixades i promoure tota mena de negociacions, valent-se de les relacions que tenien amb personatges influents, a fi de poder veure en els altars aquell Príncep estimat i idolatrat que ja hi era per la voluntat dels catalans, i la veneració al qual no es refredava pel transcurs del temps ni pels canvis i trasmutances dels esdeveniments.

Ja hem vist com la tomba de Carles, col·locada a la Catedral, començà a rebre els obsequis i presentalles de moltíssima gent, que acudia a visitar-lo, amb vera devoció. Això representa ja una mostra de culte al Príncep a qui es dediquen ofrenes, ciris, canalobres, llànties, com ho fa amb un Sant canònicament declarat. Però no era sols això; sembla que Carles de Viana, el «Sant Charles» de tots els catalans, tingué altars i capelles a ell dedicades en diversos temples de la nostra terra, i tal vegada també fora d'ella. D'alguns no podem certificar-ho en absolut; d'altres, en canvi, en tenim mostres fefaents. Així, Cardedera (49) diu que el dissortat Príncep tingué l'altar propi en els Claustres de la Catedral de Barcelona. No hem pogut confirmar aquesta notícia que ens dona l'iconografista del segle passat, malgrat les laborioses investigacions fetes en l'Arxiu Capitular de la nostra Seu, però no podem negar-la tampoc, per tal com és molt possible que, durant un temps més o menys curt, quan era més viva i arborada la veneració al Príncep, hagués tingut aquest un altar en la nostra Catedral. A més, hem de suposar que Cardedera, autor d'una obra tan excel·lent i de confiança, devia tenir coneixement de les fonts que li subministraven aquella notícia, però, que per no haver-les citades degudament, ens són desconegudes.

Però, si amb tot això podem encara conservar algun recel referent a la certesa absoluta que el nostre Príncep hagués tin-

(49) *Iconografía Española*, II, p. 47.

gut altar propi en la Seu de Barcelona, en canvi no ens en pot quedar cap respecte a l'existència d'una capella o altar dedicat al Príncep a Cervera. Explicitament ve manifestat en la carta de Joan Agulló, abans copiada, on dóna compte del dessusdit miracle de Carles de Viana. Aquest—segons la lletra—tenia una capella en l'església major de l'esmentada vila, la qual contenia un retaule amb imatge del Príncep, que cal suposar que devia estar dret, i amb espasa, «alça la spasa la qual te pintada davant» (50). Feia llum al retaule un gran canalobre de ferro que pesava mig quintar, sostenint un bon nombre de brandons blancs. A més completaven l'altar una imatge d'Angel, «que es de fust», i una altra de la Verge Maria.

Com ja hem dit, ens subministra aquestes notícies la lletra de l'Agulló, des de Cervera, que dóna compte del miracle obrat pel Príncep en aquella localitat. Si bé la crítica històrica pot arribar a negar l'existència del susdit prodigi, és evident, però, que de cap manera no pot ocultar-se la simple existència de l'altar o capella dedicat a Carles de Viana, quan, sense donar-li importància, ens en parla, tot referint que fou davant d'ell on s'esdevingué tal miracle, és a dir, ja es dóna per sabut i conegut, com ho seria l'existència de qualsevol altre altar d'aquella església o d'altra qualsevol.

Ens trobem, doncs, que ja en 8 de juny de 1462—no feia encara un any de la mort del Príncep—tenia aquest, almenys, una capella a ell dedicada en l'església parroquial de Cervera; no seria així, doncs, gens estrany que en tingués a Barcelona, on la veneració per Carles de Viana era molt més viva, d'on s'havia propagat arreu, i on s'havien esdevingut els fets més notables que donaven ocasió a aquella veneració. I també cal suposar que, a més de Cervera, devien ésser moltes altres les poblacions que dedicaren al Príncep altars o capelles, per tal com no tenia aquesta vila un motiu especialíssim i singular per donar tal mostra de culte al dissortat Primogènit que no fos altre sinó la general estima i entusiasme. Seria interessant una recerca en els arxius parroquials de la nostra terra, que ens podrien fornir de dades sobre aquest punt, un xic indeterminat.

(50) Tal vegada era aquesta imatge la representada en gravat policromat en el ms. de la Biblioteca Nacional de Madrid, molt coneguda i reproduïda per Cardenera, per Bofarull (Colección XXVI), i per molts altres, car, en efecte, sembla coincidir amb les poques dades que hom pot deduir, respecte a la imatge de Cervera, de la relació de l'Agulló.

He insinuat abans que el poble català i les seves autoritats al davant, mentre mostraven públicament la seva veneració pel Príncep, cuidaven diligentment de promoure davant la Cúria Romana la causa de la seva canonització. La tramitació d'aquest procés i les diligències laborioses que es feren durant molt de temps, constitueixen un dels punts principals d'aquest aspecte que estudiem de la santedat de Carles d'Aragó.

El dia 3 d'octubre de 1461, quan encara el cos del Príncep estava exposat al Palau reial, la Generalitat acordà que, en vista dels miracles obrats per ell, i de les paleses manifestacions de la seva santedat, passés a Roma una comissió formada pel Prior de Catalunya, i En Joan de Cardona, persones molt notables i que estaven informades de tot el que s'esdevenia en aquella ocasió, per informar el Sant Pare de tots els fets que havien tingut lloc, així com de la mort i miracles del Príncep, coses que havien de participar també els Cardenals, encàrrec que calia que complissin sense cap mena de gratificació o paga (51).

Però no marxaren immediatament aquests comissionats. Devien esperar les solemnitats d'enterrament i funerals del Príncep, perquè pocs dies després, el 7 del mateix octubre, la Generalitat donava als susdits ambaixadors les instruccions oportunes, i els lliurava sengles cartes per al Sant Pare, Col·legi Cardenalici i al Cardenal Valentini, resident a Roma (52). En l'adreçada al primer (53), els Diputats presenten humilment al Pontífex els ambaixadors, barons religiosos, que van informats plenament d'allò a què els envia el Principat. Li supliquen que els rebi i els escolti, i que gestioni l'afer que li exposaran (54).

En la destinada al Col·legi Cardenalici, els Diputats diuen el

(51) *Turbationum Cathaloniae*: Bofarull, Colecció XVIII, 82.

(52) El Vice-Canceller de la Cúria.

(53) Bofarull, Colecció XVIII, 103.

(54) «Sanctissime ac beatissime in Christo Pater et domine. Post humillimas atque devotas recomendaciones et pedum oscula beatorum. Ad vestram beatissimam Sanctitatem destinamus pro parte Principatus istius oratores videlicet religiosos preclarosque viros fratrem Iacobum de la Gialtruu priorem Catalonie et fratrem Joannem de Cardona preceptorem Mansidei et Spellunce de Francolineo milites hospitalis sancti Joannis Jherosolomitani informatos plene de nonnullis sanctissime persone vestre nomine Principatus ejusdem referendis juxta instrucciones vobis datas. Supplicamus atque ideo V. S. B. dignetur illos benigne suscipere et audire fidemque et credulitatem eis tribuere. Etsi forsan particularia negotia sua apud S. V. gerere contingerit aut gratias petere dignetur. E. S. nostri contemplatione illos habere favorabiliter recomissos. Et conservet altissimus almam personam vestram regimini sue sancte ecclesie per tempora longiora. Scripta Barchinona septimo octobris anno Millesimo CCCCLXI.—E. S. humiles filii et devoti qui premissis pedum osculo beatorum V. S. humiliter se comendant.—Diputati Generalis Principatus Cathalonie.»

mateix que en l'anterior, demanant que s'interessin els cardenals prop del Sant Pare en favor de la causa del Príncep. Semblantment fan al Vice-Canceller perquè s'ocupi de l'assumpte, tot i agraint-li el que va fer per l'alliberació de Carles, quan estigué presoner del seu pare. Les instruccions que els comissionats rebren de la Generalitat, foren extenses i bon xic minucioses (55). Fent-ne un resum, direm que primerament havien de besar els peus del Sant Pare, lliurar-li la lletra, i explicar-li com, puix que ell envià dos breus, pels quals i pel que digué el bisbe d'Elna, Antoni de Veneris, no li plaïa l'empresonament del Príncep (56), els Diputats de la Generalitat li enviaven dos ambaixadors per explicar-li com fou aquest alliberat del seu captiveri, com entrà a Barcelona, com fou jurat per Primogènit, i com visqué darrerament en la capital. Segonament havien de referir-li la seva mort, després de rebuts els Sagraments, com fou exposat a les gents i els innombrables miracles que obrà «... com era il·luminar cechs, contrets, geperuts e mancos, fer adrets muts e sors a natura fer parlar e oyr itropichs e paralitichs...», i també d'allò esdevingut posteriorment, jurament de l'infant Ferran, etc., etcètera. Se'ls ordenà que preguessin al Sant Pare que es prenguéssin interès per la dita causa de canonització, i pel Principat de Catalunya. Així mateix ho fessin als Cardenals, i de tot el que sabessin i concloguessin n'escrivissin de seguida a la Diputació.

Amb aquestes instruccions i lletres, els ambaixadors partiren cap a Roma. No sabem fixament el dia en què sortiren de la nostra ciutat, però tenint en compte que el 20 de novembre es trobaven ja a la Ciutat Eterna, i que les instruccions les devien rebre a punt de sortir, fàcilment hom dedueix que devia ésser aquell entre el 8 i el 12 del mateix octubre. Eren els comissionats, don Jacme de Gialtrú, Prior de Catalunya, i Fra Joan de Cardona, mestre de l'Hospital. Per assegurar el seu viatge, els diputats comunicaren al diputat local de Perpinyà, i als col·lidors (57) i guardes del port i pas de Salses, que deixessin passar tranquil·lament els dits ambaixadors amb llurs famílies, béns i cavalcades, sense sotmetre'ls a cap escorcoll (58).

(55) Vegeu-ne el text en Bofarull, *Colección XVIII*, 106.

(56) La intervenció del Pontífex en l'alliberament de Carles, pot constituir tot un capítol a part en la història d'aquest dissortat Primogènit, perquè no ens podem entretenir aquí a referir-ne detalls i antecedents. En tenim prou amb consignar el fet d'aquesta eficaç intervenció.

(57) Recaptador d'impostos i arbitris.

(58) Bofarull, *Colección XVIII*, 103.

El 20 de novembre, arribaren a Roma els enviats de la Diputació, i l'endemà ja visitaren al Sant Pare, després d'haver lliurat la lletra al seu Vice-canceller; li explicaren el referent al Principat i a Carles de Viana, la beatificació del qual venien a sol·licitar; a tot respongué el Summe Pontifex que havien obrat molt virtuosament i que «... quan tocha als miracles de que ya sa santedat havia hoyts dir molts e per nosaltres li son stats ratificats mostra trobar-hi gran plaer dient-nos com la sglesia de Deu acostuma de fer gran proves e examinacions dels sants ans que sien aprovats per aquella e que en tal manera se poran continuar los miracles que seran laor de Deu e protecció d'aquex Principat...» (59).

Com veiem, el Sant Pare—Pius II—, en les seves paraules, no feia més que reiterar el criteri de sempre de l'Església, és a dir, que la santedat es manifestaria per nous i repetits miracles, fins després dels quals, i «de grans proves i examinacions», no acostumava a canonitzar els Sants. El Summe Pontifex es guardava prou de donar fe a tots aquells prodigis que li relataven aquells ambaixadors i d'abonar aquests de cop i volta en la seva pretensió. Dels miracles del Príncep de Viana «... havia hoyts dir molts...», però res més, això és, ni els posava en dubte, ni tampocs els certificava o els recollia per verídics. I recordava tot seguit la doctrina constant de l'Església, en la canonització dels fidels servents de Déu.

Realitzada aquesta visita i altres a diferents personatges, tocants a la canonització del Príncep, tornaren els comissionats de seguida a la seva terra, perquè, ultra aquell negoci principal, portaven altres afers a gestionar, tals com un permís de dir Missa en entredit, d'un altar portàtil, que no interessen al cas. Això els entretingué a Roma fins a mig desembre. Durant aquest temps, no oblidaren de suplicar novament al Sant Pare que despatxés l'assumpte, la missió del qual els havia portats allí. En 14 de desembre, aquests ambaixadors escrivien a la Generalitat sobre el resultat de les gestions fetes; i respecte a la de la canonització del Príncep, deien aquestes paraules: «... dels miracles, com per altra havem escrit a vostres senyories, encara que nostre Sant Pare los crega, creem que volra servir la consuetud de

(59) Llettra tramesa pels ambaixadors a la Generalitat, rebuda per aquesta en 30 de desembre del mateix any: Bofarull, Colecció XVIII, 33.

la Iglesia que es que per Sa Santedat fos comés esser aquí collit lo procés pus som desempatxats» (60).

Aquesta lletra fou rebuda per la Diputació a mig març de l'any següent (1462). Pocs dies abans n'havien rebudes altres dues: una de Pius II, i una altra del Cardenal Valentini, datades també pocs dies abans de les dels ambaixadors. El Sant Pare saludava els Diputats, i els deia que ja havia rebut l'ambaixada i que les gestions per l'alliberament del Príncep d'Aragó, de les quals li donaven les gràcies, les havia fetes de molt gust i volenterosament, així com les fetes per conciliació entre pare i fill. En tota la lletra no es referia ni en un sol punt a la qüestió de la canonització de Carles (61). La del Vice-canceller deia que ja havia rebut les lletres, i que les butlles demanades estaven ja expedides: tampoc no s'hi referia per a res.

Els enviats de la Generalitat veieren que a Roma no hi tenien res a fer. El Sant Pare, per llurs súplices, no procediria a declarar ara per ara la santedat de Carles de Viana; per tant, llur missió havia finit; per això determinaren de partir el 15 de desembre (l'endemà de la data de la darrera lletra escrita a la Generalitat), i es dirigiren a Gaeta, Nàpols i Rodas. El retorn a Barcelona no tardaria a efectuar-se. Cal suposar que ja eren a aquesta ciutat a entrada d'estiu.

Però la Generalitat no s'acontentà amb les explicacions que li foren donades pels ambaixadors i amb les lletres rebudes de la Cort Romana, i decidí de continuar treballant amb tots els mitjans possibles per guanyar la seva pretensió. Així, als pocs dies de rebre les susdites lletres de Roma, el 22 de març, assabentats els Diputats que es trobava a Barcelona el Gran Mestre de Rodas, de pas per a Roma i la seva illa, no dubtaren de confiar-li la intercessió de l'afer del Príncep prop de la Santa Seu. El mestre de Rodas es trobava a Barcelona des de finals de l'any anterior (62), de retorn d'una visita a les comandes de l'Ordre a Catalunya, tan extenses llavors, especialment en la seva part meridional. Cal suposar que sortí de Barcelona no gaires dies després del 22 de març, en què els Diputats acordaren confiar-li llur afer, i li lliuraren, a més, tres lletres per tal que en fos por-

(60) Bofarull, *Colección XVIII*, 443.

(61) Bofarull, *Colección XVIII*, 441.

(62) Bruniquer, *Rúbriques*, II, 8, i Pere J. Comes, *Llibre de Coses assenyalades* (Barcelona, 1878), p. 197. Mentre el primer assenyalava el 4 de desembre com a data d'arribada del dit Mestre, Comes la posa en el mateix dia de novembre.

tador a Roma. Anaven dirigides al Sant Pare, al Cardenal Valentiní, i a un Canonge de Barcelona, Pere Roca, resident a aquella ciutat. En la d'aquest darrer, se li deia que el **Capítol de la Seu** i la Ciutat demanaven al Sant Pare la canonització del Príncep, i en nom del Capítol es comissionava aquest canonge com a delegat seu per a intervenir en l'afer. Trobem, doncs, que si fins llavors era el Govern de Catalunya qui portava la iniciativa del mateix, s'hi ajuntava ara un altre organisme, com per fer més força a la demanda i assolir-hi més eficàcia. Donada la posició del Capítol de Barcelona envers el Príncep, favorable des del primer moment, no ens ha d'estranyar en res aquesta nova intervenció.

En la lletra a Pius II, els Diputats insistien molt que pels miracles que estava fent continuament la intervenció del Príncep de Viana, es dignés canonitzar-lo. Ardentment desitjaven que el posés en el nombre dels Sants, al qual fi obrís el procés i l'actívés, car—repetien—els miracles que feia donaven senyal i judici manifest de la seva virtut (63).

En la dirigida al Cardenal Vice-canceller, després d'acusar rebut de les butlles, no feien més que insistir en les mateixes pregàries, com després d'haver demanat els ambaixadors al Summe Pontífex la canonització del Príncep, aquest continuà fent miracles, al punt que es veien obligats a reiterar la demanda i pregaven al Cardenal que els fes costat davant el Sant Pare (64).

Com ja hem dit, el portador d'aquestes lletres fou el Mestre de Rodas. No es pot certificar si aquest les arribà a fer a mans dels seus destinataris, però fos el que fos, el procés davant la Cúria Romana respecte a aquest assumpte, sembla que quedà, així, interromput. Però amb més o menys constància es devia insistir en l'activació del procés, per tal com els Consellers de Barcelona en els Testaments (65), que deixaren als seus successors, els recordaven la instància sobre la canonització del Príncep, i que fessin còpia dels miracles que obrés. Així ho veiem en els anys 1463, 1468, 1470 i 1471 (66).

(63) Bofarull, *Colección XVIII*, 478.

(64) Bofarull, *Colección XVIII*, 480.

(65) Els Testaments eren els memorials que contenien els afers pendents en cessar els Consellers dels sus càrrecs, i que aquests transmetien als seus successors per tal que els continuessin i terminessin.

(66) Arxiu Històric Municipal de Barcelona: Testament dels Consellers de Barcelona de 1470, fol. 2: «Item faceu a memoria la Instància sobre la canonització del benaventurat don Karles de Sancta recordació, així ab los diputats com altres havent copia dels miracles fets.»

En parlar, planes abans, dels miracles de Carles de Viana, ja ens hem referit a Cosme de Montserrat, bisbe de Vic. Segons l'*Episcopologi* d'aquesta Seu, fou dit Prelat qui, entusiasmat pel Príncep i els prodigis que obrava, «... obligó por sus razones a que por parte del Principado se escribiese a Pío II, suplicándole canonizase al difunto Príncipe» (67). Sense entrar en el fons de l'absoluta veritat o no d'aquesta afirmació, he de dir francament que no crec que obligués, amb les seves raons, com qui diu a contracor dels Diputats i Govern de Catalunya, perquè instessin la canonització del Primogènit. Ara que ja ens ha llegut de veure quin era l'estat d'ànim dels catalans i de les seves autoritats envers el Príncep, bé podem contestar que en el referent al que fos exaltació d'aquest, no calia que ningú els convencés ni obligués, car ben disposats estaven a fer tot el necessari. La constància i afany amb què el Principat demanava a Roma la beatificació de Carles, són una altra mostra ben palesa que no ho feien obligats per ningú.

I resolta aquesta qüestió incidental, a més de la instància dels Consellers de Barcelona recordada pels *Testaments*, ve asseverada la probabilitat que s'anés insistint i demanant a Roma l'obertura del procés del Príncep per un fet consignat per Yanguas Miranda (68). Segons ell, molts anys després de la mort de Carles, la Seu Apostòlica donà comissió a l'Arquebisbe de Tarragona, D. Pere de Cardona, que començà a ésser-ho en 1515 perquè rebés informació de la vida i miracles del Príncep de Viana. Clarament es veu que, si ben entrat el segle XVI, el Sant Pare mostrà interès per la seva causa, fou degut a constants peticions o súpliques per part de les Autoritats civils i eclesiàstiques de Catalunya, o qui fos, interessats en la prompta canonització del Primogènit. Era aquest Papa, a qui ens referim, Lleó X.

Després d'aquesta data no conec res més que faci referència al punt que estem estudiant. Les incidències del procés deuen constar en els arxius del Vaticà (on caldria fer-ne la necessària investigació); el cert és que encara avui l'Església no ha declarat res referent a la santedat o virtuts del Príncep.

Encara que la canonització del Príncep de Viana no arribà a realitat, ni tan sols la beatificació, mentre duraren les gestions

(67) J. Ll. Montcada, *Episcopologio de Vich*, II, p. 446.

(68) Yanguas Miranda: *Historia compendiosa del reino de Navarra* (San Sebastián, 1832), p. 302.

en pro d'ella, el poble l'esperava com a cosa segura, àdhuc fora de Catalunya, on ja s'havia estès la seva veneració, fins al punt que Alonso II, Comte de Cifuentes, disposà en el seu testament que s'enviessin a Santa Maria de Montserrat i a la sepultura del Príncep de Viana sengles imatges de cera, i, si el dit Príncep fos canonitzat, fer un altar amb la seva figura en l'església de Cifuentes (69).

Amb el transcurs del temps, no sembla pas que es refredés aquell entusiasme i aquella fe i devoció per Carles de Viana. El cos del Príncep continuava guarint porcellanes, i mantenia la seva veneració, cosa que motivà alguns fets molt importants en aquests segles XVII i XVIII, i en el passat, de força relleu i d'indubtable realitat.

Però cal, abans, que tornem un xic endarrera per enllaçar degudament la relació i el nexa entre uns fets i altres.

Com es recordarà, el cadàver del Príncep fou posat en l'escala de la Cripta de la Catedral de Barcelona; allí romangué fins que, al cap d'uns quants anys, Ferran el Catòlic ordenà al Capítol que el traslladés a Poblet, on hi havia les restes de quasi tots els membres de la família reial (70). De Poblet, al temps de la destrucció del Monestir, passà perdut a Tarragona i suara acaba d'ésser identificat en la Catedral d'aquesta ciutat per l'insigne Eduard Toda, entre les despulles de molts altres reis i magnats.

A Poblet, el Príncep continuà els seus miracles de la Catedral. Això féu que es despreguessin del seu cos dues relíquies. Fou la primera en ocasió de trobar-se a Poblet el Cardenal Miquel de Silva, Legat apostòlic que havia vingut a Espanya amb una missió prop de l'Emperador Carles. En 3 de setembre de 1542 aquest Legat donà llicència per separar del cos del Príncep de Viana un braç i guardar-lo amb religiosa veneració a la sagristia del Monestir (71). Aquesta relíquia fou muntada, el braç dret i

(69) Cardedera, *Iconografía Española*, vol. II, p. 47.

(70) Lletre de Ferran el Catòlic al Capítol Catedral (Arxiu Catedral, pergamí núm. 97). Fins avui es creia que era en temps de Joan II, que per ordre d'aquest, l'abat Delgado curà de traslladar el cos del Primogènit al monestir de Poblet. Així ho explica Finestres, *Historia de Poblet* (Cervera, 1753), I, 292, i com que el seu testimoni constituïa l'única font en aquest punt, tots els autors posteriors, fins a E. Toda, *La tragedia final del P. de Viana* («El Correo Catalán», 8 gener, 1931), l'admetien sense reserves. Nosaltres, però, hem trobat a l'Arxiu de la Catedral una carta original de Ferran el Catòlic, pregant al Capítol Catedral que facin el susdit trasllat; per tant, desfa el testimoni de Finestres i altres autors, que no bégueren en fonts directes. Amb més extensió, proves i detalls, parlarem d'aquest punt en altre treball a part, com pertany al cas.

(71) Finestres, *Historia de Poblet* (Cervera, 1753), I, p. 292; i Toda, «El Correo Catalán», 8 gener, 1931.

la mà oberta, sobre un peu de plata que la sostenia pels ossos del colze. La veneraven molts escrofulosos que acudien a tocar-la, segurs de la seva curació. En el primer quart del segle XIX, els monjos pobletans acostumaven a tenir draps i teles en contacte amb dita relíquia, els quals eren buscats sollicitament pels escrofulosos talment com màgics talismans.

L'any 35, amb la destrucció del Monestir, seguí el braç diverses vicissituds. Fou portat a Barcelona i dipositat, en 1680, al monestir de monges bernardes de Valldonzella. Allí, el 27 de juliol de 1909, en l'incendi del convent, es calcinà la pell que cobria els ossos, però es salvà la mà conservada encara fins avui dia (72).

L'altra relíquia a què em referia fou treta, més tard que la primera, en el segle XVII. La ciutat de Barcelona, que havia tributat al Príncep la seva més gran veneració, que l'havia assistit en la seva mort, i que havia estat la primera i principal afavorida pels seus miracles i prodigis, no podia romandre lluny d'aquell cos venerat, després que fou traslladat al Monestir de Poblet. No tots els barcelonins i catalans podrien acudir allí per a visitar un cop més Carles, ni els malalts tots a cercar el guariment en el seu contacte; i com que ja era estès per tot el Principat el ressò dels miracles que obrava des de la seva tomba, els Consellers de Barcelona pretengueren d'obtenir per a aquesta ciutat una relíquia, per poder ésser venerada des d'aquí mateix. A aquesta fi, el 5 de setembre de 1629, escriviren al Monestir que els volguessin fer la mercè de trametre'ls alguna despulla del venerat Príncep. Hi accediren els Monjos de Poblet, i obtingut l'oportú permís del Bisbe de Barcelona, enviaren a aquesta ciutat, pel mes de desembre del mateix any, una canella de Carles de Viana, per conducte de l'Abat Domènec Quiles, acompanyat d'una afectuosa lletra (73). Aquesta relíquia quedà dipositada en el priorat de Natzaret, d'on desaparegué en 1835 sense ésser mai més vista.

Finestres (*Història de Poblet*, I, p. 292), en parlar de la primera relíquia, diu que, juntament amb ella, es tragué un dit del

(72) E. Toda, *La tragedia final del Príncipe de Viana*. «El Correo Catalán», 9 gener, 1931.

(73) «Molt Iltrs. y Magnífichs Senyors.—En dies passats nos demanaren los predecessors de Vs. Mages, per a la consolació dels malalts d'eixa ciutat una part del cos de nostro príncep Carles de gloriosa memoria lo tacte del qual es cosa probada cura de moltes malalties com fa fé ya desde sa dichosa mort lo archiu de Vs. Mages, sense altres exemples de cada día y si be se trobaren les dificultats que de la resposta nostra a la carta de dits predeces-

Príncep, que en el seu temps es servava en el Priorat de Sant Vicenç de València. Una altra mostra de l'extensió que havia pres la veneració de l'Infant Carles.

Cap mostra especial d'aquesta no hem d'esmentar de 1835, data de l'extinció de les relíquies i de la seva pública exposició fins als nostres dies. La tradició de la santedat del Príncep, comprèn, doncs, en un sentit cronològic, l'espai de 1461, vinguda a Catalunya, i la seva mort, fins a 1835, data suara fixada: tres segles i mig.

Ens resta tan sols fer algunes consideracions sobre el valor dels fets i manifestacions que tan profusament il·lustren el tema a què ens referim. No ens hi podem deturar, perquè no pertany al punt central d'aquest estudi, i, a més, en el que respecte als fets donats com a miraculosos, i de caràcter sobrenatural, ja hem dit que no en judiquem en cap sentit, ni podem fer-ho.

I des d'aquest punt de vista, intentem de veure quina explicació han donat els autors a l'actitud del poble català, dels organismes de govern, i totes les persones que intervingueren en la seva acceptació i consideració seriosa de tals fets atribuïts com a divins, i a la veneració del Príncep com a Sant. Això és, si estaven situats en una ignorància, una fantasia, una exageració o una mala fe, i quina fou la importància i transcendència d'aquesta duradora tradició de la santedat de Carles de Viana.

Després de l'actitud de l'Església en aquest afer, que no afirmà, declarà, aprovà, ni condemnà cap acte positiu en sentit favorable a la santedat o virtuts del Príncep, si és cert que no podem afirmar absolutament i positiva la seva santedat, tampoc no tenim cap raó per a negar-li tot fonament, ans al contrari, hem de suposar que excel·liren les seves virtuts, per tal com el poble català el féu objecte d'una inequívoca veneració de tal.

Però, fins avui, en què aquest parer és quasi unànime, des dels fets que donaren lloc a aquesta tradició, els cronistes i autors contemporanis de tals fets ho han judicat diversament. Alguns,

sors conste pero allanada la principal que era de part del Sor. bisbe deixa ciutat que leberalment ha atorgada sa benedicció, havem determinat que nostron pare Abad portas una canella de la cama dels dit Príncep per a que servint al gust d'eixa ciutat la entregàs al Pare Prior de nostra casa de Nazareth. Vs. Mages admetan les suplicam aqueix desitg de servir les mercès rebudes y les que de mans tan generoses esperam offerint tota esta casa y les persones d'ella com sempre a tot alló que conegam esser del servei y voluntat de tan ilustres persones a qui tot est principat es iust se reconega per subiecte; desta sa casa de Poblet y decembre de 1629.—Lo Prior y convent de Poblet.» Cf. Carreres Candi, *Efemèrides Històriques de Catalunya*, p. 126 i següents.

en el temps en què tothom creia en la realitat i certesa dels prodigis del Príncep, ja se'n malhiaven, i no els donaven cap crèdit. Així, Joan Boada, rector de Colltort, el qual (74) deia referint-se a dits prodigis: «Les gents que malautes hi anaven, malautes se'n tornaven, si dons no morien».

L'Episcopologi de Vich, referint-se al Bisbe Cosma de Montserrat, de qui ja he parlat algunes vegades, parla un xic despectivament de la veneració del Príncep i censura el Prelat per la seva afecció a ella, anomenant-la «vulgar invenció» i altres apel·lacions semblants.

Fora d'aquests autors de Catalunya, són en general els cronistes i autors no catalans qui neguen rodonament tot acte del Príncep causant de devoció o veneració; acusen els catalans i els Diputats i Consellers de mala fe en tal qüestió i citen i alleguen testimonis que vénen a concloure que tot aquell entusiasme i fe pel Príncep i tots els miracles per ell obrats eren un engany tramtat per uns quants interessats en l'afer i amb propòsits d'excitar el poble contra Joan II.

Així, entre aquests, el Cronista de Castella, Diego de Valera (75), el qual arriba a dir semblants paraules que transcrivim textualment: «Y entre otras maldades atentaron una no fecha semejante fasta entonces en el mundo, la qual fué que sepultaron al Principe D. Carlos en forma de Santo, y ficiéronle altar y pusiéronle diadema, y buscaron hombres pobres a quien dieron gran suma de dineros tomando dellos estrecho juramento que jamas este secreto revelasen de los quales unos se ficiéron ciegos, otros tullidos, o endemoniados, y otros de muy diversas enfermedades, que viniesen velar delante del Principe Don Carlos y salidos de allí publicasen que salian sanos cada uno de las enfermedades que tenían...». Creiem, francament, molt atrevides aquestes expressions, car no podem suposar una dolentia tan refinada per part dels dignes Diputats i Consellers, la honorabilitat dels quals era ja proverbial. El mateix autor diu també que Joan Agulló, aquell cabdill lleidatà, en el moment de morir, confessà l'engany dels catalans, com a autors dels miracles atribuïts al Príncep.

(74) Joan Buada escriví en 1473 un Memorial referent a la guerra de Joan II, ms. del monestir de Sant Salvador de Breda, publicat fragmentàriament per Villanueva, *Viage Literario*, XIV, p. 303.

(75) Memorial de diversas hazañas: «Biblioteca de Autores Españoles», t. 70, p. 23.

Aquest cronista i molts altres, que no esmento per manca d'importància, visqueren en temps de Ferran el Catòlic i Isabel, i cal distingir en ells un corrent de parcialitat que els portava per força a afalagar i llagotejar el monarca i família regnant, i per tant a blasmar el Príncep que representava llur advers. La «Història de Joan II» (*Vita Serenissime Joannis II*), de Gonzalo Garcia de Santa Maria (76), per exemple, fou escrita per exprés encàrrec de Ferran II.

Concloquem, doncs, afirmant almenys que si el Príncep Carles no arribà a ésser declarat sant, fou un home que per les seves virtuts, el seu caràcter i les atzaroses circumstàncies de la seva vida, es veié objecte de la veneració i estimació d'un poble, que durant llarg temps així el considerà i li tributà entusistament i sincera els honors i la veneració pròpia d'un sant oficialment canonitzat.

J. M.^a FONT I RIUS

(76) Bofarull, Colección LXXXVIII, 175.

Altrament, crec que hom no pot encara fallar definitivament aquesta causa sobre la santedat del Príncep Carles de Viana que no siguin fetes més amples i més acurades investigacions històriques, tant en els arxius nostres com principalment en els del Vaticà.

CRÒNIQUES DE L'ESTRANGER

DE FRANÇA

El catolicisme davant l'economia política i la literatura

Hem arribat al temps en què amenaça ruïna allò que constitueix l'esforç continu, tan divers, tan multiforme, que, durant més de mil cinc-cents anys, ha maldat per reconstituir la civilització desapareguda amb la caiguda del món romà. És impossible d'obrir un diari, no podem rebre ja un viatger, no podem conversar entre amics, sense sentir anunciar els dos mals de què, d'altra banda, notem els indicis en la vida quotidiana: la guerra i la revolució. A aquesta certesa d'una catàstrofe, ¿quins obstacles oposem? Sovint hem vist, aci, que els governs, en lloc de posar un dic a l'ona d'horror que creix sense parar, la precipita després d'haver-ne provocat l'ascens amenaçador. L'única excusa que quedaria a la política sense ideal espiritual d'avui fóra la tarambanada. ¿Quina altra força col·lectiva pot frenar?

La moral, invenció il·lusòria d'una salvaguarda per mitjà de les democràcies arreligioses, ja no pot servir més que una trava de fusta davant d'un auto de 40 H.-P. engegat sense conductor al capdamunt d'un pendent. La força encara més agonitzant, però purament material, el grup dels posseïdors de béns mobiliaris o immobiliaris, designat amb el nom de capitalisme, demostra palesament la seva decadència. Ha perdut, al mateix temps, la confiança en els mitjans forts sense haver adquirit una subtilitat suficient per a poder-se acomodar a les restriccions que li exigeixen la instrucció primària generalitzada i la difusió del benestar. Si els pastors del poble han fet traïció i es preparen, mitjançant nous compromentements, a salvar-se a expenses de llurs mandataris, si la col·lectivitat rica que té més interès a evitar la destrucció i el pillatge no sap ja protegir-se, només dues forces—la Bellesa i la Fe—reben, en conseqüència, la feixuga missió de protegir el món.

* * *

Amb prou feines hom ha pronunciat aquests dos mots que ja esclaten les rivalitats entre els qui en fan ús. Pel que ateny la Fe, fóra cometre el pitjor dels pleonasmes prendre en consideració les varietats de

religions. Quina és la més pròpia per a salvar la Civilització? ¿Quina és la que disposa de si mateixa, i que obliga els seus fidels a pensar en altri? ¿Quina d'elles no consisteix únicament a proveir el seu creient de conhort, o de preceptes utilitaris? En resum, ¿cal recompondre, d'una banda, el procés dels cultes independents del Cristianisme? ¿Cal, per un altre costat, definir allò que els rebrots del Cristianisme poden aportar de pur egoisme? No sembla gens fàcil, a un catòlic que escrigui en una revista catòlica, d'afirmar que la religió que es preocupa més de conservar la civilització és el Catolicisme. No creuran pas, els nostres enemics, que parlem filosòficament, perquè, si són protestants, sostenen que el monopoli de poder filosofar és privatiu de llur culte, i que l'Església romana s'ha interdit la discussió. (Com si, d'altra banda, s'estiguessin de retreure a la nostra Església les sàvies discussions de l'Edat Mitjana, la qual, *folgada d'idees i sapient*, no tenia cap por de portar el raonament fins a les envistes del diabòlic.) Els israelites, per la seva part, no han depositat mai les armes. El musulmanisme i el brahmanisme o el budisme coven odis. Fa uns quants anys, va semblar que un projecte d'unió de les Esglésies reflectia el temor general que els pobles, en esdevenir tots ateus, no s'esbalcessin en una disbauxa i una amoralitat definitives. Hom va albirar, doncs, el projecte paradoxal de demanar a diverses Esglésies contrincants (no tinguem por dels mots) que s'associessin abans que deixar un ciutadà al món sense religió. Això no fou més que una il·lusió de treva en el gran ritme universal que precisament és degut als avanços i a les reculades de les religions en rivalitat, per no dir en estat de guerra perpetu. Pràcticament, si aquest acord s'hagués pogut realitzar, les Esglésies haurien obtingut més virtut general, és a dir, més prosèlits. El catolicisme hi hauria guanyat, en aquesta disminució d'ateus (perquè no és de suposar que els haguessin suprimit), una disminució d'enemics, per tal com és cosa demostrada que la fellonia dels ateus contra tota religió es manifesta sobretot contra la catòlica. El projecte no va arribar a terme, i hom tornà a l'estat en què es trobava abans. De les religions a què ens referim, la catòlica és la que, malgrat el seu dret natural de conservació i de defensa, demostra una preocupació i un zel més grans per la civilització. No parlem d'allò que li ha aportat: de les meravelles d'art que no solament han proporcionat mà d'obra als treballadors, per parlar el llenguatge dels economistes, sinó que han proporcionat també a les masses la joia de viure. Protestant, entra en una catedral: ¿pots negar el plaer dels ulls, la satisfacció de l'oïda, encara que siguis contrari d'aquesta manera artística d'adorar Déu? La prova és que moltes sectes protestants tracten d'afegir a llur culte les manifestacions d'art. Em manca temps i lloc per a donar-ne una descripció ací. Forçosament, l'Església que ha infantat tals joiells, ha d'ésser conservadora. És per això que no es troba ni un catòlic bolxevista, mentre que n'hi ha de protestants. L'habitud de raonar els fa possibles les imaginacions més arriscades i atzaroses. Es vanen de comprendre-ho tot: aquest és el camí més ràpid per a admetre-ho tot, sobretot quan s'afegeix a les pràctiques del racionalisme la pretensió a la llibertat d'altres interpretacions de la vida.

El budisme, per la seva part, no és pas forçosament rebel al bolxevisme, per tal com pot veure-hi un mitjà d'anorrear-se. Hom assegura que el judaisme viu en molt bona harmonia amb el bolxevisme. El catolicisme, en canvi, no pot de cap manera. Ja sé que alguns objecten el seu principi de vida en comú en els temps primitius i, més tard, allò que sembla ésser-ne una continuació: la vida conventual. Però la finalitat dels primers era d'adorar, i la dels segons comportava, a més a més de l'adoració, un renunciament a les riqueses del món i una obediència, prescripcions certament contràries al bolxevisme. Algú ha pretès associar el Catolicisme al bolxevisme, per damunt de les aparences i del formalisme del culte, fent-li retret de les riqueses que ha acumulat. Primerament les reunia en honor del seu Déu; després n'oferia el gaudi a la comunitat dels fidels. Si hom oblida per un moment l'ofici que se celebra en una catedral, si hom la considera com un immoble, se li apareixerà, tant per la seva riquesa arquitectural com interior, com el primer Museu, amb la diferència que és més vivent. Hom diu, a tall de reconvençió, que el catolicisme no pensa en els «proletaris». ¿Es pot oblidar tan estúpidament la intervenció religiosa en les germandats professionals? Pertocant les obres de caritat i beneficència, és mostra d'una incultura absoluta no recordar-se que els primers hospitals foren obres catòliques, i es necessita tanmateix tenir mala fe per comparar l'Exèrcit de Salut amb els milions donats per les Germanes i els Germans de tantes obres catòliques purament caritatives. Ara, que es veuen governs, com el de França, que persegueixen les religioses, després d'haver-se apoderat de llurs béns, i organitzen una diada nacional per les obres de l'Exèrcit de Salut... protestant! Algú, d'això, en diu la llibertat de la República francesa.

Es comprèn fàcilment que, en albirar-se la Fe com un dels dos últims auxilis que poden prestar-se a la civilització agonitzant, tingui lloc immediatament una escissió: «quina Fe», pregunten els qui, a desgrat de tot, estan decidits a provar de salvar la civilització? Ço que val tant com dir: *¿quina mena de civilització voleu salvar?* Hi ha, en efecte, diverses civilitzacions. De seguida veurem si són solidàries.

L'altre recurs és la Bellesa. Comprenem amb aquest mot, que té alhora un aire pretensions i passat de moda, totes les activitats intel·lectuals laiques: arts plàstiques, arts escrites, arts sonores, arts dinàmiques. També en aquest cas intervé el dilema: ¿voleu parlar de Belles Arts, Lletres, Música conservadores, o de Belles Arts, Lletres, etc... revolucionàries? Si, cal saber si es tracta de les activitats intel·lectuals que tendeixen a cantar una forma de plaers estètics segons la moda antiga o segons la moda futurista. El jazz, o Beethoven? ¿Murillo, o els sobrerealistes? Racine, o el cinema policíac? És evident que l'extrema esquerra d'aquests intel·lectuals no solament no està disposada a acudir en auxili de la civilització actual, sinó que encara reclama forces per a destruir-la. Per tant, no es pot comptar amb aquestes categories. Resta el centre i les dretes de la vida intel·lectual.

Després d'haver donat aquesta ullada a l'horitzó, després d'haver vist aquells i allò amb què no podem comptar per a salvar la civilit-

zació, amb una voluntat sincera, descobrim que, per a fer això, no hi ha més forces que les catòliques. Examinem el que ofereixen de sòlid i segur.

* * *

El catolicisme, ¿pot respondre a la vida desesperada i contradictòria, doble, dels productors i dels consumidors? Els primers es lamenten que treballen més i—creuen—millor que mai. Ara bé, avui els és impossible de poder vendre els fruits de llur tasca. Els consumidors es queixen que, per tal com guanyen poc, no poden comprar allò de què tenen fretura; hom els ven massa car. Moralment, el catolicisme té poder per a obrar.

El catolicisme, que no ha aportat mai a la vida social aquell eixarxament del protestantisme que acabava, en els nostres dies, per preconitzar una arquitectura tota llisa, pisos sense ornaments, sense flors i sense quadros, lluita, per contra, per la producció. La seva moral (no cometre cap pecat de glotonia) és contrària a la glotonia de la distància i del temps que va a parar a la velocitat i, per tant, a la construcció de totes les màquines destinades a burlar l'allunyament i la durada necessària pròpia per a la realització d'una obra. El catolicisme és contrari al mal ús de les màquines, especialment de les màquines-eines causa de la crisi actual. Pertocant el repartiment dels productes, la moral catòlica, que demana, almenys, l'almoïna del superflu, si s'aplica, pervindria, mitjançant la bona voluntat de cadascú, a trametre allà on calgués el blat i el cafè que certs productors, per no saber què fer-ne, cremen. Respecte al consumidor, s'oblida massa que es plany de no poder comprar objectes sovint... molt inútils. El catolicisme, en reduir el desig a proporcions més humanes, en limitar la necessitat, eximeix el comprador de voler comprar de tot.

Hom objectarà: ¿com pot obrar, pràcticament, el catolicisme? El dubte equivaldria a confessar que el fre espiritual ja no funciona. És cert que els homes són sords als consells i no volen veure sinó fets. Admès això, res no impedeix el Sobirà Pontifex de proposar el seu arbitratge econòmic, per exemple, per administrar la sobreproducció dels països especialitzats en tal o tal producte, del sòl o de la indústria. Hom ens lloa i exalta sempre els projectes moderns, colossals, desbordants, d'una imaginació que hom anomena novella. ¿Per què no admetre la possibilitat d'un supracontrol (mot i idea de moda) del Sant Pare sobre la plèthora de certes activitats humanes? Quan l'Església ha volgut donar proves de la seva eficàcia, del seu valor organitzador, el món n'ha restat enlluernat... i reconegut. Sense Ella, ¿què hauria estat el món civilitzat després dels bàrbars? Pràcticament, cap potència universal no està més ben situada que l'Església per a administrar tot el món, per tal com té representants pertot. Politicament, avui que el Sobirà Pontifex disposa d'Estats propis i de la seva llibertat, res no l'impedeix de manifestar-se arreu del món. Econòmicament, puix que en veritat el mal ve d'un equilibri deficient entre la producció i el repartiment, ni un sol cap d'Estat, si està també preocupat, com diu, per aquesta tragèdia, no pot veure amb mals ulls aquesta

col·laboració generosa. Perquè cap més organisme no podria practicar amb un desinterès semblant l'orientació de tal sobreproducció devers tal carència. Les Duanes? Com és sabut, darrera d'elles s'amaguen les reivindicacions dels interessos locals. Sembla, tanmateix, que únicament la Fe pugui reduir, si no suprimir, aquests obstacles que s'oposen al repartiment just de la riquesa humana.

Evidentment, perquè això esdevingui factible, és qüestió, en primer lloc, de no escatimar la propaganda. Cal tornar les multituds a la doctrina catòlica; altruisme i compassió.

Vet aquí la via que ens reintegra de bell nou al paper moral, gairebé literari, del catolicisme.

* * *

La Bellesa —recordem ço que volem dir amb aquest mot— ha d'ésser catòlica. La literatura ha d'ésser catòlica. No diem pas beata, consagrada únicament a les coses religioses, moralitzadora sense punt de repòs, sinó més bé una literatura que estigui en contacte amb el segle i el reflecteixi. ¿No és, aquesta, la millor manera de conduir-lo?

Ara bé, massa sovint sembla que la literatura domini la premsa religiosa, en compte d'ésser, com caldria, la premsa religiosa la que domini les Lletres.

S'observa un xic pertot, en l'Europa vella i malalta, una generació espontània de literatura religiosa. Magnific!, exclama algú, ràpid.

Una mica massa de pressa!

Caldria examinar amb molta cura, no l'ortodòxia d'expressió d'aquests escriptors, que, forçosament, salta a la vista dels directors de periòdics religiosos, obligats a rellegir els articles de llurs col·laboradors, sinó llur ortodòxia de consciència, d'intenció gosaria a dir. I que no es digui que això fóra tasca difícil: ¿on s'han vist i trobat mai millors coneixedors, endevinadors, saurins de les intencions secretes, que en els homes d'Església?... Cal, doncs, al més aviat possible, que la premsa catòlica conegui a fons els sentiments secrets dels seus col·laboradors.

Perquè, com que la literatura sofreix una crisi horrible, més gran i real encara que la pintura, i tota altra secció de la Bellesa, no pocs escriptors s'han adonat que la Religió, i sobretot la catòlica, tan difosa a través de tot el món, podia oferir-los un «filó». En primer lloc, una font d'emocions (fingides o no, poc els importa!), després, una deu de temes, perquè molts d'ells, presoners de llur culte a les relacions útils i més ocupats a intrigar que a pensar, estan mancats de temes. Finalment—i especialment—, un mitjà de trobar clients: lectors i compradors. Però, abans que tot, el mitjà més garantit d'ésser editats!

La introducció de literats que es donem el nom de catòlics i que no en tenen sinó el títol, a la premsa catòlica, representa un perill més gran que la publicació de llibres noïbles per a la moral o la Fe. L'Index evita aquests darrers als catòlics. Però, ¿qui pot preservar els fidels de persones la prosa de les quals es publica justament en els òrgans catòlics?

Hom demanarà la definició de la malifeta d'aquests llops disfressats de pastors. Evidentment, no publicaran pas consells antireligiosos en un òrgan catòlic. L'ur paper no és positiu. És negatiu.

Per exemple, un periodista que ha rebut la confiança dels catòlics que subvencionen un diari catòlic i ha esdevingut, fet i fet, gairebé l'amo del diari, o de la revista, triarà els col·laboradors entre els seus amics: catòlics dubtosos, o incrèduls disfressats de catòlics.

En aquest cas, la mala acció és doble:

1. En primer lloc escriuen, és a dir, es donen a conèixer, i així es guanyen la vida, persones indesitjables, catòlicament parlant.

2. Després, allunyament dels veritables catòlics. Aquests, en veure que els falsos creients troben empleu i ocasió d'expressar-se, són inclinats a creure, en una època en què la vida esdevé tan difícil, que la Providència no els ajuda gaire. Naturalment, un bon catòlic no desespera mai de la Providència. Però, cal viure, menjar cada dia, alimentar-se, i, per a un intel·lectual, fer-se conèixer cada dia. Aquesta darrera condició és *sine qua non*. Aleshores succeirà això (parlem per experiència vista!): bo i esperant que la Providència vingui a ajudar-lo, el catòlic ver, autèntic, que no és acollit per la premsa catòlica perquè aquesta ha lliurat una parcel·la de la seva autoritat a un catòlic fals, acceptarà, *per força*, treballs en diaris no catòlics, la qual cosa és compatible amb la conservació d'una Fe personal, però, a falta de millor, en diaris anticatòlics, cosa que ja és més greu.

Vist des del costat del públic: les persones especialitzades saben que tal escriptor és catòlic, i conclouen que aquest «partit» és, tanmateix, molt feble, puix que no sap defensar-se: evitar de rebre els falsos i acceptar els veritables, els quals es moren de fam davant dels seus ulls.

Així, doncs, alguns òrgans catòlics, per indolència, manquen primerament a la caritat cristiana, que els obliga a socórrer un home en la desgràcia, i després—i això és infinitament més greu—manquen a l'obligació de socórrer amb preferència un home escollit, a l'obligació de salvar la seva ànima i alhora la seva intel·ligència.

Que no es digui que això són paraules al vent. Hom m'ha mostrat el cas d'un òrgan catòlic que accepta per col·laborador un home la vida privada del qual, *el divorci* (agreuja pel fet d'haver abandonat la seva muller arruïnada per aparellar-se amb una dona rica), havia de proscriure-li absolutament l'entrada en un tal medi religiós.

Un altre cas, més secret, més amagat: un sots-cap d'òrgan catòlic refusa un article que mostra la repulsió d'un catòlic ver per les obres d'un autor més que pagà, pervertit de cos i ànima, i pervertidor reconegut de milers de lectors que posseeix a tot el món. Es tracta d'un document únic per mitjà del qual un home confessa que ha sofert d'haver-se deixat arrossegar a la ideologia d'aqueix mestre de l'enviliment humà: corporal, moral i espiritual. Aquesta confessió, si fos en favor d'una altra religió: protestantisme, judaisme, o musulmanisme, etcètera, seria difosa en milers d'exemplars, distribuïts gratuïtament per l'estil de la Bíblia (edició sol·licitada) dels protestants, que us posen

a la mà a qualsevol cantonada de carrer. ¿Per què la premsa catòlica, en la persona d'un dels seus òrgans importants d'Europa, ha refusat aquesta confessió? Perquè un dels homes en qui ha confiat la seva sort vol *enfilarse*, sens dubte, en literatura, és a dir, esmerça el seu crèdit a adular el «Mestre» (el nostre pervertidor és poderós!), i el primer acte d'aquest egoista traïdor de l'òrgan del catolicisme consisteix a no publicar allò que faria malveure i ensorraria aquest *mestre* impur als ulls dels catòlics, i allò que constituïria un dels testimonis més eloqüents que tot bon catòlic pot deseixir-se de l'empresa d'aquest pervertidor, si hi ha caigut.

Si algú creu que exagerem, com que en aquest cas no es tracta pas de la vida privada d'un home (com adés), que llegeixi les línies essencials d'aquesta confessió.

Es tracta d'un home summament cultivat, que, professionalment, fa participar el gran públic dels seus coneixements de la manera més desinteressada. S'ha traslladat a un país on el catolicisme està exposat a multitud de perills: una propaganda intensiva del protestantisme, una propaganda encara força més gran de l'ateisme i la sapa de la immoralitat, la qual, després d'haver estat gairebé triomfadora a la seva pàtria, es mostra molt activa per aquelles terres. Aquest home, que és tan bon ciutadà en el sentit civí com bon catòlic, ha llegit l'obra del mestre nefand. Se n'és alliberat i es proposa que s'aprofitin de la seva experiència personal d'altres catòlics. Escriu ell mateix:

«¿Dir fins a quin punt fou mortal per la meua vida cristiana el primer contacte amb les *Nourritures Terrestres*? Si el qui no és cristià pot tornar al catolicisme passant per André Gide, *el qui forma part d'aquesta comunitat se'n separa d'una manera imperceptible, però amb una seguretat inexorable*.

»El meu director de consciència abandonava la partida, no pas davant Déu. Més tard vaig comprendre... Virtut i vici no eren altre, per mi, sinó dos temps diferents d'un mateix moviment... Però Déu ha viscut, jo no estava sinó compromès. Hom no s'allibera mai del record del qui us ha estimat. Encara que sigui possible d'esborrar per a sempre el seu propi amor. No em restava res.»

Aquest lector confessa la seva corrupció completa, deguda a la lectura del fals mestre: «Arreu on anava, qualsevol que fos el meu esforç, la Carn era mestressa... He sollat, sense saber-ho exactament, la carn de Déu. És dur de confessar, això... La meua morbidesa prenia l'encís d'un encanteri apostòlic. Em recordo d'una conferència donada a la Universitat d'A***, que fou una definició de la meua ànima d'aleshores. En veritat, aquella conferència no fou pas per Déu. I en vaig ésser punit. L'endemà, una noia—¿per quin miracle vaig tremolar davant d'això com un minyó tímid que fuig davant d'un somriure prometedor?—m'oferia el seu cos. Déu va guardar-me al moment del gest que enllorda. Avui, en un renunciament radical, auster i joïós, en un sacrifici complet, en l'anihilament d'aquell odi, *que devia a Gide, devers tota llar*, realitzo voluntariosament, si més no, i dintre la meua facul-

tat d'elecció, el que «perdiderit animam suam salvat ea m/», després d'haver rebutjat l'exègesi gidiana.»

Una confessió com aquesta d'un catòlic, ¿no havia d'ésser admesa per un òrgan catòlic? El dit de Déu (justament en el mateix mes que l'òrgan catòlic, amb la petita traïció que he dit, refusà aquesta publicació) assenyala la falta: el mestre nefand es gloria, en un gran quadre sinòptic publicat en la seva revista i, gairebé, en la seva casa editora, del nombre de totes les traduccions fetes de les seves obres! L'autor d'aqueixa confessió, per la seva banda, ha mostrat l'efecte del seu guariment: ha publicat les *Perspectives sur l'âme du Fidèle dans l'imitation de N. S. J. H. C.*

* * *

Ens ha semblat que corresponia al nostre deure de catòlics d'oposar la manera inhàbil d'un òrgan nostre fit a fit de la diabòlica publicitat del fals mestre. L'òrgan de què es tracta NA HA PAS PECAT PER CULPA DELS SEUS VERITABLES DIRECTORS, sinó per abús de confiança d'un subordinat. Si el catolicisme ens vol donar l'ajut i la confortació a què tenim dret i que només ell ens pot proporcionar, és indispensable que ens convidi amb un exemple infalible a no admetre més ovelles impures i errors en l'òrgan més actiu de la seva defensa, el vehicle mateix del pensament: la literatura.

J. M. AGUILO

Maurice Privat, Eme de Noailles

Són tan clars els burgesos, els estudiants i els petits rendistes que encara porten algun cèntim a la butxaca, i les altres categories d'individus que componien la clientela de les llibreries es desentenien de tal manera del plaer de llegir, que els autors es veuen obligats a donar a llibres tan seriosos com el de Maurice Privat dedicat als orígens dels pobles un títol... lleuger. ¿Qui creuria que sota aquests mots: *Vénus au Maroc*, s'amaga una participació verament nova a l'estudi del misteri dels berebers? Després d'un viatge al Marroc, portat certament molt cap al sud i efectuat fora dels itineraris oficials, Maurice Privat ha pogut fer una comparació entre els costums, les danses i el vestuari marroquins i els de gent nòrdica com els bretons o els habitants actuals d'Estocolm, de la qual es desprèn que els berebers són ben distints de com la història oficial ensenya. Una assimilació de l'Atlas i de les costes del Bàltic semblaria una paradoxa si no recolzés en una manera independent de viatjar en l'un i l'altre país, i així mateix en observacions que regularment hom negligeix en l'etnologia: l'ànima pròpia de cada raça, les menses preferides dels habitants, etc. M. Privat assaja no menys que una síntesi folklòrica, i això és d'un gran interès. Més curiós és, al meu parer, i més ben desenrotllat també, el seu assaig per clarificar el misteri jueu. N'hi ha prou amb haver ullat un xic la càbala i haver freqüentat uns quants jueus (que no ho siguin solament com a «çants») per saber com excel·leixen a dissimular un origen misteriós sota inversions lingüístiques i llur aparent adaptació personal als països i, a més a més, a les pàtries que semblen elegir. Hom accepta de considerar la tesi audaç de l'autor: Toledo seria la Ciutat Santa dels Jueus. Aquest desplaçament xoca tanmateix amb no poques idees que semblen admeses. L'homologació, si es pot dir, dels Llocs Sants, que els nostres lectors coneixen prou bé, s'encabritarà davant d'una suposició com aquesta. Però, llegeixi's atentament l'escriptor, i després hom discutirà la veracitat dels seus treballs, de tota manera interessants i que formen un bon volum de *Documents Secrets*.

Un principiant, Jean Aubourg, preocupat també per les influències del medi ambient, les descriu en forma de novella: *Mystère sur le Mont chauve* (Figuière). Malgrat ésser excessivament gansonera i no presen-

tar, de vegades, un estil prou acurat i polit, té una facilitat natural que permet que aquest relat faci interessar els lectors per un ancià amenaçat de ceguesa, el qual, per venjar-se d'una muntanya de Savoia (que ha colpit amb un mal fat la seva família), funda una fàbrica a la qual els pastors van a cercar l'esclavitud de les màquines. Una revolta gairebé còsmica produeix una destrucció total de la quadra de les màquines. Tornaran a trobar els muntanyans llur ànima rupestre? Componen els fons de la novella caràcters accessoris: un metge d'una llei de medicament de socialisme sàdic, un trobador, el folklore del qual hauria pogut representar un paper cabdal. La maledicció de la muntanya contraria els amors de la filla de l'ancià amb el qui podria representar la novetat en aquesta família dels atrides: un jove enginyer.

Més enginyosa és la novella: *De l'Ombre plein le cœur* (F. Aubier) de G. Sifour. ¿Què pot fer una estudianta que no podia tenir altra mira en els seus estudis que llur sanció pràctica: l'obtenció d'un pergami que li permetés de guanyar-se la vida per mitjà del professorat, quan aquesta eventualitat tarda indefinidament a presentar-se? ¿Què pot ésser una «fracassada» de l'Ensenyament generalitzat? El nombre de sense feina intellectuals que hom veu anar errívols pel món, indica tot l'interès d'aquest problema. Parlem francament: quan s'és una pobra noia com l'heroïna d'aquesta novella, només resten dues solucions a la candidata que no ha pogut abastar el títol que li era indispensable: o entrar en la galanteria, o deixar-se emmenar per les situacions atzaroses de la vida moderna. Germana ja ha conegut una lluita cruel: procurar-se el pa mentre prepara els exàmens. Heus aquí ben clara la diferència entre la instrucció obligatòria de les Democràcies i la instrucció sollicitada o voluntària d'altre temps. La facilitat d'instruir-se crea fracassats, captaires de l'ensenyament. Lògicament, hauria de garantir-los l'existència durant el temps que es preparen per a ésser aquells dignes i savis ciutadans de què s'enorgulleix la Democràcia. Com que no és així, aquests desgraciats estan exposats més que ningú a totes les temptacions. M. Sifour els hauria pogut fer encara més tangibles. Ha preferit oposar a Germana un tipus de catòlic peresós, un home riquíssim, conquistador de dones, que serva en el fons la il·lusió del catolicisme, però que no hi acorda la seva vida. L'autor ha esbossat un gran caràcter: l'intencionat, víctima de la folia sexual. Amb menys facilitat, hauria assolit un heroi. Tot amb tot, Germana no cau. Voltada de temptacions, resisteix i—solució proposada per l'autor a la crisi de les ànimes i de les professions entre els intellectuals fabricats per una Democràcia desviada (que hauria d'ensenyar-los un ofici i no una professió liberal obstruïda, o una art sense sortida)—entra al convent. Excel·lent solució, després que el mèrit de l'autor ens ha mostrat el careró sense sortida! Llibre moral en les seves conclusions, a desgrat de la pintura del segle, forçosament immoral, però on l'autor no xipolleja amb el vici.

Per enèsima vegada, un autor explica la història de Latude, aquell boig famós que per guanyar les gràcies de la Pompadour s'empesca de denunciar un complot... que ell havia inventat de cap a cap. Agafat

a la seva trampa, acusat d'haver intervingut realment en aquest complot, és tancat a la Bastilla. Això permet a M. A. Prévial, fent ús de les cèlebres descobertes d'Arxiu de Frunck-Bruntano, de fer veure que, a la Bastilla, els presoners eren tractats d'una manera més humana que en certes presons d'avui, i que mai per mai no s'hi assassinava cap reclus! Latude, un llenguadocià mitoman, en compte de confessar el seu pecat venial, se les va donar de gran senyor i va comprometre de tal manera el seu cas, que durant més de cinquanta any romangué tancat injustament. Injustament als ulls de la veritat psicològica, no als ulls de la Llei. És suficient de llegir *Gringoire* (la mateixa editorial de *Les Evasions de Latude*), quan es refereix a les turpituds actuals d'un règim que es diu liberal i honrat (Stavisky i altres misteris), per veure que la presa de la Bastilla encara és per fer. Però avui, en 1934, està més ben dissimulada que en 1789. Diguem, per donar una referència del final d'aquesta història novel·lada, que Latude va ésser alliberat sota el regnat de Lluís XVI i que això constituí un desastre per a l'Estat. En lloc de donar-li les gràcies per la seva justícia, Latude esdevingué un prototipus de màrtir (quan precisament havia estat sempre molt ben tractat i no menys ben apleixat). Els aristòcrates, fets de la mateixa pasta que els capitalistes d'avui dia, amics de jugar amb foc, van fer-ne un heroi, del qual s'aprofitaren els agitadors públics contra el règim. Imbecilitat massa freqüent dels salons de París. Els de la III República conspiren igualment, sense adonar-se'n prou bé, contra el règim capitalista republicà, bo i acollint, lloant i encomiant els bolxevics que, demà, es menjaran a ells i el règim. L'estultícia mundana és incommensurable, és el luxe suprem d'una societat estabilitzada en la seva civilització.

Una dama rica, posseïdora de títols, cèlebre abans d'haver escrit gràcies a l'anomenada dels seus pares, Eme de Noailles, n'és un exemple vivent. Durant tota la vida va fer-se un honor i una glòria de rebre els pitjors enemics d'aquella gran fortuna que li va permetre de somniar amb els astres amb un gran talent, però no amb geni com s'ha dit amb massa facilitat. En lloc d'esmerçar els seus recursos al servei d'una causa noble, per exemple, a pensionar estudiants pobres, l'emprà a brillar tot minant el règim que va omplir-la de glòria i de condecoracions. Va esdevenir la poetessa oficial de la III República; *feia* acadèmics, tal vegada ministeris, i ella «llança» els vividors de la política més sinistres, enemics no solament del règim, sinó de la poesia! Quan el gran món arbitra la literatura, la seva follia ultrapassa tots els límits. Racionalista, escrivia poemes forçosament espiritualistes (com tota poesia), tant com podia sentir ella aquest estat d'ésser. I un pobre catòlic honrat veié aquest escàndol: que aquella racionalista atea, anarquitzant, va ésser enterrada a la Magdalena després d'un gran ofici!! En fi, n'hi ha prou amb llegir el seu darrer llibre: *Premiers vers et poèmes d'enfance* (Grasset), per a trobar les proves d'impuresa que haurien hagut de merèixer-li una reprovació que, desgraciadament, l'Església de París no va donar-li. Evidentment, el Govern va pressionar els sacerdots. Maria Magdalena, que traduí el seu penediment en

prosa i en paraules, ens dona la prova que tot pecat mereix misericòrdia, i és això el que fa la grandesa de l'Església: una Noailles, abrandada d'amors, li demana també la seva absolució.

Reposem una mica llegint el *Journal* (Grasset) de l'escriptor catòlic i gairebé filòsof François Mauriac. Recull d'articles publicats en diversos diaris i que són tan amarats de matèria i de Fe sana que poden rellegir-se. Es la millor lectura d'estiu.

ADOLPHE DE FALGAIROLLE

LLIBRES & REVISTES

ELS LLIBRES

En aquesta secció es faran recensions crítiques de totes les obres que ens siguin trameses en doble exemplar.

La joven cristiana en la escuela de Santa Teresita del Niño Jesús, por el P. Remigio de Papiol, misionero capuchino. — Nueva edición refundida, aumentada e ilustrada con cuatro retratos de la Santa. — Eugenio Subirana, S. A. — Editorial Pontificia. — Calle Puertaferri, 14. Barcelona, 1934. — Páginas XX-537.

La devoció a la gran Santa dels nostres dies, Santa Teresa de l'Infant Jesús, ha adquirit una importància enorme, i ha fructificat copiosament en obres de santificació. Basta llegir aquella encisadora *Histoire d'un âme*, per a restar corprès d'una simpatia inefable, i sentir una invitació indefinida a imitar aquella santedat tan humana i tan fàcil, sembla, de realitzar. No poques ànimes, però, que senten l'entusiasme per la Santa de Lisieux, enlluernades, potser, per una visió tan simpàtica i encisera, ja no van més enllà; no passen d'una admiració que en diriem platònica, d'una simpatia de caràcter més aviat sentimental i estètic sense gaire transcendència a l'endegament de la vida cristiana, a la imitació de les virtuts de la Santa. És que no han arribat a sentir concretament i viva els aspectes i les situacions formidables de la santedat personal de Santa Teresa. Han llegit la *Història d'una ànima* d'una manera superficial, com qui llegeix una novel·la per copsar-hi una emoció o per satisfer una curiositat i n'han tret una diguem-ne devoció a Santa Teresa, basada en una idea vaga i imprecisa, sense transcendència pràctica i disposada a esvair-se al contacte de la realitat de la vida.

Una devoció així esdevé tan acomodaticia que, a voltes, no troba inconvenient d'associar-se amb una vida mundana, volem dir, més o menys allunyada de la pietat ascètica. Aquest perill, per monstruós que sigui (car l'esperit de Santa Teresa representa una antítesi rodona de l'esperit del món), és ben real entre les noies cristianes. A evitar-ho ha ordenat el seu llibre el P. Remigi de Papiol. Amb un encert colpidor i amb una traça de mestre va situant la Santa de Lisieux en els aspectes més interessant que, sota el punt de vista de la pietat, presenta la vida d'una noia cristiana, i la figura de la Santa Teresa, a través de les pàgines del llibre, va prenent cos i animant-se, hom la sent revivre en exemples concrets indefugibles, i la jove devota de la Santa

veu clarament el que cal fer i el que cal evitar, si vol fer honor al sentiment de devoció veritable a Santa Teresa del Jesuït.

Estem convençuts que la lectura d'aquest llibre servirà per a enfocar i concretar entre les noies cristianes la devoció a la floreta de Lisleux. El recomanem amb tot l'interès.

Fènix, o l'esperit de renaixença, per Joan Estelrich. Biblioteca catalana d'autors independents. Barcelona 1934.

Es un examen de consciència patriòtica motivat per la celebració del centenari de la Renaixença. Amb estil condensat i sentències, tot sadoll d'elements de cultura aplegats en una lectura incessant i en el tracte personal amb els més bells esperits actuals de tot Europa, estudia el fet de la renaixença en general, i en particular la de Catalunya, integrada per totes les terres de llengua catalana. A remarcar que l'autor és mallorquí. En tota renaixença veu una revitalització d'un poble amb la represa consegüent de totes les seves facultats i ambicions, sobretot, la màs característica, la facultat d'iniciativa, que pressuposa la llibertat d'esperit. Els períodes de decadència viuen només de remembraments planívols del passat, fins que aquests i tot s'arriben a perdre. La renaixença agafa amb una mà el passat i amb l'altra el futur, amb què el passat esdevé responsabilitat i estímul, i el futur ambició i iniciativa. Tots els grans valors renaixentistes de la gran Catalunya són valorats amb força justesa en aquest llibre dens, que té pàgines que són un seguit de sentències. Alguna cosa se li podria discutir, com ara allò de Catalunya, terra de gods. Altrament, llegint aquest llibre, hom nota en totes les seves pàgines el colpidor contrast entre l'ideal de la renaixença catalana i la trista realitat a què, fins, ara, ha fet cap, majorment atesa la mentalitat dels homes que dirigeixen els inicis del recobriment polític. És llibre que haurien de meditar tots els catalans. — C. CARDÓ, prev.

Le Racisme et l'orchestre universel, per Georges Lakhovsky. Alcan. Paris.

Es una terrible diatriba contra el racisme alemany, de caràcter científic. Segons l'autor, la raça no és determinada pels aborígens d'un poble, sinó per la natura geològica de la terra que habita. Cada terreny geològic té unes radiacions característiques que determinen en els seus habitants el predomini d'unes qualitats físiques i psíquiques sobre unes altres. Per això veiem que els immigrants d'un país en un altre perden a les poques generacions les característiques primitives per adquirir les de la terra adoptada. Exemple eloqüent d'aquest fet són els jueus que en cada país són tipus completament assimilats. Les nacions riques en regions geològiques ben diferents, i doncs en races, ho són també en puixança intel·lectual, perquè junten i harmonitzen, com una orquestra, les diverses qualitats que dona cada contrada. L'antisemitisme alemany i la unificació que projecta dintre el tercer Reich li serà funesta, perquè empobrirà, reduint-la a una sola veu, la riquíssima orquestra que havia format el pobre germànic. L'autor il·lustra la seva tesi amb un nombre de gravats summament curiosos.

El llibre té, innegablement, una sentor materialista, però, deixant per a un examen més seriós i més documentat l'afirmació exclusivista de la pre-determinació de la raça per la geologia, les conclusions a què arriba mereixen tota la simpatia. — C. CARDÓ, prev.

Comunismo: Anticristianismo y Antidemocracia, por Alfredo Mendizábal Villalba, Catedrático de Filosofía del Derecho en la Universidad de Oviedo. Lección en la Semana Social de Madrid (octubre de 1933). Semanas Sociales de España. 1934.

En quaranta pàgines atapeïdes tipogràficament, ideològicament i documentalment, el doctíssim catedràtic estudia la gènesi del comunisme, ben visible en l'homo oeconomicus i en el materialisme capitalista, el pas d'aquesta aberració a la mística bolxevic i la tècnica dura, abjecta i fèrria de la nova religió russa. Amb aquests elements, fa veure com el comunisme ataca alhora el Cristianisme i la democràcia—valors convergents—i com coincideix amb el feixisme i àdhuc amb Maquiavel en l'esclafament de les llibertats, i per tant de la dignitat i fins de la persona humana. El comunisme és la veritable amenaça de la civilització cristiana i democràtica creada a Europa i sols una intensificació del veritable cristianisme, tan allunyat de la crueltat bolxevic com de la capitalista, pot salvar-la. Regraciant a l'autor el delicat obsequi, li augurem l'acompliment d'empreses encara més ardues. — C. CARDÓ, prev.

Particules, per Miquel Melendres. Pròleg del P. Miquel d'Esplugues. Il·lustracions de Ramon Bosch. Llibreria Tarraconense. 1934.

Com *La Muntanya de la Mirra* de què ja es parla ací, aquest llibre revela una ànima contemplativa, que té a l'abast de la mà la intuïció divinitzant de les petites i lluminoses petjades de Déu en totes les coses. Cada dia de l'any té en aquest deliciós llibre una d'aquestes llambregades que us il·luminen sobtadament una transcendència divina en les creatures humils. La sensibilitat d'aquesta ànima de sacerdot jove i la seva altura (en sentit llatí de pregonesa) d'oració es revelen d'un grau eminent en aquestes partícules, talment fragments eucarístics d'una ànima de gran poeta tota ella plena de la presència de Déu. Cada dia creiem més que Mn. Miquel Melendres serà el gran poeta sacerdot de la Catalunya contemporània. Potser no tindrà la frescor popular de Verdaguer, però a profunditat d'intuïció i a coneixement dels viarans de l'esperit, ara ja el supera.

El llenguatge d'aquest llibre és el d'un poeta autèntic; per tant, no se li pot exigir una subjecció àulica a la codificació del lèxic i gramàtica que per força s'ha de fer amb un xic d'artificialitat científica. Els poetes comparteixen amb el poble la glòria de crear les llengües. Tot amb tot, li aconsellariem d'anar perdent el gust del pintoresc i de sotmetre els dialectelismes (ara recordem l'enxotxit) a una llima més severa.

Mil congratulacions a l'amic poeta i fins al terç llibre. — C. CARDÓ, prev.

Tarragonines. Poesies pel Dr. D. Ramon Pinyes, Pvre. Pròleg de D. Albert Talavera Sabater.

El nostre amic Rector del Camp de Tarragona ofereix un cas digne d'estudi dintre l'actual literatura catalana. Endut d'una vocació poètica irresistible, ha sabut congeminar el més escrupolós compliment dels seus deures pastorals amb l'atenció sempre amatent al curs de la literatura i a l'agençament incessant de la llengua. Alhora, la seva formació en els models vuitcentistes li ha deixat inesborrable el tirat romàntic i el gust de les grans imatges amplificades. Hi ha estrofes senceres que aguanten una sola

imatge; en mans d'un poeta de les darreres promocions, i àdhuc de les penúltimes, restarien reduïdes a un hemistiqui o a un mot, o a una al·lusió implícita, deixada a l'endevinació del lector. Un poeta, doncs, d'estre antic amb llenguatge moderníssim, perquè Mn. Pinyes no es deixa perdre cap troballa lingüística: totes van a enriquir els seus versos.

Això, com el lector ja comprèn, no és cap censura. El valor dels poetes no radica en l'escola. En totes n'hi ha de bons i de dolents. És aquell mig dir deliciós que comunica el calfred de l'endevinació de la resta transcendent que la paraula humana no pot expressar el que fa un poeta; l'art de saber envoltar els objectes cantats d'una atmosfera d'ensomni tota travesada de raigs d'estels que fan endevinar el més enllà de tota expressió. A això, hi arriben pocs poetes.

Mn. Pinyes hi arriba algunes vegades. Aquest llibre n'és testimoni. Entre pàgines de correcció acceptable, esclata de tant en tant un accent de poesia vera. Pel nostre gust, les peces d'aquest llibre on es produeix el fenomen inefable són *El Camp*, de tirat clàssic, i *La capella antiga de Sta. Tecla*, de tirat romàntic, però en aquesta esmenariem dos versos que es resentien de la prosòdia de la decadència: *reliquiari* compta per tres síl·labes, en compte de quatre, i *vídua* per tres, en compte de dues.

Felicitant l'amic Rector, ens plau d'encoratjar-lo a seguir percaçant els temes i els moments en què esclata la gràcia de la paraula alada que només saben dir els poetes. — C. CARDÓ, prev.

Sant Alfons M.^a de Liguori.—Pràctica de l'amor a Jesucrist. Foment de Pietat. Duran i Bas, Barcelona.

Foment de Pietat publica la segona edició d'aquest llibre, que aquí com a tot arreu ha tingut una acollida franca i entusiasta. Era d'esperar. El prestigi de l'autor i la vàlua intrínseca d'aquesta obreta, que no pot mancar en la més reduïda biblioteca religiosa, ho feien esperar. Afegiu-hi els dots d'una versió fidel i acurada, l'esplèndida presentació tipogràfica i el crèdit que Foment de Pietat ha aconseguit amb tota justícia entre els lectors de parla catalana, i haureu de confessar que el llibre que ens ocupa s'havia de destacar per damunt de molts d'altres. Ningú com Sant Alfons M.^a de Liguori no ha exposat d'una fàcil tan assequible a tothom l'elogi que Sant Pau fa de la caritat en la seva primera Lletra als fidels de Corinto. Pocs com ell ho han fet amb aquella unción que el caracteritza i amb un estil tan persuasiu, que és impossible cloure el llibre sense haver-se un hom decidit a estimar més a Jesucrist, si més no en agraïment dels beneficis que d'Ell ha rebut la humanitat i cada un dels que formen el seu cos místic. Augurem a aquesta edició un èxit que no desmereixi de l'anterior.—C. M.

A los jóvenes: Frente a la vida, por el P. Raul Plus, S. J.—E. Subirana, S. A., Editorial Pontificia. Puertaferri, 14, Barcelona.

La ploma del P. Plus, tostemps sembradora de sant optimisme, sembla desbordar en les consideracions que en aquest llibre adreça als joves, ja de natural optimistes. L'estil cordial i vibrant alhora, que no tothom sap emprar, és el més adient per a parlar als joves assenyalant-los la senda del deure, encoratjant-los a la virtut i prevenint-los contra els perills i els defalliments. El P. Plus reïx en la seva empresa, i per això voldríem que el seu

llibre fos llegit, i, més que llegit, meditat pel nostre jovent, que avui es troba sol·licitat per tota mena d'enemics i de trencacolls d'ordre moral.—C. M.

Sant Joan Crisòstom.—*Del sacerdoti.* Biblioteca de «La Paraula Cristiana».

Bella pensada la d'incorporar a les lletres catalanes aquest llibre, que no envelleix pel seu tema ni per la seva forma literària. Les excel·lències del sacerdoti cristià i les greus responsabilitats que una tan gran dignitat duu aparellades, veus ací la idea que plana damunt les pàgines del llibre que ens ocupa. La forma dialogada, a la manera dels diàlegs platonians, presta amenitat i vivor a les profundes disposicions que el Crisòstom descabdella amb una unció que només copsem en els escriptors que senten de debò llur tema.

L'autor no s'accontenta amb cantar les excel·lències del sacerdoti, tot assenyalant-ne els deures. També en fa una vindicació i apologia contra els enemics que en totes les èpoques han pretès ofegar llurs remordiments desfogant la ira en la persecució d'aquells que amb la seva vida són un repte continu contra tota llei de disbauxes i d'esgarriaments. I encara el Crisòstom explana alguns punts que entren de ple en la teologia pastoral, fins a l'extrem que cap autor d'aquesta disciplina eclesiàstica no ha pogut prescindir dels aurs documents de l'autor *Del Sacerdoti*, considerats com a clàssics en la dita matèria. La nostra enhorabona al R. P. Nolasca d'El Molar, que ha anostrat el llibre amb una cura i competència verament exemplars.—C. M.

Meditacions afectives i pràctiques sobre l'Evangeli, pel Canonge Beaudenom. Traducció catalana de Mn. Joan Avinyó, Prev. Volum II. Foment de Pietat.

Els lectors de *La Paraula Cristiana* coneixen a bastament la personalitat de l'autor i el contingut d'aquest llibre, perquè n'hàgim de fer la presentació. Tanmateix, si ens podem estalviar de dir que aquest segon volum comprèn bona part de la vida pública de Jesús, no ens sabriem estar de remarcar una vegada més la tasca amb què Beaudenom sap situar els diversos passos de la vida de Jesús, bo i cridant l'atenció envers moltíssims aspectes que un hom no copsa entre l'escarida lectura del text evangèlic. I això no vol pas dir que l'autor es lliuri a pladoses extorsions del text sagrat. Res d'això; ans al contrari, el lector no se sap avenir que pel seu compte no hagi copsat amb més abundor la llum que irradien les paraules del sant Evangeli.

Mossèn Avinyó ha fet una versió digna, com ho podran comprovar els molts lectors que coneixen el llibre en el seu original. Esperem amb veritable daler el tercer volum d'aquesta obra, tan a propòsit per a familiaritzar-nos amb les escenes de la vida de Jesucrist i per a treure'n lliçons saludables.—C. Montserrat.

La Eucaristia y la vida cristiana, per l'excel·lentíssim Sr. Dr. Isidre Gomà, Arquebisbe de Toledo. (Llibreria Litúrgica; Rafael Casulleras; Claris, 15, Barcelona, 1934; dos volums, segona edició.)

Mantes vegades *LA PARAULA CRISTIANA* ha cridat l'atenció dels catòlics sobre el tresor i abundància de doctrina i de ciència en les obres del Dr. Gomà; ara, però, sortida la segona edició, després d'haver estat esgotada en poc temps la primera, aprofitem aquesta bella escalença per tal d'insistir-hi.

Aquests estudis de Teologia i Psicologia sobrenatural palesen l'altíssim magisteri espiritual del seu autor, gran elevació i vastitud de doctrina, sentit eminentment pastoral de la preclaríssima intel·ligència del savi Arquebisbe de Toledo. És el gran pensador, el teòleg que profunditza els complicadíssims problemes de la natura, transformats i resolts per la realitat sobrenatural del Cristianisme eucarístic. La llum del misteri eucarístic il·luminant les tenebres misterioses de la destinació humana, afortunades aplicacions dels principis teològics als problemes socials i morals; en fi, la llum de l'Eucaristia es projecta a bastament en l'infinit des de la creació fins a l'eternitat.

El lògic seria partir del contingut del llibre, per tal d'arribar als dots de l'autor i fer-ne les lloances degudes. L'extensió de la matèria continguda i condensada en l'índex, que forçosament ha d'ésser extens, per la densitat de qüestions i idees, ens excusa la poca extensió d'una recensió bibliogràfica. Tot amb tot, la importància veritablement extraordinària d'aquesta obra exigeix imperiosament la transcripció de l'índex d'alguns capítols—fóra menester de tots—, i, almenys, el títol dels altres.

Heu-los ací:

«CAPÍTULO I.—Preliminar.—La vida cristiana y la Eucaristía.

1. El concepto de la vida: organismo y espíritu. Dificultad de definir la vida. El curso de la vida. Variedad de los seres vivos. Vida orgánica y espiritual. Ley de tendencia de toda vida.—2. La vida en Dios. Dios vive: la razón, la filosofía y la Biblia. Naturaleza de la vida en Dios.—3. La vida en el mundo. Es forma de imitación de la vida de Dios. Variedad y origen de la vida en el mundo.—4. Naturaleza y sobrenaturaleza. Dos órdenes de vida. Qué es la naturaleza. Vida natural. La vida natural no puede llegar a sobrenaturalizarse por sí misma. Dios puede hacerlo.—5. El hecho y la esencia de la vida sobrenatural. Es vida divina: La Biblia y la Tradición. Razón histórica de la vida sobrenatural. Razón metafísica; no es la Persona del Espíritu Santo; ni la fe. Es la vocación final del hombre al consorcio sobrenatural con Dios. Nomenclatura bíblica de la vida sobrenatural. Transcendencia, para la vida del hombre, del hecho de su vocación sobrenatural.—6. La vida cristiana. Equivalencia, en el estado actual del hombre, entre vida cristiana y vida sobrenatural. Admirable traza de Dios en la restauración de la vida sobrenatural. El Verbo. Cristo, Verbo-Hombre y cabeza espiritual de la Humanidad. El testimonio de Cristo y la vida cristiana. El discurso de Jesús con Nicodemo. Testimonio de los Apóstoles.—7. La comunicación de la vida divina por Cristo. La vida divina del hombre por la muerte del Hombre-Dios. Teoría católica sobre la virtud vivificadora de la muerte de Cristo. Fórmula de San Agustín.—8. Teoría del Sacramento en función de la vida cristiana. El derecho fundado en la muerte de Cristo. El hecho: ley del sacramento. Origen y naturaleza de los sacramentos. La Humanidad de Cristo y los sacramentos.—9. La Eucaristía en la economía de la vida cristiana.—El Sacramento Santísimo. Teoría de San Tomás sobre su fuerza vivificadora. El discurso de Jesús en la sinagoga de Cafarnaum. El admirable razonamiento sobre la Eucaristía y la vida cristiana. Conclusión.

CAPÍTULO II.—La Eucaristía, Pan de vida divina como objeto del culto católico.

CAPÍTULO III.—La Eucaristía, función de vida divina como acto esencial del culto católico.

CAPÍTULO IV.—La Eucaristía, Pan de vida cristiana como manducación sacrificial.

...3. Vivificación del espíritu por la manducación del Cuerpo de Cristo. La Carne vivificativa...—5. La Eucaristía y las leyes de biología sobrenatural. Principio fundamental: inversión, en la manducación eucarística, de la ley biológica de asimilación...—6. La Eucaristía y las leyes de Psicología sobrenatural... etc.

CAPÍTULO V.—La Eucaristía y la inteligencia.—I. La Eucaristía y el don de la fe.

1. La inteligencia: Ley de su vida y de su muerte. Función de la inteligencia en la vida del hombre. La inteligencia vive de la verdad. La facultad y la función intelectual en Adán. El Pecado en orden a la vida intelectual sobrenatural. La fe, substitutivo de la relación paradisiaca... etc.

CAPÍTULO VI.—La Eucaristía y la inteligencia.—II. La Eucaristía y el ejercicio de la fe.

1. La Eucaristía y la voluntad de creer. Inteligencia y voluntad en el acto de creer.—2. La Eucaristía y el orgullo del espíritu. El orgullo del espíritu gran enemigo de la fe. La Eucaristía, escuela de humildad de espíritu. El arte y la liturgia. Fecundidad de la humildad de espíritu en orden a la luz de la fe.—3. La Eucaristía y los motivos de credulidad. El hecho de la Eucaristía. Obscuridad de la fe y claridad de los motivos de creer. La Eucaristía, enigma incomprensible y hecho histórico luminosísimo.—4. La Eucaristía y los motivos de credibilidad. Los milagros eucarísticos. Divina pedagogía en la imposición de la fe en la Eucaristía...—6. La ley del hábito en las virtudes infusas. Juego de la libertad en las virtudes sobrenaturales. El mérito de la comunión sacramental en el orden del pensamiento. La ley moral del hábito y las virtudes sobrenaturales. La comunión frecuente y los frutos de la fe.

CAPÍTULO VII.—La Eucaristía y la inteligencia.—III. La Eucaristía y la fe, luz de la vida...

Siguen tres capítulos dedicados a la Eucaristía y el amor, con cuestiones interesantísimas.

CAPÍTULO XI.—La Eucaristía y la libertad.—I. Es garantía de su expansión legítima.

1. ¿Qué es libertad? Facultad de elegir en el hombre. Aforismo de San Agustín. Comentario. Razón del mal moral. Trabazón vital entre la inteligencia, el amor y la libertad. El Pan de la libertad.—2. La autonomía de la libertad y de la Eucaristía. Cristianismo en liberación. Independencia física de la libertad. Pasión y razón en orden a la independencia de la libertad. Dios y la libertad del hombre. La comunión y la libertad del hombre. La liturgia. Naturaleza del alimento eucarístico y la libertad. Pensamiento, amor y libertad.—3. La Eucaristía y la fuerza expansiva de la libertad. La libertad es invasora. El bien y la libertad. La Eucaristía solidariza toda la vida con la libertad. Teoría del Angélico. Razones de psicología.—4. La Eucaristía, la libertad y el bien. La voluntad y el bien. Diferencia entre la voluntad y la inteligencia en orden a su objeto. La libertad y el bien. La Eucaristía, Sumo Bien. Las iluminaciones del bien en la comunión. La ley de correspondencia.—5. La Eucaristía y la ley de la libertad. La libertad tiene su regla. Es la razón práctica. La Eucaristía ilumina los senos de la conciencia. La comunión, punto de referencia de toda la vida. El ejemplo de Jesús obediente.

CAPÍTULO XII.—La Eucaristía y la libertad.—I. Es su fuerza.

1. Las debilidades de nuestra libertad. Testimonio de la conciencia y de

la historia. Razones de la debilidad de la libertad.—2. La Eucaristía, pan de libertad. La Eucaristía, fuerza de Dios. La libertad de Adán y la de Cristo. La eficacia redentora de la libertad de Cristo se individualiza por la Comunión.—3. La Eucaristía, medicina de la libertad. El divino Samaritano. Plegaria ritual de la misa. Razón de Psicología. Efectos de la divina medicina. 4. La Eucaristía y la robustez de la libertad: Hechos. La generación de los castos. Experiencia personal. El P. Olivaint. San Vicente de Paúl. El martirio. Los que no comen el pan de la libertad.—5. La Eucaristía y el Don y la virtud de la fortaleza. Qué es el Don de la fortaleza. La fortaleza en el Cristianismo. La fuerza en lo alto por la Comunión. La virtud de la fortaleza. La inmanencia de Dios.

CAPÍTULO XIII.—La Eucaristía y las pasiones.—I. El poder que los atempera.

1. Naturaleza de la pasión: su diferencia en el orden moral. Razón de este capítulo. Relación entre la vida espiritual y la orgánica en el hombre. La región de las pasiones. Naturaleza de la pasión. Entre las pasiones hay categorías. La pasión, factor de la vida moral del hombre. Las pasiones no son malas en su naturaleza. Sin grandes pasiones no hay grandes hombres.—2. Educabilidad de las pasiones: la gracia. El ideal estoico, el epicúreo y el cristiano en orden al régimen de las pasiones.—3. Ley del pecado y ley de la gracia. El Sacramento de la Pasión. Adán y las pasiones. El pecado y la ley del desequilibrio pasional. La ley de gracia. No es abrogación apriorística de la pasión. El Sacramento de la Pasión. La carne de Cristo regenera, en derecho, nuestra carne miserable. Exigencia psicológica del equilibrio pasional por la Pasión del Señor. El bocado material del paraíso y el bocado espiritual de la Comunión.—4. La carne de pecado y la carne de Cristo. La pasión, considerada fisiológicamente. La carne de pecado en contacto con Cristo. La tradición y la eficacia directa del Sacramento sobre nuestra carne. El pan y el vino, símbolos de la doble acción del Sacramento... Espiritualización de la carne por la Comunión.—5. La Eucaristía y el espíritu inmundo. Poder del espíritu maligno sobre nuestra vida orgánica. La Biblia: la Teología; la Liturgia. Eficacia de la comunión sobre el poder del demonio. Cristo y Belial. Los dos poderes.—6. Voluntad, pasión y caridad. Voluntad y pasión en el obrar del hombre. Ventajas de la voluntad sobre la pasión. Los ejemplos de Jesús. Las atracciones del amor por el Sacramento. Influjo sacramental de la Eucaristía sobre la voluntad por la caridad. La caridad rectifica hasta nuestro mismo cuerpo de carne.—7. El Don de temor. La pasión del temor. Su dignificación en el Cristianismo. Dos aspectos del miedo de Dios. Función del temor y del Don de temor. La Comunión y el Don de temor. El egoísmo, fuente de pasiones. El fin primordial de la Comunión es matar el egoísmo. Teoría del Angélico.

CAPÍTULO XIV.—La Eucaristía y las pasiones.—I. Es luz que las orienta.

1. El mundo pasional, región de tinieblas. Necesidad de iluminar nuestra actividad pasional.—2. La Eucaristía, luz de la imaginación. Doctrina de Lugo. Influencia de la imaginación sobre el mundo pasional. Fuerza iluminativa de la Eucaristía sobre la imaginación. Las iluminaciones de Dios sobre nosotros según la Escritura. En ninguna parte se verifican mejor que en la Comunión.—3. Razón y pasión. No hay entre ellas una valla infranqueable. Doctrina de San Agustín. Influencia mutua entre razón y pasión. Fuerza indirecta de la Eucaristía sobre la pasión. Eficacia de la Comunión frecuente. Función de los hábitos sobrenaturales en nuestra vida.—4. La Eucaristía y la educación de nuestra sensibilidad. El equilibrio de las pasiones depende del

orden en la percepción sensible. Necesidad de rectificar nuestra percepción en el orden interior y exterior. La Eucaristía santifica el instinto pasional, ordenándolo. El instinto nuevo que da la Eucaristía.—5. La Eucaristía y la paz de las pasiones. Solidaridad de la actividad del hombre. La pasión trastorna el espíritu. La pasión inutiliza el mismo cuerpo como instrumento del espíritu. Acción refleja de la Eucaristía sobre la pasión. Lumen Christi. La armonía de la vida cristiana.—6. Las pasiones de Jesús. Poder iluminativo del ejemplo de Jesús sobre nuestras pasiones. Jesús, hombre de pasiones. Adaptabilidad de la vida pasional de Jesús a las circunstancias de la nuestra. El siglo de pasión y la Eucaristía.

CAPÍTULO XV.—La Eucaristía y el sentido estético.—I. Belleza que encierra la Eucaristía.

1. Belleza en Dios, en el mundo y en el hombre...—2. Belleza espiritual y sensible...—3. Dios con nosotros—4. El Verbo, belleza esencia y arquetipo de toda belleza...—5. Belleza de Jesús... Hermosura de los elementos de la persona histórica de Jesús.—6. La Eucaristía y las armonías de la vida sobrenatural.—7. Belleza del sacrificio eucarístico...

CAPÍTULO XVI.—La Eucaristía y el sentido estético.—II. Bellezas que produce.

1. La estética de la gracia y la Eucaristía...—2. La Eucaristía y la hermosura de la vida...—4. Belleza social de la Eucaristía. Los Santos y la estética social. Las grandes virtudes sociales y la Eucaristía. El pueblo y la Eucaristía.—5. El arte de la Eucaristía. El dogma de la Eucaristía y el alma de los artistas. La poesía. El drama: los Autos sacramentales y el Parsifal. La pintura. La elocuencia. Orfebrería, música y arquitectura. Conclusión.

CAPÍTULO XVII.—La Eucaristía y el carácter.—I. La Comunión, fuerza que lo modela.

1. Qué es el carácter. Jesucristo, pedagogo de la humanidad. Descripción del carácter. Carácter humano y carácter cristiano. Importancia de la formación del carácter.—2. Dificultad de formar los caracteres. El carácter es educable. La razón y la historia.—3. El carácter tipo. Jesús y la gracia de la Comunión. Dios, nuestro ideal. Cristo, ideal histórico del hombre. La gracia, factor del carácter. Pedagogía de Jesús en la formación de nuestro temperamento sobrenatural. Doctrina de San Pablo sobre la pedagogía de la gracia. 4. Jesús, pedagogo íntimo en la Comunión. La Comunión, acto transitorio. Cuando Jesús nos da su gracia en la recepción de la Eucaristía. ¿Es simultánea o sucesiva la comunicación de la gracia en la Comunión? Jesús coopera sin interrupción en la formación de nuestro carácter. Razón y autoridad. Efectos de este continuo trabajo de Dios en nuestra educación sobrenatural. San Agustín. Sumus quod accipimus. Solución de una dificultad.—5. La Comunión y la realización del ideal de la vida. Unión de la idea y del acto para la formación del carácter. El amor opera esta soldadura. La Comunión y el amor: El cura de Ars. El mal de la irresolución en los caracteres. Las gracias de la Comunión. Los Santos.—6. El pecado, destructor del carácter y la Comunión. Efectos del pecado en el carácter. Doctrina del Angélico. La Comunión, precepto divino y el pecado. «Pruébese el hombre a sí mismo».—7. La Comunión y el sentido depravado. La inversión del carácter por la sensualidad. La Biblia. Fuerza de Cristo sobre la atracción de la carne, según el Apóstol. Eficacia del Sacramento del Cuerpo de Cristo sobre el orgullo en la carne. Doctrina de Franzelin.—Los hechos...

CAPÍTULO XVIII. — La Eucaristía y el carácter.—II. La Comunión lo disciplina.

1. Fundamentos psicológicos del carácter. Conocimiento propio, firmeza y rectitud.—Conócete a ti mismo. «Restaurarse en Cristo», principio fundamental de la Pedagogía cristiana. Necesidad de que nos conozcamos. La Comunión, profundo examen de conciencia. La acción iluminativa de la gracia sacramental.—3. La práctica de la Comunión y la estabilidad del carácter. La fuerza de los caracteres. Caracteres frívolos y disolutos. La vida del espíritu y la estabilidad del carácter. La Comunión y la vida del espíritu. In me manet.—4. La Comunión y la rectitud del carácter. Caracteres falseados. El relativismo de la moral y las aberraciones que produce. Justicia, exactitud e inflexibilidad de la vida que da la Comunión.—5. Jesús, modelo de caracteres. Jesús, carácter tipo. Su fuerza de voluntad, demostrada especialmente en la Eucaristía. El Sacramento-memorial de la vida de Jesús. El Evangelio. Bondad del Corazón de Cristo en la Eucaristía. Elevación del ideal de Jesús. El discurso de la Cena y el ideal de Jesús.—6. La Comunión, acción pública y rito sagrado. La Comunión, proclamación de nuestra piedad. Un fenómeno de resonancia espiritual. El paganismo y los caracteres. Nuestra falta de carácter. Llamamiento de la Iglesia a la Comunión frecuente.

CAPÍTULO XIX. — La Eucaristía y el pecado...

CAPÍTULO XX. — La Eucaristía y la muerte...

CAPÍTULO XXI. — La Eucaristía y la bienaventuranza.—I. En esta vida.

CAPÍTULO XXII. — La Eucaristía y la bienaventuranza.—II. La Eucaristía, prenda de gloria eterna.»

* * *

Veritablement, hi és tractada i estudiada tota la vida cristiana en el sentit més ample de les dues paraules. Com el sol de l'Univers vitalitza i fecunditza tota la vida del món, així també l'Eucaristia, sagrat sol del Cristianisme, dóna vida i fecunditat espiritual al món moral, més gran, extens i complicat que el món material. Els coneixements que es necessitarien per a tractar totes les qüestions de la primera part de la comparació, esdevindran ací multiplicats en extensió i en nombre, i augmentats d'intensitat. Mai no s'ha vist un escriptor que abordi seriosament la primera qüestió, com tampoc no s'havia vist mai que abordés la segona. Ara, però, sí. És el Dr. Gomá el primer dels escriptors catòlics que ha abordat la segona, i gairebé hauríem de dir que és l'únic que ho podia fer. Deixant de banda l'èxit ací a Espanya (assegurat, si més no, per la necessitat d'aquesta segona edició), ben confiadament esperem que se'n faran versions estrangeres. — J. M.

LES REVISTES

Les reproduccions d'articles d'altres fetes en aquesta secció tenen només caràcter documental: la inserció d'elles no implica, doncs, conformitat plena amb llur contingut.

Contra la moral familiar tradicional, traduït de «La Vie Catholique» de París, per M. P.

Una edat d'or en la qual fossin observades estrictament les lleis de la veritable moral, mai no ha existit. Sempre hi ha hagut corrupció de costums, però el que passa és que així com abans hom es limitava a la simple desobediència de la moral, ara hom oposa a les seves lleis unes doctrines perilloses que exerceixen sobre molts una gran seducció.

Heus ací quines eren les regles de moral que, fa cosa d'un segle, acceptava generalment l'home civilitzat, de l'observança o la violació de les quals depenia que una persona fos tinguda o no com a honorable davant la societat mundana.

Cal tenir en compte, puix que això és un punt capital, que aquestes regles eren diferents segons els sexes, i que hom les aplicava amb molta més severitat quan es tractava de la dona que de l'home.

Una de les primeres regles era que, fora del matrimoni, la noia tenia el deure rigorosíssim de mantenir-se intacta. Així mateix constituïa una falta molt greu per a un home de seduir una noia de la seva mateixa classe fins al punt que li havia d'oferir la reparació del matrimoni. En canvi, si la noia pertanyia a una condició inferior, la falta era jutjada amb molta més benevolença.

L'amor venal era deshonrant per a la part que es venia, no per a l'altra. Altrament, el fet que hi hagués un cert nombre de malaurades destinades a satisfer el plaer dels homes era, i és, considerat com una cosa fins a cert punt normal.

Com també ho era que un jove les freqüentés fins al moment de contraure matrimoni amb la noia a la qual s'exigia una perfecta puresa.

Pel que fa a l'adulteri, calia que l'home s'indignés o es desesperés davant la insinuació o la prova que la seva mare no era pas una santa. Això no vol pas dir que hom prengués tràgicament les faltes de les altres mares. Altrament, sempre la dona adúltera ha estat jutjada molt més culpable que no l'home. Aquesta teoria de la moral doble té una explicació. I és, naturalment, que la falta de l'home no compromet tant l'honor i la tranquil·litat de la família com la de la dona que s'exposa a introduir-hi un intrús. Ara, que una explicació no és una justificació, i ens sembla que caldria tenir més en compte que la castedat no és pas una virtut exclusivament femenina.

La llei no permetia el divorci. El matrimoni era fet per assegurar la dura-

ció i la prosperitat de les famílies que unia: diem de les famílies i no solament dels individus. El matrimoni comportava sempre la voluntat de la fecunditat. Però segons en quins països i segons en quines esferes, d'una fecunditat limitada. A França es practicava ja aleshores la restricció de naixements, per bé que no amb l'escandalosa intensitat actual. Hom veia en aquesta pràctica una mena de sacrifici fet a un deure familiar: el deure de mantenir i, si podia ésser, d'augmentar el rang de la família. Si era important que la família no s'extingís, també ho era que no decaigués, que el seu patrimoni no fos massa dividit, que pugés, si era possible, un grau en l'escala social.

Fóra temps perdut si ens entretinguéssim a esmentar els defectes i les contradiccions d'aquesta moral que en realitat no és altra cosa que una desviació de la veritable moral. Són prou evidents perquè calgui ressenyar-los.

* * *

L'edifici familiar era tan sòlid, tan ben construït, que semblava indestructible. Però el romanticisme, en proclamar els drets sobirans de la passió, començà a minar-lo per la base. Hom només parlava dels drets sense recordar-se dels deures.

La passió fou qualificada de santa per naturalesa. I hom sostingué que la passió no solament exclou la falta en aquell que s'hi abandona, sinó també que repara la falta antiga. I d'aquí l'èxit d'aquell tema, aleshores tant en voga, de la cortesana rescatada per l'amor. Al contrari, només l'amor legitimava la donació d'un mateix, mentre que el temor, mal només fos el temor moral d'un compromís, feia aquesta donació odiosa i execrable. Però l'experiència demostra que l'amor és inconstant. Per tal com es declara impossible i, en un sentit, immoral tot esforç de la voluntat per educar, dirigir i dominar el sentiment, el dret a la passió implica el dret al canvi. La influència del romanticisme, doncs, juntament amb el desig de contrapuntar-se amb la moral catòlica i l'individualisme que posa els sofriments individuals abans que l'interès social, ha contraguït en gran part a la instauració del divorci que, si al començament només havia de servir per a casos excepcionals, ha esdevingut molt de pressa, per la lògica de les coses, i per la indiferència indecent dels magistrats, una simple denúncia feta per consentiment mutu, d'un contracte que des del seu origen era tingut per provisorí. I heus ací que el divorci s'avé tan perfectament amb els costums moderns que, per molta gent, la seva perspectiva és ja gairebé inseparable del matrimoni. I com que hi ha molt poca diferència entre una unió conjugal, la ruptura de la qual ha estat prevista i preparada en el mateix moment d'efectuar-se, i una simple unió lliure, això fa que els costums i les lleis les assimilïn cada vegada més l'una a l'altra.

* * *

L'interès de l'infant és una de les objeccions teòriques que hom oposa al divorci, així com l'existència i l'esdevenidor de l'infant constitueixen les dues dificultats pràctiques més grans del divorci. Altrament, el divorci és menys favorable encara a la fecunditat que la preocupació de fer prosperar la família. I no és que sigui deguda solament a aquestes causes la disminució de la natalitat.

El que hi ha, és que hem ultrapassat de molt el vell neo-maltusianisme a la francesa, discret i sense doctrines. Fixeu-vos només en aquest fet eloqüent. L'esterilitat ha canviat de caràcter. Ja no és el mal francès. És més estesa a Anglaterra i a Alemanya que a França. Podem dir que ha esdevingut la malaltia de la raça blanca. I no cal dir que això la fa més greu encara.

A tot arreu hom porta a cap una veritable campanya contra la fecunditat, adés sota els patronatges oficials, adés amb l'aprovació més o menys tím-

da de certes esglésies. Els arguments que invoquen els autors d'aquesta campanya tenen un gran poder de seducció damunt les masses. La feunditat és atacada en nom de la ciència econòmica, del maltusianisme pròpiament dit que troba en la crisi actual una confirmació de les seves doctrines (no crideu imprudentment massa convidats al banquet de la vida); — en nom de la ciència biològica i mèdica, de l'eugenèsia (cerqueu la qualitat ans que la quantitat; guardeu-vos de procrear si, essent malalts o febles, us exposeu a transmetre una vida inferior als vostres fills, o si, essent massa pobres, no podeu pujar-los segons les exigències de la higiene); — en nom de la pau (no feu car de canó pe ra les guerres futures); — en nom, finalment, de la justícia i la igualtat dels sexes. Aquest darrer punt és un dels més importants i dels més greus.

* * *

La dona es veu, molt sovint, obligada a treballar fora de la casa, i ve que ja hi troba gust, car, en comparació de les obligacions domèstiques, el treball sovint li sembla la llibertat. Però o bé el treball, la professió, la dispensen i l'aparten del matrimoni, o bé el matrimoni entre dos esposos cada un ocupat pel seu costat, no és altra cosa que una associació de plaer i d'interès.

La maternitat, sobretot, troba un lloc molt difícilment en la vida de la dona que treballa.

La dona pretén competir amb l'home. Però la naturalesa ha volgut que pel que es refereix a l'infant, ella tingui la part físicament més feixuga i absorbent. Aleshores, per suprimir la seva inferioritat en la lluita econòmica, la dona només veu un mitjà, prescindir de l'infant o... suprimir-lo. I això li sembla un dret tan just com injustos li semblen, perquè recauen sobre ella sola, els malestars, les molèsties i els sofriments de l'embaràs, del part i de l'al·lactament. Com també li sembla injust que aquestes molèsties li siguin imposades per l'home. Tot això fóra passador si la maternitat fos desitjada. Però la dona que s'interroga ha de constatar que no la desitja. I aleshores per refusar-la, invoca i reivindica el dret absolut, autònom, sobre el seu propi cos.

Per altra part, a tot arreu, a les Facultats, a les oficines, a les fàbriques, en els camps d'esports, en els llocs d'esplai, àdhuc en les obres socials i caritatives, homes i dones es freqüenten lliurement. La vigilància de què abans era voltada almenys la noia de la burgesia, sembla cosa d'un passat llunyanísim. Ni els actes ni les lectures de la noia no són controlats.

Quines seran les conseqüències de tot això? És probable que encara no han tingut temps de manifestar-se totes. Però l'exemple de França, d'Alemanya, d'Amèrica, no és gaire encoratjador, i fóra ésser molt optimista admetre com article de fe que les noies i les dones faran bon ús d'una llibertat de la qual els homes han abusat sempre.

«Una sola moral pels dos sexes!», aquesta màxima té dos sentits ben diferents. Moltes dones modernes reclamen tan cruament com l'home, i deixen que altres reclamin per elles, el dret a l'amor. Però no creieu que es tracti de l'amor-passió dels romàntics, al qual, amb una mica d'il·lusió no mancada de noblesa, era atribuït el mèrit d'inspirar les grans accions i els grans sacrificis. Es tracta del plaer.

Cal remarcar que, per la dona que treballa en una professió confessable, les relacions irregulars entre els sexes ja no tenen necessàriament aquell caràcter venal que les deshonrava. Aquelles relacions han esdevingut la companyonia de sexes en una absoluta igualtat, règim que, per molta gent, és el de l'esdevenidor i que el teatre i la novel·la van preparant tot descrivint-lo.

Aquestes idees són perilloses sobretot quan són les dones que les abracen. No costa gaire adonar-se de la raó profunda que motivava l'aparent injustícia

de l'antiga moral que presentava la castedat i el pudor com un deure més propi de la dona. I és obvi remarcar que, per molta gent, el dret de la dona a això que hom anomena l'amor, suposa que no està exposada a sofrir les conseqüències que l'amor sol reportar-li. En efecte, no fóra il·lusori dir-li: «Ets lliure d'estimar» si hom afegís: «Però hauràs de suportar totes les maternitats que t'imposi l'atzar?»

I així no és estrany que una de les opinions modernes més esteses sigui la la que sosté que el dret a l'amor implica, no sols l'esterilitat, sinó el dret a l'avortament. Mentre les bones ànimes es commouen davant el cas real, però com més va menys freqüent, de la pobra noia-mare abandonada; mentre el metge pretén reservar a la seva consciència el dret sobirà de jutjar de les condicions de l'acortament terapèutic, la mecanògrafa o la modisteta resoltes a divertir-se, preveuen fredament per endavant la visita que ha d'alliberar-les de les conseqüències de llurs divertiments, i això sense preocupar-se de cercar cap més indicació que llur pròpia voluntat. Que hom no se sorprengui, doncs, si avui els avortaments es compten per centenars de milers.

* * *

Ara, que la llibertat de costums no té solament avantatges. I els mateixos enemics de la moral han de reconèixer que de la disbauxa que com més va més es va estenent pertot, prové aquesta intensificació de les malalties venèries que tant sembla espantar alguns metges.

Però les prevencions contra la moral són tan fortes, que, per voler prescindir-ne, els organitzadors de la lluita contra les malalties venèries es comporten com si llur únic objecte fos conciliar dues coses absolutament inconciliables, això és, la disbauxa i la salut. Que hom pensi només en l'obstinació amb què, per raons d'higiene pública, per cert molt discutibles, hom defensa el règim de la prostitució reglamentada, així com els nous mètodes d'esterilització, el principal mèrit dels quals, per molts dels metges i sociòlegs que es preocupen de la transmissió de les tares hereditàries, consisteix en això que impedeixen la procreació sense obstaculitzar el plaer de ningú.

Volem referir-nos, per acabar, a les innombrables folles immorals que, sota el pretext d'augmentar la natalitat, han estat dites en aquests darrers temps.

Hom voldria fer pujar les estadístiques per diversos pintorescos mitjans: la fecundació artificial, el divorci dels matrimonis estèrils: un il·lustre savi posa les seves esperances en un proper descobriment fisiològic que faria pràctica la poligàmia. Però la darrera troballa és la maternitat com a funció social: res de matrimoni; llibertat i esterilitat de les relacions entre sexes; i si l'Estat vol infants, que pagui mares que li'n donin.

Al fons de tot això hi ha la tesi explícitament professada o implícitament acceptada, que fóra de la higiene no existeix una moral sexual, i que l'amor és un fenomen simple i natural que convé vigilar, puix que la salut en depèn, però les conseqüències morals del qual no tenen cap transcendència.

E. JORDAN

(Professor de la Sorbona).

El retorn a les corporacions: Després dels «Jalons de Route» de la Tour du Pin, d'Henri du Passage, a «Etudes» de París, del 20 de març 1934.

En un temps no gaire llunyà, la sola inscripció d'aquest títol hauria semblat tendenciosa. Molts hi haurien vist l'anunci d'una reculada, el senyal d'una reacció, la nostàlgia de l'antic règim, l'esperança més o menys declarada d'una resurrecció del passat. Vanament s'hauria protestat que cap inten-

ció no vindria a restaurar els antics quadres, que solament alguns elements d'altres temps podien adaptar-se a les exigències actuals. La mateixa elecció hauria semblat sospitosa a aquells que condemnien en bloc els dies i les institucions antigues. Somriures i burles haurien, doncs, acollit l'antiquari prou ingenu o prou audaciós per a oferir aquestes velles peces als «amateurs» del progrés.

Però el temps és un gran humorista. Es complau de vegades a precipitar les metamorfosis i a capgirar inesperadament les habituds i els conceptes. Assistim al present a un d'aquests jocs, les conseqüències del qual seran, certament, importants i serioses.

Es dissenya avui a Europa un moviment nou i fort, el qual podrà provocar una evolució—per no dir una revolució—decisiva. A França, no el percebem més que de lluny i per certs indicis. En altres llocs, és més distint i vigorós. Es mostra prou clar per a formar un corrent que promet accelerar-se en l'esdevenidor, retrobar i prolongar la línia—un moment rompuda—del passat. És el moviment corporatiu, rejuenit, brillant i nou. Enmig de les incertituds, les inquietuds, les protestes, en un món desorientat que llangueix en el més gran marasme, es presenta carregat de tradicions antigues i de garanties futures.

Les corporacions! Llur història, vella de molts segles, havia, tot amb tot, després de múltiples vicissituds, acabat força malament fa uns cent cinquanta anys. Certament no mancaven de defectes i no responien ja, sota llur forma prescrita, a les necessitats de la indústria d'aleshores. Per sobreviure en una funció beneficent, haurien hagut d'esperimentar grans modificacions. Hom preferí destruir-les, sense posar res en el seu lloc. Així ho volia, segons sembla, l'individualisme revolucionari i iconoclasta que, en aquell mateix temps, destruï tots els quadres socials. La família estava atacada pels cops del divorci, l'organització provincial es trobava destruïda sota l'aparença d'uniformitat. El cos professional no podia pretendre un millor tractament i també va desaparèixer.

L'individu, en la declaració recent de la seva sobirania, veia, sense pena, caure aquests quadres. Oblidava que hi havia trobat un suport; no volia recordar-se més que dels inconvenients. I tots aquests sobirans, en la febre de llur emancipació, partiren alegrement per les vies anomenades noves, les quals havien de conduir a amples horitzons.

Primerament foren els burgesos els que es collocaren al front de la comitiva. Menaren la marxa del món econòmic i social en l'avinguda de la **Llibertat**. La llibertat en les relacions del treball semblava la panacea a tots els mals passats i futurs. Hom sap que conduïa sovint a l'opressió dels dèbils.

Les masses, aleshores, es bifurcaren vers l'avinguda de la **Igualtat**, amonjolada de fites més o menys roges. Hi caminen encara i sofreixen. Quan, enmig de les decepcions del viatge, es pregunten si és que no s'han perdut, els guies, portadors de brúixoles marxistes, els afirmen que la direcció és bona, que la perseverança les conduirà a terreny descobert i ferm.

Aquestes masses, d'altra banda—és el que importa de subratllar—marxen, en la seva majoria, sota una inspiració semblant a la dels burgesos liberals, llurs predecessors. Si han repudiat violentament la influència d'aquests primers dirigents, és més per una divergència d'interès que per una diferència d'idees. Car les idees, almenys entre els socialistes, que reclamen encara la democràcia total, són les d'un individualisme absolut. Solament que en les imaginacions obreres, la prerrogativa que reclama l'individu sobirà és la igualtat econòmica, en tant que en les imaginacions capitalistes i buergeses,

la suprema dignitat de l'individu humà era la llibertat econòmica sense obstacles de cap mena. No s'entenien, doncs, sobre els atributs de la sobirania, sobre el valor dels diamants de la corona. Era, una vegada encara, per raó dels interessos dispars i contraris. Els uns exalçaven la llibertat, còmplice de llur puixança; el altres, la igualtat, instrument de llurs esperances. Però aquests germans enemics, desavinguts per qüestions de repartiments, resten d'acord, en el fons de llurs dissensions, sobre l'autonomia de l'individu, autonomia que interpreten solament de manera diferent en el que es refereix a les seves qualitats essencials i primeres.

D'aquest acord dimana llur desconfiança o llur hostilitat comuna per als quadres socials (família, professió, comarca...) que imposen als individus responsabilitats permanents, i mantenen deures importuns enfront de drets sorollosament proclamats.

Tanmateix, en el curs del segle últim, fa uns cinquanta anys, sembla haver-se produït un canvi sobre la línia de l'individualisme continu. La llei que, des de la Revolució, s'inspirava en les idees imperants, ha semblat canviar de direcció. Sota la pressió dels fets, ha proclamat principis que produïen un so nou, per tal com estava completament oblidat. L'associació deixà d'ésser un delict. Els individus podien en endavant, formar grups i reconstruir els quadres. Almenys en l'ordre professional esdevenia novament lícit d'unir-se per lligams reconeguts. La llei de 1884 sobre els Sindicats donava aquesta facultat als homes de diversos oficis. Els la donava, però, amb restriccions que limitaven singularment el seu abast i que sortosament han estat abolides per les clàusules ulteriors de 1920.

Però, sobretot, els la donava sense separar-se totalment de l'individualisme establert, car Waldeck-Rousseau prenia cura d'especificar aleshores quin era l'esperit que animava el legislador. No es tractava directament de reconstituïr un cos professional, un organisme dotat de prerrogatives específiques, de ressuscitar una persona moral desapareguda des de feia un segle. Hom pretenia, sobretot, donar encara als individus una llibertat indegudament confiscada, encaar que fos sota el mateix pretext de l'emancipació, car, en l'ardor de desfer tots els obstacles, hom havia dut massa lluny l'operació. No solament havien estat trencats els quadres professionals existents, sinó que havia estat prohibit als individus, separats així dels lligams oficials, de nuar-ne d'altres espontàniament si hi trobaven algun avantatge. Aquesta independència obligatòria, aquesta consigna d'isolament, era un error degut a l'entusiasme emancipador, a menys que no fos provocada per les inquietuds administratives, que temien les coalicions.

Era arribada l'hora, en tot cas, després de l'experiència, de corregir aquesta equivocació. I això és el que es proposava fer la llei de 1884, segons Waldeck-Rousseau, el seu autor. Tenia, doncs, per beneficiaris exclusius els individus als quals restituïa una llibertat suprimida.

Si fos comprès en el sentit el menys estret, el menys individualista, el més sanament «social», el sindicat no és, indubtablement, la professió organitzada. No representa més que un element necessari, però no suficient, car, tal com és entès i practicat ordinàriament, almenys en la indústria, no reuneix en les seves files més que els treballadors d'una mateixa categoria (obrers, empleats, tècnics, directors). No té, doncs, per domini més que la defensa i la protecció dels interessos propis als seus dependents. Adhuc en el cas que compregui la seva acció sàviament i es defensi de les agitacions polítiques, no és més que una formació restringida, amb horitzons voluntàriament limitats.

De manera que si hom compara la professió organitzada a un edifici, els

sindicalistes podrien ésser assimilats a les columnes de sosteniment. Però la construcció no és acabada, no podria abrigar contra les intempèries, si les columnes no són completades per la volta. Parlar d'organització professional, restant sobre el terreny sindical, és oblidar que aquesta volta fa sempre falta.

Adhuc en aquest estat d'inacabament, els riscos són múltiples. No són solament les intemperàncies de fora, de les quals parlem més amunt, les que amenacen i comprometen la seguretat i el confort dels habitants. Els mateixos pilars—volem dir els sindicats—tenen una tendència, en aquesta construcció, a xocar entre ells.

Representen interessos diferents, i fins i tot completament oposats. Cap cintra no els reuneix i no els manté en equilibri. Com no havien de produir-se accidents, puix que la inèrcia de la matèria ha fet aquí lloc a les passions humanes? I, sens dubte, aquestes passions poden i haurien d'ésser controlades per les forces internes i morals que s'anomenen justícia i caritat. Alguns sindicats reconeixen aquestes disciplines i s'esforcen a restar-hi fidels, sostinguts principalment per llur fe religiosa.

Però, resulta que, deixats a llur nivell, sense cap superestructura, els sindicats difícilment poden mantenir-se en calma, atenent llurs interessos professionals autèntics i sense febres de lluita. Aleshores els inevitables conflictes entre aquestes formacions dispars i contràries, prenen, quasi fatalment, una forma de combat, per tal com representen els interessos de categories diverses, separats, oposats; els interessos de classe (obrer, patronal...), sense cap títol ni cap mitjà per fer sortir de llurs reivindicacions contradictòries la fórmula de conciliació. La professió no es troba, doncs, constituïda, organitzada, i el seu interès superior, comú a tots els membres, qualsevol que sigui llur situació i llur funció, no té designat cap torsimany. És el que remarcava ja Albert de Mun, llavors de la discussió de la llei en 1884. Revelava el caràcter individualista del projecte, i afegia:

«El que manca als sindicats, tal com vosaltres els concebeu (sindicats de patrons o sindicats d'obrers, però isolats, separats els uns dels altres, constitueixen precisament la gran necessitat social del nostre temps), és que hi hagués al fons de les velles institucions corporatives l'aproximació de les persones, la conciliació dels interessos, l'apaivagament que no pot retrobar-se més que en la reconstitució de la família professional.»

Aquesta aproximació, aquest apaivagament, Albert de Mun els albirava, en pronunciar aquestes paraules, en una fórmula de «sindicat mixt» el qual reuniria obrers i patrons. Però després i molt aviat, s'adonà que la fórmula no era encertada o pràctica en el món industrial. Els sindicats serien distints per categories. Però caldria reunir-los per una institució complementària. Aquesta seria la funció de la corporació moderna sempre reclamada, però potser no sempre amb prou convenciment pels defensors de la doctrina catòlica.

Aquesta manca de la corporació, de l'organisme veritablement professional, s'ha fet encara més sensible per una circumstància que posa de relleu aquesta llacuna. No solament, en el món de la producció, els obrers s'han associat per llur part i els patrons per la seva, sense cap relació entre ells, sinó que aquests grups han pres una extensió que sobresurt del domini de cada ofici. És a dir, que els sindicats, obrers d'una part i patronals de l'altra, s'assemblen a les Confederacions que els reuneixen, qualsevol que sigui llur origen i per diferents que siguin llurs funcions. La Confederació general del Treball (C. G. T.) per exemple, o la Confederació general de la Producció (C. G. P.) tenen per membres homes de procedències múltiples. El sol

títol d'obrer per una banda i el de patró per l'altra, és suficient per a permetre l'admissió. Així s'acusa cada vegada més, i amb una amplitud creixent, el caràcter de classe. I així, per contrast, es nota, també cada dia més, l'absència d'una organització professional. Com diu el llenguatge usual i tècnic, és la formació horitzontal, en superfície, la que guanya i ha envaït el terreny. Però els edificis construïts verticalment, sobre la base restringida de la professió i seguint les jerarquies del treball així especialitzat, no passen, en la majoria, dels plànols i projectes. La classe obrera es proposa, per altra banda, cobrir totes les diferències, ètniques o de qualsevol altra mena, per la sola consideració comuna d'igualar el salari, en espera que sigui suprimit en el collectivisme uniforme. Una qüestió de quantitat, la de la remuneració, supprimeix, doncs, o relega, en l'ombra, les qualitats diverses de les tasques acomplertes. Les fronteres, a llur torn, són anivellades al pas de la vaga o de la classe. «Proletaris de tots els països, uniu-vos». Aquest és el mot d'ordre de la revolució.

Que aquesta paraula sigui repetida, llançada a tots els ecos de l'hora present, és el que nosaltres sabem. Les misèries de la crisi actual, els greuges sovint merescuts que suscita el «capitalisme», han, àdhuc, galvanitzat les esperances socialistes. I llur clamor s'eleva, més insistent, més ardent cada dia.

I, tanmateix, les dissonàncies es marquen al bell mig del cor. Hen tingut ja l'ocasió d'assenyalar les veus que, a França, a Bèlgica... indiquen la necessitat de dur, almenys provisionalment, el socialisme als quadres nacionals. És un indici, imprecís encara, del qual els «purs» s'indignen o «espan-ten», i és una prova que els fets fan esclatar les velles teories, potser en camí d'esdevenir antiquades.

Però és sobretot al marge o de cara al socialisme que el moviment o el canvi es dibuixa. Car nosaltres sabem que, entre els descendents de K. Marx, és anatematitzar com una heretgia. L'organització corporativa que dona la primacia a la professió, més que no pas a la classe, que restableix l'armadura nacional en lloc d'un cosmopolitisme indefinit, no pot, en efecte, altra cosa que produir escàndol. Si és interessant constatar que la idea es troba en l'aire, a punt de penetrar les atmosferes, àdhuc les més refractàries, és, doncs, en altra banda que caldrà cercar de retrobar-la a l'estat pur.

En altra banda—podria ésser en principi en aquelles regions on s'elaborà, en altres temps, per la França, la doctrina catòlica social. Precisament, no fa gaire que un aniversari ens els ha dut a la memòria; el centenari d'una naixença, la de La Tour du Pin. Quan el vell morí, fa solament nou anys, les idees socials que ell tan havia contribuït a estendre, no semblava pas que haguessin d'assolir una reputació pròxima.

I nosaltres ens preguntàvem, aquí mateix, si s'havia de saludar aquest herald de la doctrina corporativa com un testimoni del passat o un profeta de l'esdevenidor. Més fàcilment podem avui dirigir el nostre homenatge vers les realitzacions actuals i futures que fan honor a les previsions i a les lliçons d'aquest missatger. Amb els seus amics de l'Oeuvre des Cercles catholiques d'Ouvriers, de les Conferències de Friburg, han retrobat, en les tradicions antigues, les direccions que indicava com les dels èxits duradors. Els seus «Jalons de ruta» han pogut semblar fins no fa gaire, als ulls superficials, destinats a ésser recoberts per les herbes sobre camins abandonats. Pel contrari, prenen la forma de fites vers les quals s'orienten les marxades en endavant.

La doctrina catòlica, tal com ha estat preparada per aquests exploradors, tal com s'ha desenvolupat pels equips de les «setmanes socials», o d'altres treballadors, tal com és, sobretot, fixada, consagrada per les Encíclicques

«Rerum Novarum» i «Quadregesimo Anno», passa avui a primer terme, no solament de les idees fecundes, sinó de les aplicacions.

Es necessari de recordar-ne, una vegada més, els trets essencials? Suposem que almenys això és útil i donem aquest esbós.

La primera gestió requerida consisteix a fer inscriure en un registre especial tots aquells que volen exercir qualsevol professió en una regió determinada. Gestió que procura una informació, que pot subministrar una llista electoral eventual en cas de plebiscit, però que no imposa cap obligació precisa a aquells que l'acompleixen.

Ve tot seguit la segona diligència, la de l'adhesió a un sindicat professional, sempre en una determinada regió. Aquesta adhesió queda facultativa; si es realitza, l'elecció del sindicat resta igualment lliure. Però el poder públic reconeix als sindicats una qualitat que els habilita per a tractar, per exemple en les convencions collectives, per tota la professió, compresos els que no estiguin sindicats.

No estem encara sinó als elements preliminars. La corporació no està, per tant, establerta. Apareix amb els Consells mixtos, els quals reuneixen, de manera periòdica, en la professió i la regió en causa, els representants dels sindicats, patronals, obrers... Els Comitès, dotats de certes prerrogatives, administradors de caixes professionals, serien els veritables organismes corporatius dels oficis.

Llurs delegats, reunits per sessions periòdiques, formarien diverses Cambres separades, quatre per exemple, les quals tractarien les qüestions relatives a la indústria, l'agricultura, el comerç, les professions liberals de la província. Aquestes cambres regionals podrien, en fi, delegar llurs diputats a un Consell econòmic nacional, proveït ja d'una funció deliberativa, o millor encara, d'una funció consultiva per tot el domini de la producció i del treball.

Aquest és el pla, en línies generals. Comprèn, docs, un empadronament general a la base, una adhesió facultativa als sindicats, una **organització** de les professions per aquests sindicats, però sobretot pels organismes corporatius, i, finalment, una **representació** dels oficis prop dels poders públics, gràcies a les Cambres corporatives regionals i nacionals.

Aquestes idees, ho repetim, formen, des de fa molts anys, el patrimoni dels catòlics socials. Serveixen de tema i de base a llurs discussions amistoses, a llurs estudis, a llurs projectes de reforma. Però, degut a no poder ésser dutes fins a les amples realitzacions que ultrapassen les iniciatives privades, restaven objecte d'estudis. Solament les associacions sindicals, encoratjades per les lleis de 1884 i de 1920, havien conegut aplicacions d'envergadura. S'havien, també, desenvolupat en atmosferes variades molt sovint tempestoses. Ja ho hem dit: els catòlics volien veure en aquests sindicats instruments de pau social, i no armes de guerra. Però altres no tenien les mateixes idees. I el mot de M. de Mun, parlant d'una «idea de lluita», resta exacte en tota hipòtesi. Certament, els sindicats són necessaris, puix que alimenten una organització indispensable, i, per altra banda, inevitable. Cal, doncs, esforçar-se a crear-los, a fer-los benefactors en llur terreny, gràcies a una disciplina moral. Perquè són difícils de manejar i es troben en un equilibri inestable si no estan units al conjunt corporatiu que els presta els contraforts i els arcobotants indispensables per la seva solidesa.

LES IDEES I ELS FETS

VIDA RELIGIOSA I MORAL

CAMPANYA CONTRA L'ENSENYAMENT RELIGIÓS EN LES ESCOLES PÚBLIQUES DE IUGOSLÀVIA. — D'un any ençà, s'ha exacerbat, en diverses comarques de Iugoslàvia, la campanya contra l'ensenyament de la religió en les escoles públiques. Els mestres s'han dividit en dos bàndols i l'autoritat ha intervingut prohibint discussions de premsa sobre aquest tema.

La qüestió fou discutida en reunions locals i regionals i, finalment, posada a l'ordre del dia de l'assemblea general anual de tot el professorat de Iugoslàvia, celebrada, a mig juliol passat, a Bagnalma. Després d'una discussió molt borrascosa, els anticlericals imposaren llur criteri per gran majoria de vots, per bé que, després, en una altra votació, hi hagué empat.

El *Katholicki Tjeduik*, diari catòlic de Sarajevo, diu que mai un acord dels professors reunits a Bagnalma no pot bastar per resoldre un problema tan delicat que interessa principalment els pares, però que té importància capital per al mateix Estat; creu que els professors anticlericals reunits a Bagnalma no representen sinó una minoria audaç, que fa molt de soroll, mentre la majoria es retreu i evita les discussions públiques. Aquest grup, el més seriós i competent del professorat, no vol innovacions contràries a les tradicions del poble i està convençut de la necessitat de l'ensenyament religiós en les escoles. A més, que les autoritats eclesiàstiques de les diverses confessions s'unirien per tal de refusar l'atac. És un símptoma consolador que l'opinió pública s'hi interressi manifestant palesament sorpresa i indignació davant la campanya anticlerical d'una part del professorat.

De totes maneres, cal que els catòlics no dormin, puix que el Govern dictatorial podria aprofitar aquesta agitació per completar la laïcització de l'ensenyament, temps ha iniciat per mitjans indirectes, com són la col·locació de professors ortodoxos en les escoles de les regions de majoria catòlica i viceversa.—M. R.

ACTIVITAT DELS ESLAUS. — Els estudiants catòlics txecoslovacs han celebrat aquest estiu una important reunió a Velchrad, seu del moviment unionista entre els pobles eslaus. Allí establiren llur residència Sant Ciril i Sant Metodi, apòstols dels eslaus; a aquell santuari acuden, cada any, els fidels de totes les nacions eslaves; allí es treballa, s'estudia, es

prega i s'ofereix el sant Sacrifici per a la reunió de tots els eslaus a l'Església Catòlica.

El Congrés d'enguany, del 30 de juny al 3 de juliol, fou una reunió dedicada a la idea de l'unionisme. Es tractà, però, també, un altre tema importantíssim. Els estudiants catòlics de tots els pobles eslaus havien acceptat la proposició dels polonesos de constituir una organització sòlida per mitjà de la qual els estudiants poguessin col·laborar reciprocament. Aquesta associació, que s'anomena *Slavia Catholica*, s'ha constituït, amb la participació de les diverses nacions eslaves, a Velchrad, símbol de la unió espiritual de tots els eslaus, que els donarà força per a superar les dificultats i els obstacles que s'oposen a aquesta noble iniciativa.

Les jornades obtingueren l'adhesió de l'Episcopat eslau, del ministre d'Estat txecoslovac, del rector de la Universitat de Praga i d'altres il·lustres personalitats nacionals i estrangeres. Els joves congressistes trameteren telegrams d'adhesió i de felicitació al Sant Pare, al Dr. Tomàs Massaryk, President de la República txecoslovaca, al Nunci Apostòlic, al Cardenal Hlond, primer membre honorari de la *Slavia Catholica*, i a tot l'episcopat eslau.

Indicarem els principals conferenciants: el professor B. Varek, notable sociòleg, va parlar sobre els estudis i treballs socials dels estudiants; el P. Jemelka, secretari de l'Apostolat de Sant Ciril i Sant Metodi prengué per tema del seu parlament l'esdevenidor de l'eslavisme; el Dr. Alfred Fuchs, conseller ministerial txecoslovac, va exposar la significació cultural i política de les aspiracions a la unió de les Esglésies Oriental i Occidental, i va condemnar el culte de la sang i de la raça no s'oposa als principis espirituals i mena a un nou paganisme.

Després d'aquest Congrés, es va celebrar a Ruzomberok, del 3 al 8 de juliol, un altre Congrés dels estudiants catòlics, i d'altres associacions txecoslovaques de joventut, especialment els *Orel*, que feren diverses manifestacions esportives. Un dels objectes del Congrés era fer un homenatge a Andreu Hlinka, sacerdot patriota, cap del partit popular eslovac, que aviat complirà setanta anys.

Hom ha volgut abusar del seu nom per a demostrar l'antagonisme entre txecs i eslovacs; a les passades manifestacions de lleialtat a la República txecoslovaca fetes per Hlinka i els catòlics eslovacs, cal afegir les jornades de Ruzomberok que, amb la fraternal reunió dels joves catòlics txecs i eslovacs, han refermat l'esperit de col·laboració per al bé religiós i nacional de la República. Heus ací el text d'una de les conclusions aprovades: «Cal preparar l'estudiant catòlic per a la vida; fer-lo fidel a l'Església Catòlica i a la nació eslovaca; treballar per a la concòrdia amb la nació txeca». — M. R.

PRIMER CONGRÉS EUCARÍSTIC NACIONAL DE LITUANIA. — Des del dia 28 de juny fins a l'1 de juliol passat, s'ha celebrat, a Kaunàs, el primer Congrés Eucarístic nacional de Lituània. Sols n'esmentarem els dos actes més importants. L'un és la benedicció i col·locació de la primera

pedra de la nova basilica dedicada a la Resurrecció de Jesucrist, pedra portada de l'hort de Getsemani i ofrena dels infants catòlics; amb aquesta ocasió, el President de la República, Antoni Smetona, va pronunciar un discurs religiós i patriòtic sobre l'oportunitat d'aixecar aquesta nova església, dedicada a la Resurrecció, per tal que sigui un monument perenne d'acció de gràcies a Déu per la resurrecció de la pàtria i de la seva llibertat i independència. És l'altre, la Missa Pontifical, celebrada a ple aire, i seguida d'una processó eucarística amb assistència del President de la República i del Govern.—M. R.

MISSIÓ PACIFICADORA ENCOMANADA A L'ARQUEBISBE DE SANT FRANCESC DE CALIFÒRNIA. — El President Roosevelt ha designat Mons. Eduard Homna, Arquebisbe de Sant Francesc de Califòrnia, per presidir el *National Longshoremen's Board*, encarregat de fer una enquesta sobre les vagues marítimes que varen trasbalsar els ports americans del Pacífic, pel juliol passat. Aquest Comitè té facultats per a fer una enquesta sobre les qüestions, fets, costums i actuació de patrons i obrers que posin traves o amenacin de posar-ne a la llibertat del comerç entre els diversos Estats o amb l'estranger; a escollir reclamacions, investigar fets i prendre mesures adequades en pro o en contra dels patrons; a actuar d'àrbitres de tots els que hi acudeixin; finalment, per mitjà del Ministeri del Treball, ha de donar compte de la seva actuació al President.

Mons. Homna era ja conegut per la seva competència, acreditada per una llarga i fructuosa intervenció en el camp social. — M. R.

DARRER ADÉU DEL BISBE DE BERLÍN A LA MEMÒRIA DE KLAUSENER. — Mons. Nicolau Bases, Bisbe de Berlin, ha publicat, amb data de 12 juliol, aquesta nota necrològica d'Eric Klausener:

«El Bisbe de Berlin i els seus diocesans estan de dol en presència de les despulles mortals de l'home que, com a president de l'Acció Catòlica, ha escrit, amb lletres d'or, el seu nom en la història dels catòlics berlinesos, sobtadament arrabassat ara de les nostres files.

Tal com va dir el dia d'Hoppegarten als seixanta mil catòlics presents, manifestant en les fervoroses paraules del seu parlament final la flama del seu abrandat amor a l'Església i a la Pàtria, tal fou sempre davant els catòlics de Berlin: home de principis sòlids, poats en els tresors de veritat de la Fe catòlica que fou sempre la norma i la regla constant de totes les seves accions i omissions, que ell va professar sense por i sense respectes humans, vigorosament i coratjosament, en la vida privada i en la vida pública; home de voluntat de ferro que superava amb facilitat els obstacles, que es mostrava més gran i més fort en les dificultats, que no reposava ni es cansava, dedicat sempre al servei de Déu i de l'Església, de la família i de la pàtria. Una imatge viscuda d'aquella profunda sentència de Sant Agustí: «L'home és el que és la seva voluntat».

La terrible tragèdia que rodeja la mort d'aquest home, catòlic fide-

lissim alemany autèntic, plana amb una precisió gairebé atmosfèrica damunt tots els qui el conegueren, però, principalment, damunt Nòs que fórem testimonis immediats de la seva actuació i li devem eterna gratitud.

Però, àdhuc enmig d'aquestes misterioses tenebres, els nostres ulls veuen la resplendor dels estels del Cel! Nòs sabem que els veritables deixebles del Crucificat són empesos cap a l'òrbita de la Creu, són enfosquits per l'ombra austera de la Creu; aquesta és l'eterna recompensa de l'adhesió fidel a Jesucrist!

Fins en aquesta hora en què ens trobem davant aquest pobre grapat de cendra, que és tot el que d'ell ens han deixat, encara penetra un raig de llum, que ve de l'eternitat, un raig d'aquesta llum de la fe que Sant Bernat exposa amb majestuosa paraula: *Vita iusti mutatur, non tollitur*, la vida del just és transformada, no arrabassada.

Per això Nòs, encara que separats del nostre dilecte difunt, estem units amb ell; amb una unió íntima d'amor i agraïment, units amb ell en el Sagrat Cor de Jesús, l'honor i la glòria del qual foren la darrera paraula i la darrera obra del difunt, a l'honor i a la glòria del qual volem dedicar la nostra vida, seguint les iniciatives d'aquest inolidable capítol de l'apostolat seglar. *Vivas in Cristo!*

Aquest elogi fúnebre és el desmentiment més terminant del pretès suïcidi de Klausener. — *M. B.*

EL TESTAMENT POLÍTIC RELIGIÓS DE DOLLFUSS. — El dia 7 de juliol, a Mariazell, a l'acabament de la pelegrinació d'homes catòlics austríacs, el Canceller Dollfuss va adreçar als seus companys de pelegrinació un parlament que es pot considerar el seu testament polític religiós. Heus ací els paràgrafs més remarcables:

«Els temps presents ens imposen especials deures i responsabilitats. El que el Govern ha maldat per crear com a fonaments nous no és més que una base o una resclosa: del poble cristià d'aquest país depèn que el conjunt esdevingui o no un Estat cristià.

Nosaltres, en la petita Àustria, hem assumit, amb la nostra decisió, una immensa responsabilitat, perquè, probablement, tothom formarà criteri sobre la veritat i la força creadora de les idees cristianes, atesa, principalment, la marxa que portaran les coses d'Àustria. Amb la Constitució cristiana, amb el Concordat i amb les belles manifestacions no som encara un Estat cristià. Cal demostrar que volem ésser sincerament cristians, no cristians aparents o fariseus.

Això ens posa davant el deure dur, però bell, humà, confortant i alliberador de treballar, cadascú en el seu ambient i, sobretot, en ell mateix i en la seva família, en sentit veritablement constructiu. Hem de procurar de fer-nos millors; d'aquesta manera, nosaltres cristians, renovarem la vida de l'Àustria. Quan la resta del món veurà que aquest poble és més bo i més honrat, més disposat i més capaç de sacrificis, que viu amb més concòrdia, aleshores haurem fet propaganda en pro de la idea cristiana i de la concepció catòlica del món, molt més enllà

del nostre territori; i aleshores haurem contribuït a la cristianització del món. La cosa que més voldria foragitar del nostre poble és el fari-seisme.»

No és estrany que, en anunciar la seva mort, *L'Osservatore Romano* encapçalés la informació amb aquesta frase: «Dollfuss corona amb la seva mort una vida heroica consagrada a la independència i a l'elevació d'un poble». — M. B.

MOVIMENT SOCIAL

LA VIII.^a SETMANA SOCIAL D'ESPANYA.—És ben present encara la re-institució de les Setmanes Socials d'Espanya promoguda pels reverends Metropolitans, i la brillant sessió celebrada ja l'any passat a Madrid, on tornaren a posar-se en contacte els elements catòlics que es preocupen dels problemes socials, cercant en un mateix origen d'adoc-trinament i d'estudi, els principis que han tornat a la nostra societat paganitzada, la justícia, la pau i l'ordre. Amb l'activitat que s'ha anat a l'organització de la d'aquest any, es demostra que allò no era una restauració momentània, sinó que en l'esperit dels seus dirigents hi havia la intenció de continuar-les amb regularitat i constància. Ara, el que cal és que per cap motiu no deixin de celebrar-se, prosseguint a establir una continuïtat que serà la millor garantia d'eficàcia i de profit d'aquesta institució que molts anomenen Universitat popular.

I certament que en tenim molta necessitat, degut potser, entre moltes altres causes, a la interrupció que sofriren durant vint-i-un anys. Si durant tants anys no es celebraren, i el poble no tingué qui li fes conèixer la doctrina social de l'Església, cosa deplorable, les conseqüències de la qual ara s'estan veient, és lògic que ara hi hagi un gran interès perquè allò no torni a esdevenir. A la sessió de l'any passat, l'il·lustre dominic belga P. Rutten deia que quan se surt tart és molt difícil d'arribar a l'hora; i com que els espanyols han sortit tard, el menys que poden fer és no entretenir-se. I passa precisament que de persones preparades, de professors, no en manquen; el que cal és que facin conèixer, que divulguin els seus coneixements, perquè a través de les diverses zones de la societat arribin al poble en forma de principis i adaptats a la pràctica. Al costat de les Setmanes Socials aniran desenvolupant-se les altres institucions que han de fer possible el ressorgiment social i catòlic de la península.

La propera Setmana Social tindrà lloc a la ciutat de Saragossa durant els dies 30 de setembre a 7 d'octubre; i es distingirà perquè s'es-

tudiaran d'una manera especial els problemes agraris, que tant d'interès han suscitat avui a casa nostra. D'aquesta manera s'entra ja al camp de l'especialització, tal com fan a França, i que tants bons resultats està donant.

La de l'any passat, era més aviat per donar una visió general de la doctrina social catòlica; enguany s'estudiarà ja un punt concret. I no precisament de poc interès, sinó de palpitant actualitat. Potser per primera vegada es podrà tenir una visió general i específica, minuciosa i totalitària d'aquest problema, i fet, sobretot, per homes d'acreditada solvència i reconeguda garantia social i científica.

El president de la Comissió Permanent, senyor Severi Aznar, parlarà de les orientacions socials de Pius XI; i el senyor Martín Artajo, sobre l'organització d'un règim corporatiu a Espanya. Totes les altres lliçons versaran sobre qüestions agràries, i molt especialment aplicades a la realitat espanyola. Entre els professors que hi pendran part es destaquen el canonge Arboleya, Jordana de Pozas, Aragón Montejo, Martín Sánchez, López Núñez, senyora Salas de Jiménez, etc... Entre els conferenciantes es compten: Peman, Minguijón, Herrera, i Mr. E. Duthoit, president de les Setmanes Socials de França, que honorarà les d'ací amb la seva presència i amb la seva paraula.

Esperem que constituirà un gran èxit i que se'n treuran ensenyaments profitosos, que s'han de preparar a posar en pràctica aquells a qui incumbeixi.—J. M.

EL CONSELL DE TREBALL DE CATALUNYA.—Durant la primera quinzena del mes d'agost s'han celebrat les eleccions en les diverses entitats patronals i obreres, per elegir els Vocals corresponents que hauran de constituir el Consell de Treball de Catalunya. El fet té prou importància per tractar-se de l'organisme més alt en qüestions de treball a Catalunya, dintre, naturalment, del que prescriu l'Estatut i del que permeten els decrets de la República referents a aquesta qüestió; i és de remarcar la lentitud i el procediment que s'ha seguit per a elegir els membres que l'han d'integrar d'una manera definitiva.

En decret de la Generalitat del 12 de setembre de 1933 es feia efectiu el traspàs de serveis socials, i es posava sota la jurisdicció del Departament de Treball el que fa referència a Jurats Mixtos i Tribunals industrials existents a Catalunya. En l'article tercer de l'esmentat decret es deia: «Es crearan immediatament el Consell de Treball de Catalunya i l'organisme de les Assegurances socials». Efectivament, el dia 18 del mateix mes es publicava un decret creant el dit Consell, i establint les normes del seu funcionament. Reconeixent necessària i urgent la seva actuació, hi havia un article addicional en el qual deia que era facultat del Conseller de Treball nomenar interinament les persones que havien de constituir-lo, i que en un termini màxim de sis mesos ja s'haurien elegit els vocals definitius. Pocs dies després, un altre decret designava les persones que havien d'integrar, interinament, el Consell, en qualitat de Vocals obrers i Vocals patrons.

La ràpida implantació—malgrat hagi esdevingut bastant lenta—de les facultats atribuïdes a la Generalitat, exigia la constitució immediata dels organismes adequats per no entrebancar la marxa normal de la vida del treball, tan complexa a casa nostra. Però això no vol dir que aquests organismes haguessin de viure en un estat d'excepció, havent-hi sobretot unes normes reguladores del seu funcionament i de la seva constitució. El fet és que aquest Consell de treball interi haurà actuat bastant temps més del que li assenyalava el Conseller en constituir-lo. I, veritablement, nosaltres no sabem pas veure el motiu per què s'hagi hagut de retardar en aquesta forma una cosa que, pel fet d'estar ja estatuïda, no exigia gaires complicacions.

En un decret del 18 de juny d'enguany, es modificava el nombre de vocals, ampliant-lo a vuit, i es convocaven les eleccions per elegir-los. Elecció que s'ha fet per mitjà d'un sistema molt especial, que no ens atrevim a qualificar d'arbitrari. El cens electoral social de Catalunya l'integren 24 grups, dels quals s'han format vuit agrupacions, cada una de les quals havia d'elegir un Vocal patró efectiu i un suplent, i un Vocal obrer efectiu i un suplent. Les eleccions es feien a cada Associació professional, i al candidat que tenia majoria de vots se li adjudicava la totalitat del cens de l'Entitat. En moltes entitats, la major part, on només hi havia un candidat, no hauria calgut efectuar la votació. N'hi havia prou adjudicant-li tants vots com associats. No sabem per quina raó s'empria aquest sistema i els avantatges que pugui tenir. Potser és que comptava amb l'apatia i poc interès dels associats; però ens sembla que el motiu és un altre. Segons el decret de creació, el procediment per elegir els vocals serà el mateix seguit pel Consell de Treball organitzat al Ministeri de Treball i Previsió Social del Govern de la República, tota l'obra del qual, fins aleshores, estava efectuada i inspirada per Largo Caballero, el líder socialista. ¿I no era aquest sistema un mitjà d'afavorir els socialistes, puix que la U. G. T. era l'organització sindical més nombrosa d'Espanya i la C. N. T. no vol saber res amb els organismes legals? No hi ha dubte que tota l'obra de Largo Caballero al ministeri del Treball exigeix una revisió, que a hores d'ara encara no s'ha portat a cap.

El President, Vice-President, Assessor i Secretari del Consell, són nomenats lliurement pel Conseller de Treball de la Generalitat.

El Consell de Treball de Catalunya és el Cos consultiu superior del Govern de la Generalitat en tot el que afecti l'execució i aplicació de les Lleis referents al Treball i, a més, ha de servir d'informació al Conseller respectiu sobre els recursos presentats contra les resolucions dels Jurats Mixtos i contra les infraccions de la Llei. Amb la constitució definitiva d'aquest Consell s'haurà completat l'estructuració dels organismes legals del treball a Catalunya segons les atribucions del nou règim; i hem d'esperar que si sap actuar amb un veritable esperit de justícia i d'independència, tal com li correspon, contribuirà eficaçment a l'endegament, segons el nostre esperit racial, dels eterns problemes entre el capital i el treball que la transformació econòmica i social de la societat planteja.—J. M.

LES CONCLUSIONS DE LA SETMANA SOCIAL A NIÇA. — Dels dies 22 al 29 del passat mes de juliol es celebrà a Niça la XXVI^a sessió de les Setmanes Socials de França, que amb una constància i regularitat admirables es celebren cada any. El tema general a estudiar enguany fou: *Ordre Social i Educació*, que va ésser tractat, com és ja habitual, per eminents professors, que demostraren el contingut i les possibilitats que enclou, especialment des del punt de vista catòlic i segons els ensenyaments moderns dels Sants Pares. Les conclusions aprovades, que donen a continuació, són la síntesi de les idees que es glossaren en aquesta important reunió de Niça. En aquests temps d'indisciplina i d'irresponsabilitat, caldria que tothom les medités bé.

1.—L'Educació no s'accontenta amb instruir l'home; *l'eleva*, per sobre d'ell mateix, fins a Déu. Eleva l'home tot sencer: l'home que sap i l'home que vol. Fa actuar i ensenya de viure. Crea, desenvolupa l'habitud virtuosa, alhora que atreu les facultats intel·lectuals i fa pujar els graons del saber.

2.—Per bé que ha d'aplicar-se principalment a desenvolupar la persona en la flor de la vida, l'Educació no té, però, per límits, el temps de la infància, ni el de l'adolescència; prossegueix *fins al terme de la vida*, tot canviant de caràcter i de mètodes.

3.—Entre *Educació* i *Ordre Social*, hi ha sempre interdependència. Els principis, vertaders o falsos, que marquen les divergències dels règims socials i de les metafísiques regnants, afecten, també, els mètodes i els sistemes d'Educació.

4.—S'esdevé que, de fet, l'Educació està al servei dels *falsos déus*, és a dir, de qualsevol fi temporal que ocupa el lloc del fi darrer, dit altrament, al servei de l'individu deïficat, a no ésser que sigui la societat, la raça, la nació, l'Estat, la humanitat.

5.—L'estrany contrast que esclata sovint en les nostres societats contemporànies entre l'extensió dels *coneixements tècnics* i positius d'un gran nombre, i la *ignorància*, la indiferència, la deficiència de molts en el domini religiós, demana una enquesta lleial per la qual es farà possible d'aclarir les diverses responsabilitats que tal fet conté.

6.—«No hi pot haver veritable Educació si no és dirigida enterament vers la finalitat darrera de la persona humana», ha dit Pius XI^e. D'ací es dedueix que l'Educació ha d'ésser *humanista*, és a dir, orientada en el sentit dels valors espirituals, i a més, *religiosa*, és a dir, dirigida vers la fi darrera: Déu. Al mateix temps ha d'ésser *social*, perquè infongui el respecte de les persones, l'amor de les persones, l'obediència a l'autoritat, tres elements que constitueixen l'Ordre Social.

7.—L'ànima d'una Educació així és la *Caritat*. L'Educació d'ella mateixa per ella mateixa; l'Educació mútua dels uns pels altres; l'Educació jeràrquica dels inferiors pels superiors ha de procedir de l'amor que les persones humanes es deuen les unes a les altres, naturalment i sobrenaturalment, amb l'exemple i amb la gràcia de les tres Persones divines.

8.—El deure de l'Educació incumbeix a les societats *Família, Església, Estat*, amb l'ajut de la Professió, que intervé a títol secundari,

per bé que necessari. Correspon a cada una d'elles en la mesura proporcionada i corresponent a la coordinació dels fins respectius.

9.—La col·laboració de l'Església amb la Família, l'Estat i la Professió respecte a l'Educació, importa a l'Ordre Social. Car la Família, la societat civil, la professió, estan exposades a recloure's al servei exclusiu de l'interès particular, familiar, cívic, professional, les forces vives de la personalitat humana, quan la llei de la Caritat, que enclou tots els homes, no purifica i amplifica el sentit social.

10.—En lloc de reservar els beneficis de la cultura a certes professions, convé d'oferir els mitjans a tothom, en totes les professions. Car, no solament la cultura és susceptible de molts graus i de moltes formes, sinó que hi ha una jerarquia entre els seus elements: el que hi ha en ella de més fonamental i de més accessible a tothom.

11.—De cara a l'infant, la formació religiosa disposa el subjecte humà, respecte a la seva personalitat i finalitat, a servir la societat; però importa que la instrucció religiosa donada a l'infant prepari en ell la vida cristiana de l'adult i tingui en compte que l'època que viu l'interessat i la civilització regnant sigui atenta als requeriments de la vida en comú; dit altrament, que la formació religiosa sigui *viril, actual* o contemporània, *comunal* o social.

12.—L'Educació religiosa no s'acontenta amb la instrucció elemental de la religió. A totes les etapes de la nostra vida tenim necessitat d'educació, per desèixer el lligam de les circumstàncies exteriors, enfondir la nostra fe en profunditat, i «repensar-la» en funció de tota la nostra activitat. A aquest objecte, *una ensenyança vivent* que respongui a les necessitats veritables de les ànimes, a les condicions reals de la vida, que ajudi els cristians a comportar-se pertot segons la seva fe, es fa indispensable.

13.—Per respondre a aquesta necessitat, l'Església ha instaurat precisament, als nostres dies, una veritable pedagogia social. L'Acció Catòlica i els seus moviments especialitzats no és una novetat, sinó un desenvolupament, la finalitat de la qual és anar a una reforma dels costums, més orgànica que individual, i a la recristianització de cada medi social pel mateix mitjà.

14.—El ministeri apostòlic en l'Església, segons els principis i els mètodes assenyalats per l'Autoritat jeràrquica, la del Pastor suprem i dels Bisbes en comunió amb ell, comporta, als nostres dies, una veritable *mobilització espiritual* que inclou els mateixos laics, cridats en el seu medi, a un rol de cooperació. D'ací deriva, per aquests laics, la necessitat d'una cultura apropiada a la vida d'intensa caritat que els és proposada.

15.—L'Educació, com que s'ha d'aplicar a les condicions reals de la vida, un dels seus objectius més importants és preparar els pares en l'exercici efectiu del ministeri familiar: l'educador de demà ha d'ésser així mateix educat. Al seu torn, la nova llar esdevé un centre d'educació, la irradiació social de la qual s'eixampla a mesura que es desenvolupa.

16.—L'esperit cívic, que vincula al benestar temporal més ampli el que interessa tots els habitants de l'Estat, comporta a l'ensem un

element intel·lectual—el coneixement dels interessos superiors o nacionals—i un element moral—la preferència continuada de l'interès públic—. La formació de l'esperit cívic reposa sobre el bon ús dels drets de què disposen els ciutadans (reunió, associació, premsa); reclama una reacció coratjosa dels ciutadans honrats, dels cristians sobretot, contra els abusos (frau fiscal, per exemple) i contra la corrupció que s'estén.

Per a vèncer els prejudicis sovint imperants en els medis professionals contra la moral professional, les exigències de la qual són mirades com a carregoses, donem tres recomanacions a continuació: ensenyar als professionals que no es pas el moralista el que fa incursions al terreny d'altri, sinó l'home d'affers, qui, penetrant en el domini de la moral, ha d'ésser dirigit; demostrar-los que el respecte de la moral és, també, el que hi ha de més «pràctic», més avantatjós; demostrar-los, en fi, la flexibilitat, al mateix temps que l'exigència, d'una moral verament adaptada a la vida professional que, ajuntant les sinuositats de la vida, no deixa pols en els angles.

18.—El rol educador de la professió es refereix a la pràctica intel·ligent de l'ofici; s'estén també a la vida mateixa del professional. Hom pot distingir ací tres graus: aplicació a una professió determinada de les regles de justícia i de caritat; garantia de l'individu contra les seves pròpies febleses per Institucions que l'obliguin a reflexionar i a evitar certes faltes; perfeccionament moral de la persona per l'exemple, el consell i les Institucions de Servei Social.

19.—El rol social de l'escola no és pas solament afer de l'ensenyança donada, sinó també d'organització intel·ligent de la mateixa vida escolar; d'habituds virtuoses que inculquen les obres—tals les visites de famílies pobres a domicili—, de les quals l'escola es fa càrrec, almenys parcialment.

20.—Seguint la paraula d'un Bisbe de França (S. E. Mgr. Richaud), «l'ensenyança cristiana no haurà acomplert tot el seu deure, adquirit o recobrat tota la seva raó d'ésser, sinó quan cada una de les seves escoles serà veritablement un centre social».

21.—La Premsa, el Noticiari filmat, la T. S. F. i, d'una manera general, totes les formes de publicitat, tenen llurs responsabilitats educatives. Adés com a lectors, espectadors o auditors; adés com a publicistes o fundadors d'empreses, els catòlics poden fer ús d'una arma excel·lent: la de l'exemple. Ells s'han de mostrar, en aquest terreny, rigorosos servidors de la veritat, curosos del bé públic, refractaris als lligaments i violències de la passió esclavitzadora.

22.—Qualsevol que siguin els instruments que utilitzi—aparell escolar, reunions, associacions, diaris, films, ràdio—, l'Educació no és mai una força que penetri tota sencera de fora a dins del subjecte humà. És en cada ànima individual que és cridada a afirmar-se i completar-se. La seva eficàcia depèn de la vida interior d'aquells que ella toca. Veritablement, no comença, no prossegueix i no arriba a madurar més que «cara a cara amb Déu». — J. M.

MOVIMENT INTERNACIONAL

L'ENTREVISTA MUSSOLINI-HITLER. — Les converses de Venècia, entre el Duce d'Itàlia i el Führer del Reich, han tingut un veritable interès per a tots els qui cerquen solucions als múltiples problemes de l'Europa, des de la qüestió austriaca fins als deutes de guerra o a la limitació dels armaments.

L'atmosfera en la qual s'ha desenrotllat l'encontre exigeix algunes apuntacions, sobretot de la banda d'Itàlia. La premsa oficial alemanya ha fingit creure que una gran part de l'entusiasme que es desbordà a Venècia aquells dies era per l'hoste insigne que el Duce rebia. Però la premsa italiana, per bé que refrenada pels deures de l'hospitalitat, no ha dubtat a declarar que, en realitat, les jornades de Venècia havien estat les jornades del Duce, i no pas les del Führer. Si no hagués estat per una al·lusió explícita del propi Mussolini en presència del canceller alemany durant el discurs que el Duce pronuncià a la plaça de Sant Marc, el Führer hauria pogut molt bé no rebre aplaudiments particulars de la part del poble reunit, per veure i escoltar el cap de les camises negres. I hom no pot deixar de pensar que Hitler, a Venècia, tenia una mica l'aire d'aquells parents pobres que tenen, tot amb tot, un gran nom i que hom invita per enlluernar la galeria, però dels quals, en realitat, hom no es preocupa gaire.

Perquè, en efecte, s'ha fet coincidir la visita de Hitler amb l'estada del Duce en una ciutat on Mussolini no havia anat des de feia onze anys, i on estava segur de trobar un acolliment delirant com a cap altra ciutat. S'ha volgut explicar que el Cancellier no havia anat a Roma a causa de les desavinences del nacional-socialisme amb el Vaticà. Però sembla que la voluntat de rebre el Führer a Venècia hagi estat ben expressada pel Duce. Hi ha per això una explicació força plausible. Les polèmiques de premsa havien entaulat una discussió, aquests últims temps, entre els periòdics italians i alemanys sobre la «primacia» de la revolució antiliberal i antidemocràtica. Els alemanys es vanagloriaven d'haver trobat, ells sols, la fórmula d'una veritable revolució nacional i social. No estaven pas gaire lluy d'acusar el feixisme d'ésser un lleuger moviment reaccionari, que la força solament havia portat i el mantenia en el poder. No cal pas dir que la premsa italiana contestà durament. No és difícil d'endevinar per què s'ha volgut rebre el Führer a Venècia. Mussolini volia, evidentment, fer constatar *de visu* a Hitler el que realment és el feixisme, com és gran la popularitat del seu cap i fer-li veure com havien estat imprudents aquells oficiosos

alemanys que s'havien apressat a oblidar les lliçons de llurs mestres, els feixistes.

Però és evident, àdhuc si Hitler s'ha promès de tornar la cortesia al Duce quan aquest farà el viatge a Munich o a Berlín, que aquestes consideracions no han tingut absolutament cap pes sobre la part política de l'entrevista. Dos homes com els dos partners de Venècia, no cedeixen a vanitats personals, en tant que no comprometin llurs interessos. Igualment, aquestes consideracions sobre l'esperit de l'encontre de Venècia no influeixen en res sobre la possibilitat dels acords o discussions que harien pogut manifestar-se en el curs de les dues conferències. Però, en resum, ¿hi ha hagut sobre alguns punts entesa ferma o desacord declarat? Una cosa és certa, i és que si un acord ha pogut resultar de l'entrevista, aquest acord, més que sobre qüestions precises, tendeix a una qüestió de mètodes, i que si hi ha hagut desacord, aquest desacord no s'ha manifestat més que sobre qüestions de fons, que hom no s'ha preocupat, de totes maneres, d'apurar. La premsa italiana, que el primer dia es mostrà força expansiva, es refredà singularment a l'endemà, però tornà de seguida a mostrar, si no entusiasme, almenys una mica més de calor després de la segona conversa. ¿S'ha de creure, com han relatat les informacions que corren, que el primer dia, en què, segons es diu, tingué la paraula quasi sempre Hitler, aquest exposà idees que no agradaren al Duce, el qual no s'amagà pas de demostrar-ho al seu interlocutor, i que, menys de vint-i-quatre hores després, en la segona conversa, al Lido, el Duce ha remuntat el corrent i ha guanyat Hitler a les seves idees, si no sobre el fons de les qüestions, almenys sobre el mètode? L'explicació sedueix, puix que respon a la línia general dels comentaris italians que han seguit l'encontre. El tercer dia, en efecte, quan l'avió del Canceller alemany volava vers l'Alemanya, la premsa oficial italiana ha precisat les seves consideracions.

«Cap preparació d'un trastorn europeu—escrivia la «Stampa» parafrasejant el discurs del Duce—, sinó l'honrada temptativa d'aportar una contribució a aquesta política de col·laboració, fora de la qual l'Europa és condemnada al decaïment i potser a la mort. Les masses populars senten intensament la fatalitat d'aquesta tràgica veritat; al present, són els dirigents responsables qui, a més d'ésser-ne convençuts, han de saber sacrificar egoïsmes mesquins i perillosos; de les llargues converses entre Mussolini i Hitler, no podia sortir més que la constatació d'una convergència d'objectius i d'una solidaritat d'esforços, però no cap acord precís, ni res de protocols, cosa que no era la finalitat de l'encontre ni corresponia tampoc a la situació.»

Aquestes pressions oficioses no han estat les mateixes a Alemanya. En tant que, per exemple, la premsa italiana ha afirmat rodonament «que l'Alemanya ha reconegut que Austria ha de restar independent i que s'ha d'ajudar perquè la petita República torni a la normalitat», res d'això no es troba a la premsa del Reich, almenys amb aquella precisió que posava la «Gazzetta del Popolo» en escriure amb ironia que havia de restar ben entès «que, entre els mitjans per assegurar el retorn de la normalitat a Austria, no havia d'haver-hi ni propaganda hostil

per T. S. F., ni encoratjaments a una acció terrorista interior». I el mateix per l'eventualitat del retorn de l'Alemanya a la S. de N. La premsa italiana ha insistit molt sobre aquest punt; molts diaris han considerat que la finalitat de l'encontre era la qüestió del retorn d'Alemanya a Ginebra, en tant que la premsa del Reich ha passat per sobre aquest argument quan no ha declarat rodonament que l'Alemanya no es preocupava de Ginebra. Però on la reacció oficial i oficiosa dels dos països s'ha desenvolupat sobre un pla d'identitat, és sobre la qüestió de la «política dels blocs», sobre la política dels pactes de seguretat menada per França. Aquest punt ha continuat essent desenvolupat, àdhuc després de l'entrevista, per tota la premsa de la península. El «Corriere della Sera» del 19 de juny escrivia, per exemple, «que s'està en camí de signar veritables aliances, encara que dissimulades, de provocar societats entre els pobles de petita importància a l'ombra d'algunes puixances de primer ordre, en tant que hom assisteix a la parentosa entrada de nou en escena de Rússia a través del nou pacte franco-bolxevic...». No cal precisar a qui es dirigia la reprensió. Per la seva part, l'acadèmic Coppola, un dels teòrics de la política estrangera feixista, publicava en la «Gazzetta del Popolo» un article definint la «seguretat» predicada per França, base de la política estrangera francesa, com «un element funest de la política internacional», puix aquesta seguretat és «una idea falsa i perillosa», per tal com «sota forma objectiva no existeix», en tant que, sota una forma «subjectiva», és un element essencialment relatiu, una «apreciació particular» que hom no pot pas elevar a la categoria d'un codi internacional!...

Així, l'únic resultat concret de l'entrevista, ha estat descobrir aquest establiment d'un front comú italo-alemany, contra la política francesa anomenada «de seguretat». Però això no constitueix una novetat. Mussolini no tenia necessitat d'invitar Hitler a Venècia per arribar a aquesta conclusió, a la qual Alemanya i Itàlia estaven guanyades per endavant. També ha sortit malparada de les converses de Venècia ço que s'anomena l'«abúlia» anglesa. «La conferència del desarmament—escriu Coppola en el mateix article de la «Gazzetta del Popolo»—ha finit en cua de peix, i, com totes les cues de peix, mostra dos fins: d'un costat la «seguretat francesa» i, de l'altre, l'«abúlia anglesa». Existeix un fet sobre el qual no ens fem il·lusions: «Des de la guerra, l'eclipsi de la voluntat anglesa, la incapacitat de l'Anglaterra ha cedit fins a les darreres conseqüències a la voluntat de França...». Això il·lumina la qüestió. Itàlia abandona la seva passivitat i pren la iniciativa que fins ara detentaven Anglaterra i França, tot proclamant la seva voluntat de col·laboració europea. L'instrument que li facilita el «Pacte dels Quatre» serveix per a explicar-nos el veritable fi de l'entrevista a Venècia. Hitler, en personar-se a Venècia, es veu obligat a entonar implícitament la palinòdia, per haver torpedinejat, amb les seves intemperàncies, les possibilitats del «Pacte dels Quatre».

L'entrevista de Venècia podria tenir uns efectes benefactors, si no fos que el panorama d'Europa presenta massa punts neuràlgics—més

encara que en 1914—, ço que fa témer que els esforços dels pocs governants que hi veuen clar, resultin estèrils. — *L. O.*

N. de l'A.—Compost l'anterior article, s'han produït els tràgics esdeveniments de Viena, amb les seves repercussions internacionals—tivantor diplomàtica entre Berlín i Roma—que anul·len completament els benifets que semblaven desprendre's de l'entrevista del Duce i el Führer.

EL FRACASSAT COP D'ESTAT NAZI A AUSTRIA. — La gravetat dels fets que ocorregueren a Austria amb motiu de l'intent de cop d'Estat realitzat pels elements nazis, commogué l'opinió pública de tots els països, que quasi totalment es manifestà contrària a aquell atemptat que es comedia contra la independència d'Austria, puix que si bé els executors del cop eren ciutadans austríacs, tothom sap ben bé que els promotors es bellugaven en l'ombra i que no eren austríacs precisament. El reflex d'aquest alçament d'opinió pública pot constatar-se en la premsa. No pretenem—perquè no seria possible, dins l'espai reduït de què disposem—presentar al lector extractes de tots els principals diaris que s'han ocupat d'aquesta qüestió; ens limitem solament a transcriure fragments d'articles publicats pels diaris més significatius de les diferents nacions. Correspon el primer lloc, indubtablement, a l'òrgan del Vaticà, «*L'Osservatore Romano*», el qual, en un vibrant article, deia:

«Hem cregut que l'assassinat del Canceller austriac constitueix un desafiament a Europa i al món civilitzat. No ens hem equivocat.

Aquest desafiament s'ha posat ben bé de manifest.

L'horror desborda d'una copa plena de barbàries, que posa davant de la consciència pública tots els responsables: els directes i els amagats.

... Cal acabar.

Ja no ho exigeix ni la política, ni la crisi, ni àdhuc la pau. Són les esperances decebudes de les conquestes de la civilització, rompudes on no existeix més que el desordre i el descoratjament de la vanitat de tot esforç. Són les pròpies entranyes de l'home, que es revolten: és la comunitat humana, que crida el seu ultimàtum, per tal que la terra no es torni un amfiteatre sagnant on les feres puguin assistir en «lloges reservades» a les «corridas» dels homes.

Les cancelleries estan en moviment... i les armes també.

... Els executors, els instruments de mort dignes del puny que els ha fet vibrar: els nacional-terroristes, estan en mans de la justícia...

Però, i les causes?

Les causes immediates, polítiques, materials, són un punt en aquest horitzó immens tacat de sang.

Les causes morals, les causes espirituals, s'hi dibuixen i dominen amb llampecs de tempesta.»

LA TRAGÈDIA DE VIENA. — «Excelsior», de París, ha publicat el següent interessant article de Michel Gorel:

«Un home impedi que els nazis—que s'havien declarat disposats a fer les mateixes concessions que a Danzig, on havien tirat molta aigua al vi—entressin al govern austriac: Miklas, president de la República. Miklas, decidit adversari del nazisme, volgué que Dollfuss es recolzés, en la seva lluita contra el III Reich, en els socialistes austriacs. Pensava en una aliança Dollfuss-Renner...

El partit nazi fou declarat illegal a Austria, els seus principals militants es refugiaren a Alemanya, i llur òrgan, «La Doe», deixà de publicar-se. En esdevenir ilegals, els nazis organitzaren els atemptats que tothom recorda, dels quals sortí ferit—encara que lleument—àdhuc Dollfuss.

De totes maneres, en gener darrer, Dollfuss reprengué les negociacions amb aquell qui, cada dia, a l'estació emissora de Munic, pronunciava discursos incendiàries contra d'ell: amb Habicht, cap emigrat dels nazis austriacs.

Es que, fos com fos, el Cancellor—que s'havia aproximat a les Heimwehren reaccionàries i havia deixat de seguir les instruccions de Miklas—volia desfer-se dels social-demòcrates. Per a realitzar aquesta tasca, li calia recolzar-se en Alemanya, car França—la política exterior de la qual era dirigida aleshores per M. Paul Boncour—es manifestava contrària a la prohibició de la social-democràcia austriaca, mesura que tenia projectada Dollfuss.

El Cancellor proposà, doncs, als nazis, una reconciliació, més tres carteres, entre les quals hi havia la de l'Interior. Habicht anà a Viena en avió, de Munic, per tal de negociar la «pau».

Era el 8 de febrer.

Mentrestant, havia canviat el Govern a París, i Dollfuss cregué que França deixaria de protegir els socialistes austriacs. Per altra part, s'havia produït una intervenció enèrgica del president de la República: Miklas no volia ministres nazis.

De tal manera, que en baixar de l'avió, Habicht fou rebut per un policia, el qual li manifestà la conveniència de tornar-se'n de seguida: —Dollfuss no us rebrà!—li digué.

I el 12 de febrer, a conseqüència dels esdeveniments de Linz, esclatà l'acció del Govern contra els marxistes, acció que causà 400 morts i que determinà l'empresonament dels caps socialistes.

D'aleshores ençà, nazis i social-demòcrates es trobaren units en llur odi a l'«estat de coses establert».

Habicht, en tornar a Alemanya, caigué en desgràcia del Führer, el qual li reprotxà d'haver obrat a la lleugera per haver pres seriosament les proposicions de Dollfuss. Fou substituït, en la direcció de la propaganda i del treball clandestí a Austria, per Frauenfeld. La seva primera preocupació fou de guanyar per a la causa nazi els antics socialistes desmoralitzats per la desfeta de llur partit. Ho aconseguí fàcilment: «Hitler abans que Dollfuss!...»: aquest fou el mot d'ordre de molts obrers austriacs.

Però els esdeveniments del 30 de juny darrer... eren susceptibles de comprometre el prestigi del nacional-socialisme a Austria. Les tropes d'assalt austriacques refugiades a Baviera es trobaren sobtadament posades en «període de vacances» i sense recursos; això els feia impacientar. Malgrat els consells de «seny i prudència» que venien de Berlín— almenys les personalitats del Reich asseguren que donaren aquests consells—, Frauenfeld decidí d'actuar ràpidament.

El 18 de juliol, a Bad Reichenhall, el 20 i el 21 a Munic, i el 23 a Simbach am Inn, se celebraren reunions decisives amb emissaris vinguts d'Austria.

El 25, Dollfuss caigué banyat en la seva sang, vessada pels terroristes bruns...

Així es venjà, en un home coratjós i simpàtic, la lògica política que no admet l'equivoc i que, si arriba el cas, pot arribar al més abominable dels crims.» — *L. J.*

LLUITES SANGNANTS A AUSTRIA. — L'òrgan soviètic «Izvestia», de Moscou, ha fet el següent comentari als fets ocorreguts a Austria:

«La premsa internacional en ocupar-se dels esdeveniments d'Austria, crida particularment l'atenció pública sobre la qüestió de les responsabilitats contretes per Alemanya amb motiu del sagnant «putsch» de Viena. Com que no tenim informes sobre el paper que ha representat el Reich en aquest assumpte, no imitem l'exemple de la premsa feixista d'Alemanya, que atribueix al Govern soviètic la responsabilitat de tota pertorbació, encara que es produeixi a la lluna. De totes maneres, no deixa lloc a dubte que els feixistes austriacs, l'emblema dels quals és la creu gammada, han estat armats pels feixistes alemanys; que existeix obertament, a Alemanya, una legió feixista austriaca; i que la ràdio alemanya no ha deixat d'encoratjar els feixistes austriacs per tal que lluitin per al poder. És possible que els nacional-socialistes austriacs, perduda ja l'esperança d'una acció directa d'Alemanya, hagin decidit actuar per si sols, aprofitant que el Govern Dollfuss no tenia cap força entre les masses i que estava corcat per les lluites intestines.

El propi Dollfuss, com Stahrenberg i Fey, han intentat sovint d'entendre's amb els nacional-socialistes, i més d'una vegada Itàlia s'ha vist obligada a intervenir per aturar el canceller Dollfuss. Els aventurers nazis cregueren, doncs, que n'hi havia prou amb apoderar-se dels ministres, perquè canviessin d'opinió...

Ningú no pot preveure encara quines seran les definitives repercussions dels esdeveniments d'Austria. La diada del 30 de juny a Alemanya, l'execució de Klausener, de Probst, de l'ex-President del Consell baverès von Kahr, tot això, certament, no ha pas atret les simpaties dels elements reaccionaris d'Austria envers Alemanya...»

A continuació, «Izvestia» escriu aquests atacs a l'Estat cristià d'Austria, que nosaltres traduïm, naturalment, només que a títol informatiu:

«Però cap Govern austriac no podrà mantenir-se si combat al mateix temps els obrers que continuen llur lluita heroica i una gran part de

le petita burgesia feixistitzant. El cristianíssim feixisme austríac, que es recolza en els banquers jueus i en els Kulaks tirolesos, no reflecteix, en realitat, més que les baionetes italianes i txeques, ja que Itàlia i Txecoslovàquia estan d'acord per no permetre que els feixistes pro-alemanys s'apoderin del poder a Viena.

...Els esdeveniments de Viena no són altra cosa que una nova manifestació dels progressos que està realitzant la balcanització de l'Europa central...»

LA RESPONSABILITAT ÉS DELS ALEMANYS. — Així ho afirma l'òrgan oficial de Mussolini, «Il Lavoro Fascista», en un article que diu:

«Les nostres informacions i el simple desenvolupament dels fets, no deixen lloc a dubte sobre la responsabilitat particular dels dirigents del partit nacional-socialista alemany en l'assassinat del canceller Dollfuss i en el d'altres ciutadans austríacs.

1.—Del 23 de juny, el corresponçal del «Völkischer Beobachter» a la capital austríaca afirmava que a Viena hi havia una nova llista ministerial preparada, al cap de la qual hi havia el Dr. Rintelen, que aleshores era ministre d'Austria a Roma. És molt estrany que així que els nazis insurgents s'apoderaren de la ràdio de Viena, aquesta transmetés la notícia de la dimissió del Govern Dollfuss i del nomenament del doctor Rintelen.

2.—Un mes més tard, és a dir, el 23 de juliol, el «Völkischer Beobachter» publicà un article que és un veritable intent de prevenir els fets que havien de passar. En aquest article hi ha un tros estrany, en el qual es parla d'una central comunista clandestina a Viena, i que a diversos llocs de Viena s'havien format «seccions vermelles d'assalt» (Rote Stosstruppen). El mateix diari, escriu més avall: «S'afirma que aquests elements volen intentar greus atemptats contra els edificis governamentals de Viena i províncies».

I ara ens preguntem: ¿De quina manera l'òrgan alemany del partit nacional socialista podia conèixer que es tramaven aquests atemptats?

3.—Els insurgents demanaren immediatament, com a condició «sine qua non», per abandonar la Cancelleria, la intervenció a favor seu del ministre alemany a Viena i un salconduit fins a la frontera austro-baveresa. És del domini públic que el ministre alemany intervingué oficialment a favor dels terroristes: *exemple únic en tota la història del món civilitzat*.

4.—L'ex-cap dels nazis austríacs, Frauenfeld, en el seu darrer discurs a la ràdio de Munic, amenaçà expressament els membres del Govern austríac amb «mesures extremes» tan aviat com es produís a Austria la primera execució capital. I, efectivament, hem vist, un dia després d'aquesta primera execució capital, com tenien lloc aquestes «mesures extremes».

5.—En la capital d'una potència de l'Europa occidental circulaven notícies molt precises de font berlinesa sobre la preparació a Berlín de grans projectes austríacs.»

LA RESPONSABILITAT ÉS D'ITÀLIA. — En canvi, els alemanys diuen que tot el que ha passat a Àustria és promogut per Itàlia. Vegeu aquests fragments d'un comentari publicat per «Der Deutsche», de Berlín:

«... Comprenem la nerviositat i la indignació que s'han apoderat de l'opinió pública italiana a causa de la mort de Dollfuss, per tal com aquest servia a Àustria els interessos directes d'Itàlia. Però això no podria explicar en cap cas, ni excusar, les enormitats ni el veritable descarrilament que demostra la premsa italiana, ja fa alguns dies, en els seus comentaris dirigits contra Alemanya.

No és inútil recordar en aquest cas que els italians s'han manifestat sempre particularment susceptibles quan els estrangers han dirigit atacs personals injuriosos contra llur duce. I és amb aquesta mateixa fermesa que avui protestem contra el to emprat per la premsa italiana davant el Govern alemany, i al qual només ens havien habituat les cuines immundes de París i de Praga.

La veritable causa d'aquests grollers atacs ha d'ésser cercada en la immensa decepció dels italians davant de l'evolució de la situació política d'Àustria.

A Roma estaven persuadits que el règim Dollfuss—estrany al veritable ideal ètnic dels austríacs—representava realment l'Estat i la voluntat política d'Àustria. Hom restava sord a les veus que s'alçaven en el país Austríac contra aquest règim i, al mateix temps, contra la creixent influència dels medis internacionals. L'explosió elemental de les passions populars obliga ara els diaris italians a confessar que Itàlia s'havia equivocat completament en els seus càlculs.

Si aquests diaris practiquessin només que una mica el mètode de l'autocrítica, haurien d'adonar-se que una bona part de la responsabilitat i de la culpabilitat per la sort de Dollfuss recau damunt d'Itàlia mateixa! ¿No era la premsa italiana que encoratjava constantment el Canceller austríac i l'incitava a continuar cegament en el camí que havia emprès?

Sota la influència dels Governos estrangers, Dollfuss havia arribat a un complet desconeixement dels veritables ideals del poble austríac. Recolzant-se en ell solament, potser hauria trobat la manera d'establir una col·laboració pacífica amb el seu poble. Però, a la llarga, havia esdevingut un instrument que no feia més que executar els desigs i les ordres de certs Governos estrangers. I això no ha deixat de precipitar la catàstrofe.» — L. J.

L'ASSASSINAT DE DOLLFUSS. — Encara no s'havia apaivagat la indignació produïda pels tràgics fets de la nit del 30 de juny, quan les agències telegràfiques mundials llançaren als quatre vents la notícia del «putsch» de Viena. Els nazis austríacs s'havien llançat a una revolta armada contra el Govern Dollfuss a tot el país, a conseqüència de la qual havia estat bàrbarament assassinat el Canceller, en intentar resistir les bandes armades que havien assaltat el Palau del Govern.

Ocorregut aquest sensacional crim el dia de Sant Jaume, venia a

coincidir amb el XX aniversari del començament de la guerra mundial. Aquesta tràgica coincidència i les innegables repercussions internacionals que havien de tenir, colpiren tot el món, que veié rebrotar el fantasma de la guerra, que esperits illusos havien pensat d'enterrar amb el Tractat de Versalles. No ja únicament pel fet material de l'assassinat, que establia un cert paral·lisme amb el de l'Arxiduc, sinó per la gravetat de les seves repercussions, aquest acte podia portar una nova hecatombe. Ara, com aleshores, els dos grups d'assassins actuaren moguts per influències exteriors que aspiraven a lucrar-se amb la sang de les dues il·lustres víctimes. Així mateix, els luctuosos fets vénen a produir-se gairebé en el mateix escenari. Acaba d'augmentar la semblança, la concentració de tropes decretada per Mussolini a l'objecte de salvaguardar la independència d'aquest petit Estat. Si no fos que els personatges són totalment distints, hom pensaria assistir a una reproducció dels mateixos esdeveniments. La disposició adoptada per Itàlia és idèntica, en el fons i en la forma, a la que adoptà la Rússia dels Tsars en defensa de Sèrbia.

Els perills que això ha fet córrer d'un nou sagnant conflicte internacional, es pot dir que han estat únicament superats pels tràgics records de les privacions i penalitats que la gran guerra mundial engendrà. La supervivència de la generació que féu la guerra i els resultats tangibles que aquesta provocà en l'economia mundial, contribuïren a impedir, més que cap altre fet, l'esclat d'un nou conflicte armat que acabaria per enfonsar el món.

La mort fa encara més gegantina la simpàtica figura del diminut Canceller, ferit feia pocs mesos per un altre atemptat de la mateixa procedència. Avui dia, en l'«esquil·mada» Austria per l'absurd tractat de Saint-Germain, representava els saludables principis d'un governant cristià enfront dels mètodes marxistes i nazis. Tot sovint retia homenatge al Pontificat, recorrent a Roma en cerca de consells que li servissin de guia per a portar a bon terme la nau de l'Estat, enmig del desfermat mar de les passions polítiques.

Aspirava a dotar la seva Pàtria d'un sistema de govern fonamentat en els principis corporatius, excloent tots aquells matisos de violència i atac a les legítimes llibertats del poble menyspreades per altres sistemes de govern basats en l'absolutisme de l'Estat. Ultimament havia procedit a reformar, per decret, la Constitució de l'Estat, en aquest sentit, introduint una gran part dels principis marcats per Lleó X i Pius XI en les encíclicues «Rerum Novarum» i «Quadragesimo Anno». En aquest sentit, és el primer governant que tradueix a la realitat els principis magistralment exposats per l'escola social catòlica.

Volia, també, Dollfuss, la revisió dels tractats de pau, causa primordial de l'ensorrada material d'Austria. El seu revisionisme s'allunyava de la violència dels nazis, tant com de la contemporització dels social-demòcrates. Cercava el moment oportú per a dur-lo a cap sense que això pogués provocar les suspicàcies de les nacions interessades en el manteniment de l'*statu quo*. En aquest aspecte, Austria venia a ésser una aliada, política, d'Itàlia. Es recolzava en Mussolini

per a dur a cap el seu programa, així com per a fer front a les violències que contra el seu sistema s'adreçaven de tots els cantons.

Un punt fosc de la política de Dollfuss era la seva posició enfront de la qüestió fonamental de tots els Estats: Monarquia? República?, era el dilema que sovint s'havia de plantejar el Cancellier assassinat. Les seves inclinacions sembla que el portaven a optar per la primera solució, per bé que l'enemistat dels Estats veïns a una possible restauració dels Habsburgs li feia descartar aquesta possibilitat, si més no, d'una manera immediata. Prova palesa de la simpatia que en el fons sentia per la solució monàrquica—en la qual veia el dic més fort que podia alçar entre el Reich i Austria—, la tenim en això: poques setmanes abans de la seva tràgica mort autoritzà el retorn de l'Arxiduc Eugeni de Habsburg, generalíssim que fou dels exèrcits austro-hongaresos en la gran guerra. I cal encara dir que la seva entrada al país no fou realitzada discretament, sinó que, al contrari, els pobles homenatjaren el seu pas, i àdhuc membres qualificats del govern li reteren visita a la residència que ell escollí, un xic apartada de la capital.

D'acord amb el que sembla que era el testament polític del Cancellier, el President Miklas designà, per a substituir-lo, Schuschnigg, provinent, com ell mateix, de les rengleres dels cristians-socials. La identitat de pensaments entre l'un i l'altre, sembla que era total. Schuschnigg té, potser, encara més accentuada que Dollfuss la seva simpatia pels Habsburgs. Així mateix, i com corresponia en els moments difícils que travessa Austria, el nou Cancellier compta amb una actuació en tota la seva vida, bon tros militar. Oficial en la gran guerra, quan començava a destacar-se caigué presoner dels italians fins a la signatura de l'armistici. Posteriorment, conservant el seu amor a les armes, organitzà les milícies dels cristians-socials, els quals, més d'una vegada, s'enfrontaren amb les heimwehren i els socialistes. Políticament, no havia tingut ocasió de destacar-se gaire, i havia actuat sempre entre els polítics de segon ordre, sense que el seu nom traspassés les fronteres. L'exemple del tràgic fi de Dollfuss fa comprensible la designació d'un polític—cinquanta per cent militar—que es prengui l'exercici de la governació de l'Estat com un deure patriòtic que pot dur-lo a la mort.

I el príncep Stahremberg? La primera impressió, després de l'assassinat, semblava presentar-lo com a successor de Dollfuss. Després, però, es veié que la seva figura quedava en el segon lloc per a cedir la Cancelleria a Schuschnigg. Aquests últims dies s'ha aclarit un bon xic l'enigma, quan s'ha parlat que, en tornant Stahremberg de Roma, serà elevat a la presidència de la República, per dimissió de Miklas, el termini del mandat del qual està a punt de finir. Si realitzessin aquestes previsions dels comentaristes internacionals, tindriem aclarida la incògnita del seu voluntari eclipsi.

Caldrà no apartar la vista, els propers mesos, de l'Estat austriac, en el qual es poden promoure qualsevol dia nous fets que repercuteixin tràgicament a tot Europa.

Que la sang de Dollfuss fructifiqui i que el seu assassinat no sigui

preludi d'altres catàstrofes, com ho fou el del primogènit de Francesc-Josep. — L. O.

EL FENOMEN FEIXISTA A ANGLATERRA. — Anglaterra, país clàssic del liberalisme, ha vist també constituir-se en el seu si una puixant organització feixista. La premsa anglesa es pregunta aquests dies si assoliran algun dia el Poder. En política es fa difícil encertar pronòstics a llarg termini: la realitat actual és, però, que el nombre d'anglesos enrolats a les ordres de Sir Oswald Mosley és ja una força que no es pot negligir.

Sir Oswald Mosley és un trànsfuga del socialisme. Fa tres anys, essent encara diputat laborista, havia assajat de dirigir aquest partit vers noves orientacions, i hom no ha oblidat encara el manifest, signat per alguns col·legues, en el qual demanava poders excepcionals per a un directori executiu controlat per la Cambra Municipal. Poc escoltat dins un partit essencialment parlamentari, i en el qual la revolució era considerada com una vella lluna de teòric, Sir Oswald decidí de reprendre la seva llibertat d'acció. D'altra banda, fou immediatament reemplaçat, en la funció d'animador del partit, per Sir Stafford Cripps, qui, al seu torn, demana avui la delegació del poder a un govern restringit.

Per a unir l'ardidesa social i la inspiració nacional, Sir Oswald Mosley arribà a pensar que, després de tot, hom no podia inventar res de millor que el feixisme. Es decidí, doncs, a fundar el feixisme britànic. Durant els primers temps, el seu moviment féu somriure les persones serioses. L'exhibició de les camises negres i la salutació a la romana, obtingueren un modest èxit de curiositat. L'agrupament de Sir Oswald s'anomenava la «British Union of Fascists». Hom presencià l'aparició d'organitzacions rivals: l'«Imperial Fascist League» i la «British Fascist Limited». Hi hagué controvèrsies entre les tres sectes, i àdhuc algunes col·lisions. Però els partidaris de Mosley tenien l'avantatge del nom, de la iniciativa i de l'experiència. Avui dia, Sir Oswald Mosley és el cap incontestable del feixisme britànic, el «Duce» anglès.

L'efectiu de les seves tropes és difícil d'evaluar, car l'estat major estima preferible no publicar cap estadística. A tota pregunta que es formulí sobre aquesta qüestió, els interessats responen: «Observeu el nostre moviment de sis mesos en sis mesos i constatareu el seu creixement. Abans de cinc anys, Anglaterra serà feixista.»

Precisa notar aquí que el feixisme britànic es resisteix a recórrer a la violència o àdhuc a la il·legalitat. Fa uns quatre mesos que lord Rothermere, propietari del *Daily Mail*, aportà a sir Oswald Mosley la seva adhesió entusiasta. Escriví a aquest respecte un article ressonant, en el qual insistia sobre la necessitat de preparar unes bones eleccions.

Amb tot, l'uniforme dels feixistes, llurs parades, llur fraseologia, provoquen reaccions cada vegada més vives. Si el primer objectiu de

llur Cap era evitar la conspiració del silenci, precisa reconèixer que l'ha assolit força brillantment. El míting celebrat a l'Olympia, fa unes quantes setmanes, marca una etapa victoriosa.

Hom sabia que hi hauria soroll, i la policia havia pres algunes precaucions als voltants de l'edifici. Quant a l'interior, considerà que no havia d'intervenir més que en el cas que els organitzadors reclamessin el seu ajut. Aquests manifestaren que s'encarregaven de mantenir l'ordre.

Figurava al programa, com a únic número, un discurs de Sir Oswald. Llegit, aquest manifest apareix bastant fred, ni millor ni pitjor que una alocució de candidat a les eleccions. Està molt lluny de la imperial i familiar eloqüència del veritable Duce. Sir Oswald Mosley, en aquest darrer estat del seu pensament, sembla preocupat sobretot d'al·lugar Roosevelt a Mussolini: economia tancada i dirigida, al sí de l'Estat corporatiu. Com a element essencial del sistema s'indiquen, naturalment, l'alçada immediata dels salaris i la disminució de les hores de treball. No fou certament mal trobat per interessar els seus auditors, en la mesura que aquests han pogut entendre'l. Però és aquí que comença l'aspecte principal de l'afer.

El discurs del líder feixista ha estat esmaltat, d'un extrem a l'altre de la reunió, per una serie d'interrupcions concertades. ¿Quins n'eren els autors? ¿Els comunistes? ¿Els «bandits roigs», com diu la premsa Rothermere? Simples laboristes un xic excitats? Uns i altres, sens dubte, i la qüestió no té certament massa importància.

El que resultà inesperat fou la repressió. Quan un interruptor començava a llançar les seves pulles, un projector l'enfocava, i una esquadra de camises negres venia a expulsar-lo. L'operació, com hom pot imaginar-se fàcilment, no s'efectuava sense protestes, cops i, en certs casos, segons sembla, algunes col·lisions més importants. En llegir imparcialment les notícies, hom treu la impressió que els comissaris feixistes en feren un gra massa. Deu ferits foren conduïts a l'hospital.

Entorn de l'edifici es produïren també alguns aldarulls. Però el carrer estava a càrrec de la policia.

L'episodi ha estat sotmès a la Cambra Municipal. Sir John Gilmour ha fet les declaracions que podien esperar-se d'un ministre de l'Interior. La violència és intolerable. Si la llei no li permet una intervenció eficaç, el govern proposarà que s'esmeni la llei... L'interès del debat s'ha trobat, sobretot, en les divergències d'apreciació que han dividit la Cambra.

Tothom estava d'acord que cal evitar la violència i respectar la llibertat d'opinió. Però, on era la violència? No n'és una destorbar sistemàticament els ciutadans que exerceixen llur dret de reunió? Durant la celebració del míting, en els intermedis necessaris per a l'expulsió dels pertorbadors, sir Oswald invitava el seu auditori a constatar que les Camises Negres no feien més que defensar una de les llibertats més apreciades al poble britànic: la llibertat de la paraula. Afirmava que mai els feixistes no havien sabotejat, com haurien pogut fer-ho, cap reunió socialista.

D'altra banda, la brutalitat de la repressió, la intervenció d'esqua-

dres punitives procedint amb un rigor militar, aquesta banda «prusiana» o «nazi» de la rèplica, suscita una pregonia antipatia. La Cambra no ha resolt res, i és possible que reprengui la qüestió, tant més que es parla de prohibir l'ús d'«uniformes polítics». Ha estat refusada una proposició en aquest sentit, perquè era d'iniciativa parlamentària, i la Cambra estima que pertoca al govern pronunciar-se primer.

En els periòdics, la rubrica dels lectors, que constitueix un baròmetre força útil de l'opinió, rep un torrent de lletres, en les quals s'acaren ambdues tesis. Del punt de vista publicitari, el feixisme ha donat un gran cop.

Sobre el terreny electoral, convé reservar, més que mai, el pronòstic. Els èxits dels laboristes poden incitar alguns conservadors a mirar amb bons ulls les orientacions de Sir Oswald. Es tracta de tendències individuals. Hom recomana, en canvi, als comitès electorals del partit conservador d'indicar a llurs candidats que no flirtegin amb el feixisme, per por de perdre vots. El senyor Duff Cooper, diputat unionista i secretari financer de l'Oficina de la Guerra, acaba d'escriure un article demanant a la joventut, si vol combatre el comunisme, de fer-ho pels mètodes constitucionals, que s'han revelat fins aquí plenament eficients.

La barbàrie hitleriana, manifestada el 30 de juny, ha produït, sobre l'opinió internacional, una impressió desastrosa, singularment a Anglaterra, d'una gran sensibilitat humanitarista—quan no està en pugna amb els seus interessos. En les fileres feixistes de Sir Oswald Mosley, ha tingut uns efectes força desmoralitzadors. No fora res d'estrany que aquests fets tinguessin conseqüències funestes per aquest moviment i acabessin per anorrear-lo. De moment, si més no, han paralitzat la seva ascensió creixent. — L. O.

LA MORT DE HINDENBURG. — En el moment en què el Reich necessitava més d'ell, la mort s'ha emportat la figura llegendària del Mariscal Hindenburg, l'últim fre que Hitler tenia en la seva política descabellada.

El pes dels anys—en comptava ja 87—ha abatut l'enorme personalitat de Hindenburg, el qual, a través de la seva llarga vida, havia tingut ocasió de presenciar el naixement, desenrotllament i ensorrament de l'Imperi alemany.

Singular figura la del Mariscal, la vida del qual es pot dividir en tres fases completament separades l'una de l'altra, i que es descabellen en tres períodes diferents del Reich, en l'època contemporània. En Hindenburg cal estudiar per separat, per a comprendre tot el seu pensament i la seva vida, aquestes tres fases, que són: Hindenburg soldat, Hindenburg mariscal i Hindenburg polític. En Hindenburg soldat, no s'observa res que es separi del que era corrent en les famílies prussianes, al qual estament pertanyia. Nascut a Posen, en la Prússia oriental, la seva família tenia una llarga tradició militar, la qual fixava, de manera tàcita, la carrera que havien de seguir els seus mem-

bres. Lloctinent el seu pare quan ell nasqué, comptava entre els seus antecessors diversos militars d'alta graduació, singularment el seu avi, qui havia lluitat contra els exèrcits napoleònics. No és gens estrany, doncs, que Hindenburg, educat en aquest ambient, visqués encara aquests últims temps mantenint-se fidel a uns principis que eren tradicionals en la seva família. Déu, la Pàtria i l'Emperador, eren, per ell, la trilogia a la qual havien de sotmetre's tots els actes de la seva vida.

Abstreta Alemanya en els esforços per tal d'arribar a la desitjada unificació de tots els reialmes i principats en un puixant imperi, visqué uns anys de relativa tranquil·litat en l'ordre internacional, que foren els de la infantesa de Hindenburg. Ingressat a una edat juvenívola en una escola militar, Hindenburg era natural que sentís la pruija d'imitar les accions glorioses dels seus avantpassats, que s'havien estroncat en arribar el seu pare, el qual, per la pau en què es desenvolupà la seva vida militar, no tingué ocasió de participar en cap gesta. Un fet potser contribuï a afaïonar el mariscal en les seves idees. Fou l'haver estat afusellat un avantpassat seu en la campanya de Napoleó, per traïdor a la pàtria. Això fóra molt fàcil que influís en la seva educació i l'empenyís a voler esborrar, amb la seva conducta, la taca d'aquest antecessor seu.

En la campanya contra Austria, en 1866, Hindenburg tingué ocasió d'estrenar-se militarment. En aquella ràpida campanya, en la qual Prússia lluitava per establir la seva hegemonia sobre els altres Estats alemanys de segon ordre, Hindenburg realitzà una actuació destacada en participar en els diversos fets d'armes, en un dels quals fou ferit.

Encara no s'havien escolat quatre anys d'aquesta entrada en l'escena bèl·lica, Prússia es llançava a la guerra contra l'Imperi francès, en la qual Hindenburg participà en el famós combat de Saint-Privat, on el tercer regiment de la Guàrdia, del qual ell formava part, resultà extraordinàriament delmat. La impressió que això li produï el descriu magníficament en les seves memòries, de les quals reproduïm uns paràgrafs perquè ajudin a comprendre el criteri que informava la vida del mariscal:

«... Quan, ja molt avançada la nit, vaig comptar les restes del meu batalló, i al matí següent vaig passar revista dels efectius del regiment—lamentables runes humanes—, el sentiment arribà al màxim. El descans anterior afluíxà les cordes més sensibles que tenen cabuda en tots els cors, i aleshores hom no pensà més en allò que havíem *guanyat*, en assolir la victòria, sinó en el que aquesta victòria ens havia *costat*.

»El tercer regiment de la Guàrdia havia estat delmat: les pèrdues es calculaven en 36 oficials i 1.060 homes (soldats i sots-oficials). Pèrdues sensiblement iguals havien estat registrades per la majoria dels regiments d'infanteria que havien pres part en la batalla. Amb tot, en l'última guerra, les pèrdues acusades per la nostra infanteria han excedit sovint, en proporció, les que la Guàrdia havia sofert en Saint-Privat. I la meua experiència personal i *immediata* d'aleshores m'ha

permès de comprendre el que això significa per a les tropes. Quina massa d'elements, sovint irremplaçables, és així condemnada a mort! I, tot amb tot, quin esperit d'abnegació ha hagut de prevaler en les rengleres del nostre poble perquè, malgrat els combats esgotadors d'aquests quatre anys, el nostre exèrcit hagi pogut conservar intacta la seva energia en la lluita!»

La vida de Hindenburg es confon, durant mig segle, amb la història de l'exèrcit alemany. Acabada la campanya franco-prussiana, Hindenburg ingressà a l'Escola de Guerra, per passar, un cop diplomat, al Cos d'Estat Major. Destinat pel comte Schlieffen al Gran Estat Major, dirigí la secció d'operacions. Allí s'especialitzà en el front oriental, i tingué ocasió d'aprofundir el sector dels llacs Mazurians, sense sospitar que uns anys després havia d'aplicar ell mateix les concepcions ideades en un recó del Ministeri. Més tard, ascendit al generalat, tingué el comanament efectiu de divisió i cos d'exèrcit, en el qual realitzà diverses vegades maniobres militars d'envergadura, singularment en el sector dels esmentats llacs, que li donaren profitosos ensenyaments per a més tard. Pels voltants del 1911, Hindenburg, que poc pensava que estigués la guerra a dos passas d'ell, sol·licità i obtingué el retir. Possiblement, la vida de guarnició i de Ministeri que havia menat acabà per anullar els seus somnis de joventut, concebuts en les nits tràgiques de les guerres contra Austria i França. Mancada Alemanya de colònies, els seus militars no havien tingut ocasió de conservar el seu entrenament militar, com succeïa als francesos i anglesos, en camp permanent d'experimentació en les guerres colonials. Desitjós de la glòria, Hindenburg havia de sentir-se decebut per la pau octaviana en què, malgrat totes les previsions, visqué Alemanya des del 1870 al 1914.

* * *

Esclatada la gran guerra, i contràriament a allò calculat pel Kaiser i els seus generals, els russos realitzaren la mobilització a una velocitat insospitada, i estigueren a punt d'anorrear les escasses divisions prussianes acantonades en la seva frontera, reflades com estaven de decidir ràpidament la guerra, mitjançant l'esclafament de França. El record de les brillants maniobres menades per Hindenburg impulsà els governants alemanys a treure'l del seu retir d'Hannover per a confiar-li el comandament d'aquell sector. És en aquest moment que comença la segona etapa de la vida de Hindenburg, quan menys s'ho esperava. En col·laboració amb el general Ludendorff, obtingueren al cap de poques hores de fer-se càrrec del comandament, la brillant victòria de Tannenberg. L'exèrcit de Sassonov havia estat batut completament, i en conseqüència, el general Rennenkampf es veié obligat a batre's en retirada per no ésser copat. Així quedava alliberada la Prússia oriental, i desaparegut el pesombre rus; els exèrcits alemanys pogueren prosseguir tranquils la seva ofensiva contra els exèrcits aliats al front occidental. Fins a quin punt la glòria d'aquest triomf esclatant pertany a Hindenburg, és un problema que ha estat sovint discutit pels teorit-

zants militars del seu país. És gairebé acceptat, avui dia, que el general Hoffmann, que ocupava interinament el comandament d'aquests exèrcits, havia posat les primeres bases per a batre els exèrcits russos. Hindenburg—diuen—no féu més que portar-los a la pràctica. Altres, en canvi, sostenen que l'aurèola d'aquestes victòries i de les altres successives cal atribuir-les per complet al seu col·laborador, el general Ludendorff, veritable eminència grisa, i fautor dels plans estratègics que després Hindenburg no havia sinó de signar. El fet és, però, que si els seus mèrits eren rebaixats pel comandament superior, en canvi el poble li quedà agraïdíssim i posà en ell una fe i una confiança—fruit de l'admiració—que no havia de minvar ni amb la retirada final de 1918.

A partir d'aleshores, s'estableix entre Hindenburg i el general Falkenhayn, successor de Moltke en la direcció general de tots els fronts, una forta discrepància. Hindenburg opinava que després del fracàs definitiu dels combats de l'Iser, calia cercar el fi de la guerra en una acció de gran envergadura en el front oriental. Falkenhayn s'oposava sempre a aquestes concepcions de Hindenburg, i el mantingué en el seu paper de director d'un front secundari.

Fracassat definitivament Falkenhayn en 1916, després dels combats de Verdun, fou cridat a substituir-lo en la direcció de tots els exèrcits alemanys que lluitaven en els diversos fronts. Compenetrat completament amb Ludendorff—amb el qual no havia de discrepar més que quan arribés la pau—, escalaren plegats el comandament suprem. Dos anys havien transcorregut ja de la guerra, i això havia imposat que aquesta es decidís als camps de França. Les dificultats creixents amb què topava Alemanya feren que la parella Hindenburg-Ludendorff no assolís a l'occident els triomfs esclatants del front rus. La manca d'una preparació anterior sobre el terreny, feia que no aperceguessin les possibilitats militars d'una manera tan clara com abans havien copsat les de Rússia. Tècnicament, cal anotar en el passiu de Hindenburg de no haver sabut comprendre a temps el rol important dels carros d'assalt. Així mateix, Hindenburg, influït per l'escola prussiana en què havia estat educat, procurà, fins a assolir-la, la subordinació del poder civil al poder militar. Cal dir, però, en el seu descàrrec, que era gairebé impossible en aquella època, i singularment després de l'entrada dels Estats Units en la guerra, evitar que el seu final fos desastrós per als Imperis centrals. Així arribà el moment penós per a Hindenburg d'haver de sol·licitar l'armistici. Poc abans, el general Ludendorff havia presentat la seva dimissió, mentre el Kaiser, al qual ell reverenciava amb tot l'ardor i en el qual veia la concreció de la Pàtria, es retirava a Holanda. Hores doloroses aquelles per a ell, que veia anorrear-se un imperi a l'infantament del qual havia assistit. Hindenburg, en aquells moments, féu abstracció de les seves idees de tota la vida per a posar-se a la disposició del nou ordre de coses, concretat en el social-demòcrata Ebert, primer president de la República alemanya. Ferm com la roca, enmig de l'anarquia en què es debatia l'Alemanya dels primers mesos posteriors a la guerra, portà a bon ter-

me la desmobilització, i gràcies a ell, l'exèrcit alemany es retirà amb tot ordre davant els aliats triomfadors. En aquella època, com en tota la seva carrera militar, el mariscal Hindenburg mereix el bé de la pàtria. En les hores tristes de l'armistici, com en les glòries de la constitució de l'Imperi alemany, Hindenburg fou un gran soldat i un gran cap.

Realitzat el seu paper, no li restava més camí que retirar-se novament a la vida privada i esperar que la mort possés fi a la seva eviscència.

* * *

Poc es pensava el mariscal Hindenburg, en retirar-se per segona vegada a la vida privada, que sis anys després els esdeveniments, en la seva atropellada marxa, el cridessin novament a l'escena, on havia de representar un paper encara—si és possible—més decisiu que en els anys tràgics de 1914 a 1918.

Mort inesperadament el President del Reich, el social-demòcrata Ebert, els partits de l'anomenada coalició de Weimar presentaren com a candidat a la presidència al catòlic Marx, encarregat de portar a cap la política seguida per la majoria del Reich. Triomfadora aquesta candidatura de la dels nacionalistes sense assolir el quòrum reglamentari, en repetir-se les eleccions les dretes sollicitaren autorització del Mariscal per a presentar la seva candidatura en la seguretat que la mística del seu nom portaria darrera les seves banderes els milions de votants suficients per a derrotar el candidat del govern.

Es curiós constatar els comentaris que aquella elecció suscità, no ja sols en la premsa del seu país, sinó en la de tot el món. Viu encara el record de la guerra, al final de la qual el nom de Hindenburg encapçalà la llista de culpables dels aliats. No fou res d'estrany que tota la premsa dels seus enemics presentés la seva elecció com un reptat al tractat de Versalles i al «statu quo» que se'n derivà. Avui, en canvi, per la força dels fets, en aparèixer a la palestra pública figures situades més al camp extremista produïren un desplaçament de la venerable figura del Mariscal cap a una zona més moderada, en la qual es refugiaven àdhuc els seus enemics interiors, com un fre a la demagògia irresponsable de Hitler.

Elegit pels vots nacionalistes i els que li proporcionà la seva enorme personalitat, Hindenburg ha estat objecte dels comentaris més oposats en la seva gestió política. En els primers anys del seu mandat, Hindenburg es mantingué dintre de la línia constitucional marcada per la llei fonamental de l'Estat, i ho féu d'una manera tan neta que àdhuc es captà la confiança dels seus rivals de l'elecció, els quals acabaren per emparar-se en ell per impedir que anés a raure el poder a mans de Hitler, el moviment del qual, a partir de 1929, es multiplica dia per dia.

Protestant de neixement i de creences, Hindenburg confià el poder mantes vegades al centrista Brüning, en la impossibilitat de poder governar amb majoria parlamentària, donada la composició del Reichstag. Hindenburg, però, no es sortí mai de la legalitat: convocà les eleccions sempre dintre del període fixat.

Així arribà a l'any 1932, en el qual expirà el mandat presidencial de Hindenburg. Per aquesta continuada evolució política de què hem parlat abans, enmig de la qual potser l'únic que es mantenia en la seva línia de sempre era el mariscal, Hindenburg veié com els partits que l'havien plebiscitat en 1925 se li giraven d'esquena i dreçaven enfront d'ell la candidatura de Hitler. En canvi, els seus adversaris d'aquelles eleccions acordaven presentar-lo, en la seguretat que cap altre nom no podia deturar la marejada creixent de les forces hitlerianes. El desplaçament de les forces polítiques havia seguit a Alemanya aquesta evolució lògica: En 1919 lluitaven els social-demòcrates i els comunistes. En 1925, la lluita es desenrotllava entre un catòlic i un nacionalista. En 1932, la reacció experimentada havia fet que els dos únics candidats amb possibilitats de reeixir pertanyessin al nacionalisme i a l'ultranacionalisme. Amb tot i que el triomf de Hitler s'albirava cada dia més a prop, la figura del mariscal aconseguí imposar-se una vegada més i reunir, en la segona votació, el nombre de sufragis suficient per seguir ocupant la presidència.

Es a partir d'aquest moment que Hindenburg entra en la fase més discutida de la seva llarga història. Realitzades al cap de poc noves eleccions, els hitlerians i els nacionalistes batien tots els altres partits, ço que feia impossible la formació d'un govern amb base parlamentària. Es aleshores que Hindenburg cridà al govern Von Papen i el mariscal Schleicher, amb la missió d'aturar el moviment nacional-socialista que demanava a ple pulmó el poder. Són ben recents els fets posteriors i han estat al seu dia comentats en aquestes pàgines, perquè reincidim a explicar el curs dels esdeveniments d'Alemanya d'aquests dos anys últims. A Von Papen i Schleicher seguí un govern Hitler-Von Papen, i després de les últimes eleccions al Reichstag, Hitler assolí allistar amb els nacionalistes la majoria que li permetria, amb una aparença de legalitat, declarar oberta la història del III Reich.

De totes bandes han plogut les crítiques a l'actuació de Hindenburg lliurant el poder als nacional-socialistes. Cal, però, tenir en compte que únicament mitjançant un cop d'Estat que es realitzés amb l'ajut de la Reichswehr, podia el mariscal negar el poder a uns partits coaligats que tenien la meitat de les actes de diputats. Per poc que s'observi desapassionadament la política de Hindenburg, no es podrà menys que absoldre'l d'aquest acte seu. Apoderats els nacional-socialistes del poder, el Reichstag validaria qualsevol acte de Hitler, encara que el President fes observar el seu disgust.

Hindenburg és, a través dels seus 87 anys, l'estàtua de la fidelitat. Fidel primer a l'Emperador, cal creure que igual força donà al seu jurament a la Constitució de Weimar, encara que les seves preferències personals anessin per un altre cantó. Aquestes es decantaven més per les idees tradicionals en la seva família i en la seva Prússia, que no per la democràcia de la post-guerra i la demagògia nacional-socialista.

Quant als tràgics esdeveniments ocorreguts al Reich la nit del 30 de juny, poc retret es pot fer al President. Situat ja al llindar de la mort que havia de travessar pocs dies després, era un impossible cercar

en la seva persona ressorts de vitalitat per aturar uns bàrbars assassinats, dels quals no fóra gens estrany que no arribés ni a tenir coneixement.

Quan haurà passat el brogit de les passions d'avui dia, i una perspectiva d'anys permeti judicar els fets actuals, aleshores arribarà el moment que la història emeti el seu fall definitiu sobre l'extraordinària figura del mariscal Paul von Benneckendorff und von Hindenburg. —

J. LOPEZ-OLIVELLA

REVISTA DE PREMSA ESTRANGERA

LA CONFERÈNCIA NAVAL DE 1935. — La premsa internacional continua ocupant-se amb molt d'interès de la pròxima Conferència naval, la importància de la qual és ben manifesta. Són particularment interessants els comentaris japonesos, puix que és precisament el Japó qui va amb més interès a aquesta reunió internacional de l'any que ve, per tal com vol exigir l'anul·lació de les disposicions dels tractats de Londres i Washington, que estableixen la proporció, amb relació al Japó, de 5-5-3. El Japó, doncs, vol la paritat de drets, i ja ha anunciat que en el cas en què no s'arribi a un acord en aquella Conferència, se'n desentendrà totalment, i realitzarà la política d'armaments navals que li sembli. Per altra banda, Alemanya i la Unió Soviètica, sembla que també tenen ganes de prendre part en aquella Conferència. Vegeu aquests fragments d'un interessant article que sobre aquesta qüestió ha publicat el diari japonès «Osaka Mainichi», d'Osaka:

«... S'afirma que Alemanya i Rússia estan fent tots els possibles per a ésser admeses a les converses preliminars de la Conferència naval de 1935.

El desig del Reich a participar en aquestes converses s'explica per la seva esperança a poder reconstituir les seves forces navals, de la mateixa manera que les terrestres.

Deixant de banda la qüestió de saber fins a quin punt convé aprovar el rearmament d'Alemanya, el fet que els creuers alemanys de 10.000 tones, construïts d'acord amb les clàusules del tractat de Versalles, portin canons de 280 mm. de calibre, mentre que els signants de les convencions de Washington i de Londres pogueren obtenir solament un màxim de calibre de 200 mm. per als canons de llurs creuers de 10.000 tones, ha d'ésser objecte d'un aclariment previ.

Hem de preguntar-nos si França—que no es manifesta pas disposada a consentir un rearmament terrestre d'Alemanya—acceptarà que

els seus veïns de l'Est reconstitueixin llur flota de guerra. ¿No seria això una font de complicacions totalment inoportunes? L'admissió del Reich a les negociacions preliminars a la Conferència naval, ¿no seria susceptible de crear una certa confusió que vindria a afegir-se a les dificultats que ja de si té el problema naval? Totes aquestes preguntes són motius d'inquietud.

Pel que fa referència a Rússia, creiem que tenim prou motius per a rebutjar la seva demanda—almenys pel que es refereix a la seva admissió a les converses preliminars. La Conferència naval de les cinc potències—Japó, Anglaterra, Estats Units, França i Itàlia—és totalment diferent de la Conferència del desarmament, realista i platònica a la vegada. La conferència naval va a cercar finalitats veritablement pràctiques, el seu objecte és essencialment pràctic: tractarà una qüestió real per a les potències que ja tenen una flota i que tenen, doncs, una possibilitat de desarmar. Per altra banda, Rússia no té una flota comparable a la de les cinc potències esmentades; no hi ha, doncs, motiu de pensar que pugui participar en la Conferència.

Considerem la cosa amb tota franquesa: ¿què podria fer Rússia en les negociacions preliminars de Londres? Rússia no té més que tres grans unitats, 2 creuers, 17 destructors i 16 submarins. Davant d'aquesta enumeració, ens sentim temptats de creure que la proposició de Rússia no és més que un simple rumor infundat.

En cas contrari, hi hauria lloc a creure que els Soviets persegueixen, amb llur demanda, una finalitat essencialment política. En tot cas, l'admissió de participants d'aquesta categoria (que no tenen cap relació directa amb el problema del desarmament naval), complicaria les tasques de la Conferència, molt més que no pas la qüestió de l'admissió del Reich. Aquesta és la nostra profunda convicció». — L. J.

EL QUE COSTA LA «RECOVERY» ALS ESTATS UNITS. — D'un article del «Financial Times», de Londres:

«Una de les preguntes fetes per Roosevelt en un seu recent discurs radiat, ha estat la següent: —Individualment, ¿us han costat gaire cars, tots aquests avantatges?—. Roosevelt es referia als avantatges de la N. R. A. sobre l'economia privada de cada ciutadà. En aquest discurs, el President dels Estats Units tractava del que ha costat i està costant el programa de reconstrucció de la «Recovery».

L'exercici fiscal 1933-34 acabà el 30 de juny. No solament el que costa el pla de reconstrucció és ja important, sinó que encara no és previsible quan posarà terme el Govern als seus emprèstits especials en moneda o en crèdits.

El deute nacional ja ha arribat a una xifra que és la més alta a què s'hagi arribat fins ara, tot i que el darrer exercici fiscal acusa un dèficit rècord d'uns 4 mil milions de dòlars (29.120.000.000 de pessetes aproximadament).

Es massa aviat per a dir si Roosevelt podrà complir la promesa que féu a principis de l'any fiscal en el seu missatge pressupostari al Con-

grés, en el sentit que el pressupost federal quedaria anivellat a l'acabament de l'any fiscal que començarà l'1 de juliol de 1935. Però no és pas massa aviat per considerar les perspectives d'equilibri del pressupost, perspectives que cada vegada es veuen més lluny, principalment des del començament d'aquest any fiscal.

L'única manera per la qual pot ésser equilibrat el pressupost és que el Govern es descarregui del pes que porta, o que es reprenguin els negocis.

Relativament, els negocis estan en un estat satisfactori, durant el primer semestre del darrer any fiscal, però el tercer trimestre anuncia una baixa més que temporal en l'activitat industrial i en els beneficis.

Amb el cost més elevat de la mà d'obra i de les primeres matèries, sembla que la cosa es posa més difícil de com estava a començaments de l'any fiscal 1933». — L. J.

L'ATUR FORÇÓS A FRANÇA. — De «Le Temps», de París:

Com és sabut, l'atur forçós experimenta les influències de les estacions. Cada any, a l'acabament de l'hivern, el nombre d'obriers en atur forçós oficials, és a dir, que estan completament mancats de treball i inscrits a les oficines de subsidis contra l'atur o a les oficines de beneficència, arriba a la xifra màxima. Llur nombre disminueix durant la primavera i l'estiu, i després torna a augmentar durant la tardor i l'hivern.

Heus aci la situació de l'atur complet a la fi de cada un dels sis primers mesos dels anys 1932, 1933 i 1934:

	1932	1933	1934
Gener	248.154	316.259	322.926
Febrer... ..	303.422	330.874	350.930
Març.	303.218	319.240	345.783
Abril.	299.766	309.576	334.519
Maig.	285.576	283.068	323.427
Juny.	263.162	263.892	310.934

Les xifres màximes foren les següents:

En 1932, el 19 de març	317.486
En 1933, el 4 de març... ..	331.816
En 1934, el 24 de febrer	350.930

L'atur durant el primer semestre és, doncs, notablement més important enguany que en 1933, any en què el nombre d'obriers sense feina ja era més gran que en 1932. El màxim de 1934 és superior en 19.000 unitats a la xifra màxima de 1933 la qual, al seu torn, ja era superior en 14.000 unitats a la xifra màxima de 1932.

Especialment és important de remarcar que el decreixement de la xifra d'obriers en atur durant la primavera i l'estiu és molt més lent en-

guany: de fi de febrer fins al 30 de juny darrer, el nombre d'obriers en atur absolut no ha disminuït més que en 40.000, xifra que contrasta amb la de l'any passat durant el mateix període, que era de 67.000». — L. J.

A LA RECERCA DE LA SECURETAT.—Els darrers esdeveniments ocorreguts a Ginebra, promoguts per l'obsessió de la seguretat, han despertat els comentaris de la premsa de tot el món. Indubtablement, on els comentaris resulten més interessants és a França (principal protagonista de la situació), a Anglaterra i a Polònia. Perquè el projectat pacte de Locarno oriental, si bé ha despertat l'entusiasme de tots els països que segueixen la política inspirada a París, han despertat animadversió o àdhuc indiferència a d'altres països. En aquest darrer cas, resulta curiosa l'actitud de Polònia, que no vol saber res d'aquesta nova modalitat de pactes, perquè ja se sent segura amb els que ha signat ella directament amb els Estats veïns. L'actitud d'Anglaterra no és de les que desvetllin més interès, perquè si bé en un principi semblà que es posava contra les intencions de França, ha acabat, com sempre, seguint la política del Quai d'Orsay. Donem a continuació un petit mosaic de comentaris, que donaran al lector una idea de l'actitud dels diferents països sobre una qüestió tan important. Per no fadigar el lector, hem extractat tant com hem pogut cada comentari, a fi de deixar-li solament la substància.

LA PREMSA ANGLESA.—*No volem complicacions.*— El «Daily Mail», de Londres (diari de tendències feixistes), diu:

«... Nosaltres, els anglesos, hem de posar-nos en guàrdia contra tot el que sigui susceptible de portar-nos complicacions amb el Japó. Perquè una de les finalitats de la nova política dels Soviets és certament obtenir l'ajut dels altres països contra el Japó i emprar tota la força que pugui tenir la Societat de Nacions a l'Extrem Orient per tal d'expulsar el Japó de la Manxúria del nord.»

El nostre enemic, la U. R. S. S.— El diari conservador «The Morning Post» ha publicat el següent comentari sota el precedent títol:

«Sir John Simon declara que seria un immens avantatge que Rússia entrés a la Societat de Nacions, i que el Govern anglès estaria content d'aquest esdeveniment. Ens preguntem per què n'estaria content, car és molt clar que la U. R. S. S. no deixa de combatre implacablement l'Imperi britànic, tant a l'Índia com a tot arreu... Totes aquestes babarotes sobre la igualtat dels armaments ens semblen supèrflues, però el que ens reconforta una mica és que el nostre Govern té el projecte de millorar la nostra defensa aèria abans que es realitzin aquests bells somnis.»

N'hi ha prou amb un sol Locarno.— Del «Daily Express» (imperialista), de Londres:

«... El Locarno de l'Est servirà de contrafort al Locarno de l'Oest. Amplia la superfície en què pot esclatar la conflagració, augmenta les nostres possibilitats i multiplica els perills que amenacen el nostre país.»

L'esplèndid isolament de l'estruç. — L'òrgan de la City, el «Times», diu, sota aquest títol tan irònic:

«... Aquells que parlen de no voler defensar Anglaterra més que en el terreny anglès tornen al temps dels arcs i de les sagetes. No és de cap manera l'altruisme, sinó el simple bon sentit, allò que ens mana de formar part d'un sistema destinat a prevenir les agressions; hem d'estendre la nostra defensa tal com ho exigeix l'abast dels armaments moderns. Una política d'isolament seria simplement una política d'estruç.»

Es excellent, però no el signarem. — El «Manchester Guardian» (liberal), diu:

«Siguin quines siguin les esperances de M. Barthou, ell i els seus funcionaris permanents del Quai d'Orsay s'adonen — i amb ells el públic francès — que Anglaterra no pot ni vol assumir compromisos que risquin de sobrepassar els que es desprenen del tractat de Locarno. N'hi ha prou amb què Anglaterra hagi signat, amb la ferma convicció de complir-la, la prometença que garanteix la frontera occidental d'Alemanya i les fronteres orientals de França i Bèlgica. El nostre país no pot anar més lluny ni ho vol...»

... Si la combinació que M. Bartou ha proposat i que Sir John Simon ha aprovat, hagués de pendre cos, les fronteres orientals d'Europa serien més segures que mai no hagin estat d'ençà de la guerra? Només Déu disposa; però si el bon sentit fos més apreciat en les Cancelleries d'Europa que no ho és actualment, no hi cap dubte que Alemanya s'uniria a França i a Rússia, les seves veïnes.

... Si pogués convèncer-se Alemanya que les proposicions franceses són sinceres, i que no amaguen cap intriga contra el Reich, Alemanya comprendria aleshores, com Itàlia, que no té res a perdre en rebutjar-les.»

Rússia i Alemanya han d'entrar a la S. de N. — El laborista «Daily Herald» escriu:

... A poc a poc, el bon sentit ha triomfat damunt dels prejudicis. Però els prejudicis encara han lliurat un combat de reraguarda.

Finalment, els darrers debats de la Cambra dels Comuns han demostrat que el Govern aprovaria l'entrada de la U. R. S. S. al si de la Societat de Nacions.

Aquest fet és d'una importància capital, car és absolutament necessari, pel que es refereix a Europa, que la U. R. S. S. entri a Ginebra i que Alemanya hi torni.

... La reconstrucció de la S. de N., el seu refermament del punt de vista que tot agressor eventual sàpiga, per potent que sigui, que la punició serà immediata i definitiva i que no gosi a arriscar-s'hi; aquestes són les condicions fonamentals per al manteniment de la pau.» — L. J.

LA GUERRA NO ÉS INEVITABLE. — El «Boston Transcript», de Boston (EE. UU.), fa aquesta profecia:

«Les forces militars japoneses no han passat encara la frontera per atacar els soldats soviètics a Sibèria. Si la predicció, tot sovint feta

aquest hivern passat, s'hagués realitzat, Rússia i el Japó estarien actualment en estat de guerra. Es preveu cada dia aquest conflicte, però per a un futur més o menys allunyat. Aquest pensament és basat en la convicció que la guerra entre aquestes dues potències és inevitable. Però fa 50 anys que es parlava d'una altra guerra «inevitable», en la qual Rússia havia de representar el principal paper. Hi hagué moments de tensió entre San Petersburg i Londres, a propòsit de l'estatut de l'Afganistan. Hi hagué altres casos d'hostilitat entre els dos països durant el ministeri de lord Salisbury. Aleshores semblava inevitable un conflicte. I en canvi, l'Afganistan deixà d'ésser un motiu de fricció, i quan Europa, 30 anys més tard, entrà en guerra, Anglaterra i Rússia hi anaren en qualitat d'aliades.

Això vol dir que tots els esdeveniments actuals no pressuposen que sigui inevitable una guerra entre el Japó i la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques». — L. J.

ARGENTINA, PAÍS DELS POETES. — De «La Prensa», de Buenos Aires: «L'estadística que acaba de publicar l'Oficina Bibliogràfica Nacional dona la llista dels llibres editats a l'Argentina durant l'any 1933: durant aquell període foren dipositats a la Biblioteca Nacional de Buenos Aires, 1.600 obres, de les quals:

- 144 eren obres poètiques;
- 142 obres de vulgarització;
- 120 llibres d'història i d'imaginació;
- 118 obres de dret;
- 92 obres de teatre;
- 77 obres polítiques;
- 54 llibres de sociologia;
- 49 obres d'agronomia;
- 42 llibres sobre temes religiosos;
- 29 obres biogràfiques;
- 16 tractats de filosofia;
- 15 llibres de qüestions militars; etc.

Aquesta estadística demostra una vegada més que l'Amèrica del Sur és el continent de la poesia». — L. J.